

דבר העורך

בחדר המערכת של "מאזנים" תלוי תצלום של הכריכה של גיליון "מאזנים" הראשון. התאריך הוא 15 במרץ 1929. על גב הכריכה יש פרסומת בוו הלשון: "שמרו נפשותיכם. בשעת השפעת והמחלות היזהרו מלשתות מים. שתו יינות כרמל מזרחי". קצת פחות מחצי שנה למאורעות תרפ"ט. מחיר המינורי השנתי היה לירה ארץ ישראלית שלמה ומחיר הגיליון הבודד עשרים מיל ארץ-ישראלי. תוכן העניינים כלל בין היתר סיפור של י"ד ברקוביץ, מאמר של פיכמן על אד"ם הכהן, שיר של שמעונוביץ.

אני לא מבקש להתרפק על הימים ההם. להפך. במידה רבה הספרות העברית התפתחה מאז. יש היום סופרים טובים בהרבה מברקוביץ, משוררים טובים בהרבה משמעונוביץ. אבל מאז אותו הגיליון הראשון עברו תשעים שנה, ואין ספור תהפוכות. גם בכתב העת אבל בעיקר סביב כתב העת. וכתב העת עדיין יוצא. זו חוכמה לא קטנה. "מאזנים" הוא כתב עת מוסדי. פירוש הדבר הוא שיש לו תקציב. הוא יכול לצאת באופן קבוע.

"מאזנים" הוא כתב עת שבא לתת מעין "שירות" לקהילה הספרותית – לתת איזו תמונה עדכנית של מצב היצירה הכללית; לא של פלג מסוים או קבוצה מסוימת. חבורות ספרותיות מקימות בדרך כלל כתבי עת משל עצמן. לרוב הם לא זוכים לתקציבים, או שהם מקבלים תקציבים נמוכים יותר. לרוב הם לא מחזיקים תשעים שנה. "מאזנים" לא סובב סביב כריזמה או אגו של עורך. המוטיבציה שלו צנועה יותר. כתב העת הזה ידע עליות ומורדות, אבל הוא רץ למרחקים ארוכים.

בגיליון הנוכחי הזמנו שלושה מעורכי "מאזנים" האחרונים – ד"ר משה גרנות, חיים פסח וצבי עצמון – לכתוב פרקי זיכרון קצרים לרגל כניסת כתב העת לעשור העשירי לצאתו.

בשער: גילי לוי, ללא כותרת, 2018, אקריליק על קנבס.

מתן חרמוני

3	חיים וייס שחרית
10	דרור משעני על רונת מטלון ורולאן בארת
17	טלי לטוביציקי - שירים
22	זאב סמילנסקי ילד קטן
33	יעקב צ' מאיר נחמיה
40	ריקי דסקל שירים
	אייר דברת משורר אמצע הלילה - על הספר
43	"באישון ליל נצח" של דוד (ניאו) בוחבוס
50	ורד זינגר קירחת
58	ענת שפיצן משחקי ילדים
71	רות ביגר שירים
73	חיים כסח זיכרונות מעריכת "מאזנים"
76	צבי עצמון ימי "מאזנים": מאזן וחשבון
80	משה גרנות הסבא הטוב של כולנו
84	רחל אשד שירים
85	דומיטרו וּלְיָהּ שירים, תרגום מרוסנית: מנחם מ' כאלק
90	אלכסנדר גאליץ' שני שירים, תרגום מרוסית: מירי ליטווק
97	אודי שרבני משה גרוטסקי ואהרון מורבידי בחיפוש אחר הצפון
113	אירוועי יוני 2019
115	אירוועי יולי 2019
116	המשתתפים בחוברת

חיים וייס שחרית

במשך שבועיים בתחילת שנת הלימודים בכיתה ט' האמנתי באלוהים. כלומר לא באמת האמנתי אלא יותר נכון לומר שבאותם שבועיים ביקשתי להאמין באלוהים. אם ממש מבקשים לדייק בעניין הרי שבאותם ימים השתוקקתי להידמות לכמה מחבריי לכיתה שנדמו בעיניי כמי שמאמינים באלוהים והדבר גרם להם לקורת רוח ובעיקר הקל על חייהם. האמונה, כך אמרו לנו העבדקנים מרי הנפש שהיו מופקדים על חינוכנו, יכולה לחולל פלאים, ואני באותה עת הייתי מנוגב מכל פלא ונדמיתי בעיניי כמי שדרכו אבדה.

כמו באיזה ניסוי בתיאולוגיה מעשית ביקשתי לפעול מן הסוף אל ההתחלה. הנחתי שאם אעשה הכול כמו שצריך: אתפלל בשמחה ובדבקות, אברך לפני ואחרי את כל הברכות הנכונות, אימנע ממחשבות טמאות ואסורות ואכוף את ראשי בפני דרישותיה של ההלכה, הרי שברגע מסוים במעין אירוע פלאי הכאב יחלוף ונוכחות שקטה ומרחיבת לב של האל עצמו תופיע, ואני אוכל ולו לכמה רגעים להפסיק להתבונן מן הצד ולהצטרף לעדת הנערים המתרוצצת במגרש הכדורסל, לקבל מסירה מאיל שהיה המלך הבלתי מעורער של המגרש, ואולי אף לתרגם, בכוחה של אותה אמונה חדשה, את המסירה לכלל צעד וחצי מושלם שיסתיים בסל.

אלא שהניסוי כשל כבר בראשיתו. הגוף לא נענה למשימה וסירב בכל תוקף להתאים את עצמו לתנועות התפילה ונותר קפוא, קר, מאובן ובעיקר אדיש לניסיונותי. בית המדרש, שבו נדרשנו להתייצב בכל בוקר בדיוק בשעה חמישה לשבע, היה שוק של סגנונות תפילה מגוונים שנע בין העז והיצרי לסמוי מן העין והמאופק. היה למשל את בנימין, שכולם קראו לו ביני ושלמיים יהיה לרב נערץ באחת משיבות ההסדר היותר נוקשות. סגנונו היה מהיר ויצרי: תנועות גוף עזות שלוו לרוב במחוות ידיים דרמטיות. הוא היה רקדן היודע היטב שכולם מתבוננים בו, ולכן עשה עצמו כמי שאינו מודע לכך: עיניו היו עצומות וכל כולו נראה כמרוכז במעין שיח פנימי ואינטימי בינו ובין בוראו. אל מול הסגנון העז היה את המודל הבעלכתי, של יושבי מרכז בית המדרש, שבבגרותם יהיו רואי חשבון, בנקאים ומזכירי התנהלויות בשטחים. סגנונם היה כשל סוחר מתון המראה אך מעט ממרכולתו ללקוח. כזה היה יוחנן, נער חכלילי וענוג שנוכחותו המלאכית משהו עמדה בניגוד לאופיו המחושב. תפילתו הייתה שגורה על לשונו

עורך: מתן חרמוני / מועצת מערכת: יור' - ד"ר דורית זילברמן, ד"ר דיתי רונן, אביחי קמחי
 מיא שם-אור / יור' אגודת הסופרים העברים: צביקה ניר
 גיליון מס' 2 / כרך צ"ג (שנה 93), סיוון תשע"ט, יוני 2019
 Literary Journal - Published by the Hebrew Writers Association in Israel
 Edited by Dr. Matan Hermoni. P.O.B 7111, Tel Aviv 61070, Israel
 יוצא לאור על ידי אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט
 כתובת המערכת: בית הסופר עלי-שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, ת"ד 7111, תל-אביב 61070
 טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com
 עריכת לשון: נעה רוזן / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן
 בשער: גילי לוי, ללא כותרת, 2018, אקריליק על קנבס

מפני זעמו לא שלטתי. האימה מפני חרון אפו והאסונות שיפקדו אותי ואת בני משפחתי אם לא אניח תפילין הייתה דומה בעוצמתה לפחד שחוויתי כילד קטן יותר מפני ברכת כוהנים.

בכיתה א' באחת התפילות הראשונות שאלה המורה טובה, בקול שהיו מעורבים בו מסתורין וחגיגות, אם יש כוהנים ולויים בכיתה. לאחר היסוס הצביעו שלושה ילדים, שניים מהם כוהנים ואחד התברר כלוי. המורה טובה הסבירה כי בעולם מתוקן ילדים אלו היו מופרשים מן הציבור כבר מילדותם ולומדים בבית ספר מיוחד לכוהנים ולויים שבו היו מכשירים אותם לא בחשבון ועברית כי אם בהלכות שחיטה ושירת מזמורי תהלים. לצערנו, אמרה המורה ונאנחה אנחה גדולה, בית המקדש חרב ואין אנו מקריבים עוד קורבנות, אך אנו זוכרים את גדולתם של הכוהנים ומבקשים מהם לברך אותנו מדי יום ביומו. מיד לאחר מכן שלחה המורה את השלושה למה שהיא כינתה "אימון סודי" במשרד מנהל בית הספר. למחרת, אפופי סוד וחשיבות עצמית, לקראת סוף התפילה יצאו פרחי הכהונה והלוי המשרת אותם לחדר השירותים המצחין של בית הספר ושם ברוב טקס, בינות שרידי נייר טואלט שניקדו את הרצפה כמעין פסיפס של בית כנסת קדום, נטל הלוי את ידיהם במים קפואים. בזמן שהותם בשירותים פנתה אלינו המורה טובה וכממתיקת סוד אמרה כי עם שובם לכיתה יתכנסו הכוהנים בטלית ומתוך הטלית, בתנועה סודית שאסור לחזור עליה, יישאו את ידיהם כלפי השמים ויברכו אותנו. זוהי אינה ברכה פשוטה, הסבירה המורה, ובלחש הוסיפה כי שערי שמים עצמם נפתחים באותה השעה, והמלאכים, שליחיו ועושי רצונו של הקדוש ברוך הוא, מאזינים לבקשותיהם של ילדי ישראל הטהורים המתפללים לבריאותם ולהצלחתם בלימודים. עם זאת, אמרה ופניה נתקדרו, אסור באיסור חמור להסתכל בכוהנים בשעת ברכתם, וכל מי שיעז להרים את ראשו ולהסתכל בידיהם המורמות אחת דתו להתעוור, בו במקום ומיד. לכל אורכה של כיתה א' וגם שנים רבות לאחר מכן סירב הפחד מפני העיוורון, מפני איבוד היכולת לראות, ואולי חמור מכך מפני אובדן היכולת לקרוא, לשחרר את אחיזתו ונותר הגרוע שבפחדים. במארכים ארוכי הלילות בלבנון מעולם לא חששתי מאובדן יד או רגל אך מפני העיוורון חרדתי. בתנומות המסויטות שהיינו גונבים במגורי החיילים (שכוננו אז "שפניות"), טרם עלייתנו לטנקים האפורים השקועים עד גחונם בבוץ טובעני, הייתי רואה את עצמי מתעורר בבית החולים הצבאי במרג' עיון כששתי עיניי מכוסות רטיות והמורה טובה עומדת מעל למיטה ובקול שהיו מעורבים בו מידת הדין ומידת הרחמים אומרת "זה עונשו של מי שמביט בכוהנים בשעת ברכתם". ואני, שכל ילדותי פחדתי מהכוהנים ומברכתם ומעולם לא הנהתי להביט, הנהנתי לעומתה, עיוור ומובס.

ושפת גופו מתונה: הוא היה מוציא בנחת משקית הקטיפה הכחולה ששמו רקום עליה באותיות זהב את שני בתי התפילין שנדמו כשני טנקים קצוצי קנה ומתיר בנחת את הרצועות המגולגלות. עקבות השינה לא ניכרו בפניו, פניו רחוצות ובלוריתו נוכחת אך מרוסנת. את תפילין של ראש הוא היה ממקם בדיוק מעל מרכז האף בעזרת מראה קטנה שהודבקה לתחתית אחד מבתי התפילין. הייתה בו תשוקה שעוצמתה נבעה מדיכוי המתמיד, ותפילתו כולה נערכה באותה מתינות ודייקנות בלתי נסבלת שבה היה מדביק את החלקים הזעירים של מטוסי הספיטפייר להרכבה עצמית שקנה בחנות הצעצוע בירושלים.

בשורות האחרונות ישבנו אנחנו, ילדיו הדחויים של בית המדרש ובניה המובסים של הישיבה: בטלנים, חולמים, חובבי כדורגל, קוראי ספרות אסורה בגניבה והווי הזיות על בנות פלך היפות שלמדו מרחק שכונה אחת ושנות אור מאיתנו. היינו נערים שמקומם לא הכירם וחלומותיהם עמדו ביחס מהופך למעמדם החברתי וליכולותיהם במגרשי הכדורגל, הכדורסל ושיעורי הגמרא. את התפילין היינו מניחים ברישול בלא חמדה ובלא רצון, כחביתה קרה על צלחת, ושוליהן נשתלשלו משני צידי הצוואר כאיברים רפויים נטולי תואם והדר. מיד לאחר הנחת התפילין התיישבנו דמומים על ספסלי הפורמייקה השחוקים של בית המדרש והנחנו את ראשנו על זרוע שמאל או ימין כמי שמצויים בתפילת תחנון. באותו חלל קטן ודחוס שנצר בין הראש המוטה והברך הכפופה על הספסל נברא לו עולם שלם: ספרים נשלפו, מדורי ספורט נקראו בקפידה תוך בחינה מדוקדקת של הישגיה וכישלונותיה של המלכה האם בית"ר ירושלים, ושברי סיפורי בוסר שלא יראו אור לעולם נכתבו. בצד, פרוש אף מאיתנו, ישב לו יאיר שסבלו, כך הבנתי לאחר שנים, היה רב מסבלנו. מוסתר על ידי כרכים עבי כרס של השולחן ערוך הוציא חוטי סריגה וסרג כיפות מרהיבות ורוויות כאב שטנקים קטנים וכנפי צניחה ריחפו מדממים בשוליהן.

בימי החופש המאושרים שבהם הייתי פטור מעולו של בית המדרש סירבתי בכל תוקף ללכת לבית הכנסת. על אף הפצרותיה של אימי ואימיו של אבי הייתי איתן בדעתי שלא לעבור את סיפו של בית הכנסת, מוסד שעורר בי תחושה מרה של שעמום וזעם. הפשרה שהושגה לבסוף הייתה שאתפלל מדי יום ביומו בבית. כבית כנסת של ארעי נקבע חדר השינה של הוריי ובו הייתי מסתגר בכל בוקר למשך רבע שעה, שלאחר מחקר התגלה כטווח הזמן המינימלי ביותר שאינו מעורר חשד של אי-התפללות ראויה. אמנם להתפלל באותה רבע שעה לא התפללתי, סידור לא פתחתי וקריאת שמע לא קראתי, ובוודאי שלא פסעתי לאחור בחגיגות תוך הפניית ראש לכל הכיוונים עם סיום תפילת שמונה עשרה, אך תפילין הנחתי. באלוהים לא האמנתי, אך בפחד

נדמה היה לי באותה השעה) ויכולת לפרק את כל מה שהיה נכון, ראוי וקדוש בעיניי. כמים על אדמה חרבה נספגו המשפטים המדודים, הישירים וחסרי ההשתאות והפאתוס של דוד אבידן שענה על שאלות שעצם קיומן ערער את עולמי ופתח באחת פתח לעולם אחר, שונה, מפתה, מסוכן ומאיים. מיד תלשתי את כפולת העמודים על כל ספיחיה וגנתי את הריאיון השערורייתי בשקית התפילין הכחולה והריקה שהייתי מונחת לידי.
מתוך הריאיון:

מתי בכית לאחרונה?

אני בוכה לעיתים קרובות.

על מה?

על הכול.

תאר לי אנטומיה של בכי אבידני.

אני לא יכול. לא יכול למצוא מומנטים אבל אני על כל פנים חושב בפירוש שהבכי הוא פונקציה חשובה מאוד של אדם ואל לו לאדם להימנע מבכי ושזה לא גברי לבכות.

[...]

אלתרמן העניק כינוי בוטה ונפלא למכוערות: עליצות השגיאה. נדמה לי שאף פעם לא ראו אותך עם אישה שהיא עליצות השגיאה.

זה נכון. אני נרתע מכעורות. כעורה דוחה אותי מבחינה גופנית. כך שאישה בעלת נשמה יפה ואדירה, המוסתרת בגוף כעור, לא זוכה אצלך לאהדה.

אני לא מאמין בנשמות אדירות המסתרות באורגניזמים גופניים בלתי תקינים.

[...]

פעם היית נרקסיסט?

אני לא חושב שהייתי מאוהב בעצמי במידה מספקת כדי להיות נרקסיסט. הייתה בי התעניינות עצמית אבל לא אהבה עצמית במובן המקורי של המושג.

מיד לאחר התפילה, שהייתה באותו היום ארוכה ומעמיקה מהרגיל ולפיכך הסבה לאימי נחת, נסעתי למרכז כלל בירושלים, שמיום הקמתו היה בניין מוזנח ואפל שקירותיו הדיפו תמיד ריח מבשר רעות של שתן, זרע ועליבות.

את אותו רבע השעה שבו הייתי לכוד בחדרם של הוריי, עטור בתפילין אך בלא תפילה, הקדשתי לעיון מעמיק בגיליונות ירחון "לאשה". עיתוני "לאשה", בניגוד ל"ידיעות" או "מעריב", שאותם היינו רוכשים בימי שישי ובערבי חג, לא הונחו בסל העיתונים שבסלון, שהרי לא ראוי לו לבית דתי שבו גדלים נערים מתבגרים להחזיק בעיתון שיש בו יותר משמץ של גסות ודברי רכיל מרושעים ואף תמונות עירום של ממש לא נעדרו ממנו. עם זאת, אימי, כחברותיה ושכנותיה, נתאוותה לעיתון על שלל עצותיו ומדוריה הרכילות שלו, ולפיכך טמנה את גיליונותיו עמוק בארון הבגדים שלה, בינות כיסויי ראש וכובעים. וכך מדי בוקר בבוקרו, יחף וטרוט עיניים, הייתי מניח ברישול את התפילין לראשי ולזרועי, שולח יד ומפשפש בבגדיה של אימי ומוציא גיליון כזה או אחר, מתרווח וקורא בו מן הסוף להתחלה: המדור "מלחששים ש..." שמסר שפע מידע רכילותי על דמויות רחוקות ובלתי מושגות. ממדור זה נודע לי כי הדוגמנית תמי בן עמי הייתה חברתו של הכדורסלן המופלא אולסי פרי שלימים התגייר ושינה את שמו לאלישע בן אברהם והיה שותף מרכזי לניצחונה ההיסטורי של מכבי תל אביב על צסק"א מוסקבה בווירטון, אירוע שלקראתו נאמרו בכיתה פרקי תהילים שנועדו לסייע לקבוצה הנערצת במאבקה ההרואי כנגד האומה הרשעה שכלאה ועינתה את אחינו אסירי ציון.

מאחת מכתבות הצבע למדתי על עולמה של נערת הזוהר חדוה סדגסי שהייתה עדיין חיילת אך ביקשה להיות דוגמנית כל עוד לא תצטלם בעירום (מה יגיד אבא, כך היא אמרה...). בחוסר עניין רפרפתי על סיפוריו נוטפי הזימה הזולה של עו"ד צבי לידסקי, ומובן שלא דילגתי על מדור "שיחות חוץ" שבשולי הגיליון שבו הופיעו באופן קבוע ובשחור לבן מגורען שתי תמונות עירום. מדי פעם נדהמתי לפגוש דמויות מוכרות מעולמי האחר, כגון הרב גורן, שהוצג תמיד כמודל ל"ספרא וסייפא", ובריאיון עומק בעמודיו הראשונים של העיתון התגלה כזקן נרגן שלו חשבונות רבים עם רבנים, פוליטיקאים ואנשי רוח.

עם זאת, מכל בליל הרכילות, הזימה והזוהר המעושה שהציע העיתון נחרתה בזיכרוני כתבה אחת. בגיליון מ-14 באוקטובר 1984 על פני כפולת עמודים, שנגררה לאחר מכן לעוד ועוד המשכים בעמודיו האחרונים של הגיליון, ראינה ברוריה אבידן בריר את בעלה לשעבר המשורר דוד אבידן, שאת שמו ויצירתו לא הכרתי עד אותו היום ושיריו בוודאי שלא נלמדו או אף הוזכרו בשיעורי הספרות המשמימים שהעביר המורה יצחק שמעוני ובהם השירה העברית נעצרה ב"המתמיד" של ביאליק. עטור בתפילין של יד וראש שקעתי בדמותו של דוד אבידן שהיה בה תמהיל בלתי אפשרי של תום, פינוק, עזות, גסות רוח (כך

על אף שזהו רק הבית הראשון של השיר חדלתי מלקרוא אותו, לא הייתי זקוק ולא היה בי כוח לשאר בתיו. אחזתי בספר ובאחיו ערוף השפתיים ופסעתי עייף למוכר. זה הביט בי ובספרים, ובמחווה שאין יפה ממנה עשה עצמו כמי שאינו מבחין בהקדשה, רשם חמישה שקלים על כל אחד מהם, ארו אותם בשקית הניילון המוכרת וללא מילה שילח אותי לדרכי.

באחת מפאותיו של אותו בניין משונה ובלתי אפשרי, חצי קומה מעל חנות הסקס הראשונה בירושלים וחצי קומה מתחת לחלפן כספים מפוקפק, עמדה לה חנות הספרים "בוק סטור" שהייתה מעט המחזיק את המרובה. בחלל קטן על מדפי ברזל ועל הרצפה סביבם קובצו להם עשרות אלפי ספרים בכל התחומים, בשפע שפות, כשהם מוטלים זה לצד זה בערבוביה מופלאה ומשובבת לב. מדי פעם בפעם היו בעלי החנות מבקשים למיין את הספרים לנושאים ותת-נושאים אך הכמות העצומה והערימות שנתנשאו לגובה ריפו מיד את ידיהם והמקום חזר לאדישותו שבה כל אחד רשאי לעשות בחנות כרצונו. בכל שבוע הייתי מגיע לחנות, בוחר ערימת ספרים קטנה, מתיישב על הרצפה ומתחיל לקרוא, ובסופו של דבר ניגש לבעלים עם שלושה ספרים. בעל החנות, שאת שמו משום מה מעולם לא ידעתי, היה לוקח את הספרים, מתבונן בהם ובי, ולאחר שהיה אומד במבטו את מידת התשוקה אל מול יכולת התשלום, היה רושם מחיר מגוחך (לרוב חמישה שקלים) בעיפרון ומגיש לי את הספרים כשהם עטופים בשקית ירוקה חצי אטומה וחצי שקופה.

באותו היום חרגתי ממנהגי ולא שוטטתי, אלא ניגשתי מיד לאזור ספרי השירה שהיה ממוקם מימין לדלת הכניסה וחיפשתי את ספריו של דוד אבידן. מיד מצאתי את ספרו הראשון בעל כריכה חומה חמורת סבר הדומה מעט לכריכת ספרי ההלכה שהיו בבית המדרש, ועליה השם המשונה "ברזים ערופי שפתיים", ובה הקדשה חידתית בכתב יד "לזכר ימים ישנים מדוד אבידן". לצידו, מעט מוסתר, עמד ספר נוסף, "בעיות אישיות", שעל כריכתו הופיעו לאורך ולרוחב צורות גיאומטריות שמשכו את עיני בעיקר משום שהן הזכירו לי את גרפיקת הפתיחה של תוכנית הילדים האהובה ללימוד אנגלית "סקוטרמן". שם בינות לשירים שונים מצאתי את שחיפשה נפשי, את שידעתי אך לא ידעתי שידעתי:

ייפוי כוח

[כל מאן דבעי]

מה שִׁמְצָדִיק יוֹתֵר מִכָּל
אֶת הַבְּדִידוֹת, אֶת הַיְאֹשׁ הַגָּדוֹל,
אֶת הַנְּשִׂאָה הַמּוֹנְרָה בְּעַל
הַבְּדִידוֹת הַגָּדוֹלָה וְהַיְאֹשׁ הַגָּדוֹל,
הִיא הַעֲבָדָה הַפְּשׁוּטָה, הַחֹתְמָת,
שְׁאִין לָנוּ בְּעֶצֶם לֶאֱן לְלִכְתּוֹ.

על רונית מטלון ורולאן בארת

בשנה שחלפה מאז מותה בדצמבר 2017, המחשבה על רונית מטלון נכרכה אצלי במחשבות על רולאן בארת. ולא רק בגלל המובן מאליו, כלומר העניין המשותף של שניהם בצילום, כפי שהוא בא לידי ביטוי בכמה מהמסות של רונית שבמרכזן התבוננות בתצלומים, ושבהן היא מתכתבת בגלוי עם "מחשבות על הצילום" של בארת, או ברומן "זה עם הפנים אלינו" שבו להתכתבות עם "מחשבות על הצילום" יש תפקיד מבני ממש.

חשבתי דווקא על אהבת הפרגמנט של שניהם, שבאה לידי ביטוי ברבות מיצירותיהם; על העניין שלהם לא רק במבט ובתצלום שמנציח אותו, אלא בקול ובמה שנשאר ממנו (מספר השיחות של בארת, "גרעין הקול", ומ"קול צעדינו" של רונית יצרתי בדמיוני ספר משותף שנקרא "גרעין הקול של צעדינו"); וגם על המוות הפתאומי שלהם, בעיצומה של תקופת התחדשות, בחיים ובכתיבה. בארת מת ב־1980 בעקבות תאונת דרכים. משאית פגעה בו בדרכו לקולז' דה פראנס. המוות של רונית הרגיש ומרגיש עדיין כמו תאונת דרכים של הגורל: משאית שפגעה בכולנו.

בעמודים הבאים אציג טקסט שכתב בארת זמן קצר לפני מותו ועדיין לא תורגם לעברית,¹ ובאמצעותו אנסה לחשוב מחדש על רונית מטלון, על מכלול יצירותיה ועל הפרויקט האתי המשותף, אולי, לשניהם.

* * *

ב־19 באוקטובר 1978, קצת יותר משנה לפני מותו, נשא רולאן בארת הרצאה לרגל מינויו בקולז' דה פראנס. הכותרת שנתן להרצאה היא משפט הפתיחה של "בעקבות הזמן האבוד" מאת מרסל פרוסט: "שנים שכבתי לישון בשעה מוקדמת" ("בעקבות הזמן האבוד" בתרגום הלית ישורון, עמ' 9).

החלק הראשון של הרצאתו עוסק, אכן, בפרוסט. בארת מתאר את ראשית הקריירה הספרותית של פרוסט כהיסוס משתק בין שתי צורות או שני מודוסים של כתיבה: כתיבה ספרותית; וכתיבה מסאית או ביקורתית. פרוסט כותב בשתייהן, אך באף אחת מהן הוא אינו מוצא סיפוק או הצלחה.

ב־1905, לאחר מות אימו, חווה פרוסט תקופה של שיתוק יצירתית. האבל

¹ "longtemps, je me suis couche de bonne heure"; הוא מופיע במהדורת כל כתביו (Oeuvres complètes), כרך ה, עמ' 459.

על מות האם גורם לו להרגיש שיש לו מה לכתוב, אבל שהוא עדיין לא יודע איך לכתוב ושהוא קרוע בין שתי הצורות, שאף אחת מהן איננה מתאימה לו. "הייתי רוצה לכתוב, למרות מחלתי (...). הדבר נבנה ברוחי בשתי צורות שונות, שביניהן אני מוכרח לבחור, אלא שאני נטול כוח רצון ונטול צלילות", מצטט בארת את פרוסט מאחד ממכתביו (התרגום שלי).

להיסוס בין שתי הצורות יש סיבות עומק ספרותיות. מצד אחד, פרוסט מחפש צורה שתצליח "לאסוף את הכאב", בלשונו של בארת: הכאב של פרוסט על מות הוריו, אבל באופן כללי יותר כאב התכלותם של החיים, שפרוסט החולה חי וכותב בנוכחותו המתמדת. הצורה הזאת היא, לכאורה, הספרות, או הרומן. מצד שני, פרוסט מחפש צורה שתהיה בה "תבונה" – intelligence – שבאמצעותה אפשר יהיה להתעלות מעל הכאב, לצאת מתחומו ולהתבונן בו. צורה זו היא, לכאורה, המסה או המאמר.

ב־1909, מבלי שאנחנו יודעים כיצד, נגמר ההיסוס בין שתי הצורות. פרוסט מתחיל לכתוב את "בעקבות הזמן האבוד". האם זהו רומן? האם זוהי מסה? "אף אחד מאלה, או שניהם ביחד", כותב בארת.

"בעקבות הזמן האבוד" הוא "צורה שלישית", שההיגיון המכוון אותה שונה מההיגיון הסיפורי של הרומן ומההיגיון הרציונליסטי-טיעוני של המאמר או המסה. ההיגיון המארגן של "בעקבות הזמן האבוד", כותב בארת, הוא ההיגיון של "השינה המתוקה של הילדות", השינה שבה נפתחת היצירה, שינה שמתחילה בנשיקת האם. השינה הזאת היא מצב ביניים של התודעה: בין תרדמה לערות, בין הכרה לחלום. מצב הביניים הזה, מצב של סף שינה, מייצר סדר אחר, סדר שהוא אי-סדר – אי-סדר צף, מרחף – סדר שבו "השריון הלוגי של הזמן מותקף; שבו אין יותר כרונולוגיה (...). אדם ישן מחזיק סביבו במעגל את רצף השעות, את סדר השנים והעולמות, אבל המיקום שלהם יכול להתערבב, להשתבש (...)". סף השינה מוליד היגיון של היסוס, של פרימה. אותו היגיון מארגן חדש שפרוסט מגלה בסצנת סף השינה מאפשר לו את כתיבת "בעקבות הזמן האבוד".

לקראת סוף החלק הראשון של ההרצאה, אחרי שתיאר את הצורה השלישית שיצר פרוסט, כותב בארת, באחד הרגעים המפתיעים ביותר בכל יצירתו: "אם חילצתי מיצירת חייו של פרוסט את ההיגיון החדש אשר מאפשר – או בכל מקרה, אשר אפשר לפרוסט – לבטל את הניגוד בין הרומן למסה, עשיתי זאת מכיוון שזה נוגע לי באופן אישי. מדוע? זה מה שאני עומד להסביר עכשיו. אני עומד, אם כן, לדבר על עצמי. ובעצמי אני מתכוון כאן במשמעות החמורה ביותר של המילה: לא שום תחליף מעוקר בצורת קורא כללי, אלא מי שאי

אפשר להמיר אותו בשום דבר אחר, לטוב ולרע. זה האינטימי בתוכי שמבקש לדבר, להשמיע את קריאתו, מול ההכללה, מול המדע.

חלקה השני של ההרצאה של בארת, אחרי הרגע המפתיע הזה, הוא אחד הווידויים האינטלקטואליים היפים שאני מכיר.

שנה אחרי מות אימי, כותב בארת, אני מבין שהגיע הרגע בחיי שבו כל מה שאעשה, כל מה שאכתוב, מעתה והלאה ייכנס למגירה האחרונה. הרגע הזה, כפי שאתם רואים, נוצר בהשפעתו של האבל ומאופיין בתחושת קרבה למוות: עד לאותו רגע, כותב בארת, ידענו שנמות אבל לא באמת חשנו בכך (זאת הסיבה, הוא כותב, בלי לדעת כמה אירוניה טרגית יצברו דבריו, שכל כך הרבה תאונות דרכים נגרמות מחוסר זהירות).

כמו כן, זהו רגע של הבנה שבחיים המתקצרים והולכים שינוי הוא הכרחי: כל מה שעשינו, כל מה שכתבנו, נדמה כמו נידון לחזרה אין-סופית: "מה, עד יום מותי אמשיך לכתוב מאמרים, ללמד קורסים, לתת הרצאות 'על נושאים', שישתנו מדי פעם אבל גם כל כך מעט!"

המסקנה של בארת היא שגם הוא, כמו פרוסט, מבקש לכתוב דבר שהוא לא כתב קודם, לכתוב "רומן". אבל ה"רומן" הזה איננו רומן פשוט. הוא לא צורה מוכנה מראש, אלא צורה שבארת מבקש לחפש בעקבות החיפוש של פרוסט – צורה שלישית, או אולי מוטב צורה רביעית – שאיננה רומן ממש אבל גם איננה "מאמר על נושא" וגם איננה "בעקבות הזמן האבוד".

מהו אותו "רומן" שמחפש בארת? הוא לא יודע. לפחות לא בזמן כתיבת ההרצאה. אבל הוא כן יודע מה הוא מבקש מהרומן הזה להיות. כלומר מה צריכה להיות האיכות העיקרית של צורת הרומן שאותה הוא מחפש. כך הוא מנסח אותה:

[הצורה הזאת] צריכה לאפשר לי לומר את אלה שאני אוהב, ולא לומר להם שאני אוהב אותם (מה שיהיה פרויקט לירי לגמרי). אני מבקש מן הרומן הזה התעלות מעל האנוכיות, במובן זה שלומר את אלה שאתה אוהב זה להעיד שהם לא חיו (ולעיתים קרובות סבלו) "לשווא": באמצעות הכתיבה הם לא נבלעים באין של ההיסטוריה: החיים שלהם, הכאבים שלהם, נאספים – ונעשה איתם צדק.

האם בארת הצליח לכתוב את הרומן שאותו חיפש? יש מי שסבור שתוצאת החיפוש הזה היא החיבור "מחשבות על הצילום", יצירה שהיא בה בעת

התבוננות תיאורטית במהות הצילום והתבוננות פרטית מאוד בתמונות אימו המתה, ושכאמור בתחילת דבריי, השפיעה מאוד על רונית מטלון.

עם זאת, השורות הפותחות את החלק השני של "מחשבות על הצילום", שורות המתארות כיצד נולד הספר, רומזות שהוא אולי איננו אותו רומן:

באחד מערבי נובמבר, זמן קצר לאחר מות אמי, התבוננתי בתצלומים. לא הייתה לי שום תקווה ש"אמצא" אותה, לא ציפיתי לדבר מאותם "תצלומים של הוויה אנושית, שהצופה זוכר אותה בעומדו מולם פחות משהוא זוכר אותה כשהוא רק מהרהר בהם" (פרוסט). ידעתי היטב שפטליות זו, אחד הביטויים המרכזיים ביותר של השכול, גוזרת עלי שלעולם לא אוכל להיזכר בתווי פניה (להפנותם לעברי) אף אם אדרש לדימויים אלה לעתים תכופות מאוד. לא, אני ביקשתי – כשם שביקש ואלרי לאחר מות אמו – "לכתוב עליה חיבור קטן, רק בשביל עצמי" (ואולי אכתוב זאת באחד הימים כך שזכרה, משיונצח בדפוס, יישמר לפחות למשך תקופת המוניטין שלי) ("מחשבות על הצילום" בתרגום דוד ניב, עמ' 67).

אחרים סבורים שבארת ניסה לכתוב את הרומן הזה ולא הספיק להשלימו ביצירה בשם *Vita Nova*, "חיים חדשים", שנשארה בניירותיו בצורת תוכנית כתיבה. אם מצא ואם לא מצא, בחמש השנים האחרונות לחייו כתב בארת, בטקסטים רבים ושונים, את האהבה הזאת, ואת רצונו להשאיר בחיים לאחר המוות את האנשים שאהב. כל מי שקרא את יצירותיו האחרונות מכיר אותם: את אביו, לואי בארת, שמת ב-1916 כחייל בצבא הצרפתי במלחמת העולם הראשונה, כאשר היה רולאן בן שנה; אבל בעיקר את אימו, הנרייט בארת, שמתה ב-1977, שלוש שנים לפניו.

* * *

רונית מטלון מצאה את הצורה שרולאן בארת חיפש.

בעקבות הקריאה של בארת בפרוסט אני חושב מחדש על מכלול היצירה של רונית. גם רונית, כמו פרוסט, נעה בין הסיפור או הרומן למסה. למעשה, מבין כל היוצרים הכותבים בעברית בדורות האחרונים, רונית מטלון היא היוצרת המובהקת ביותר של עצם התנועה הזאת, שבין הסיפור או הרומן למסה.

לתנועה בין הרומן למסה יש ביטוי חיצוני – אלה המעברים התכופים בין יצירות סיפוריות מובהקות (מה שאפשר לכנות ה־fiction של רונית), כלומר

האם לבתה: הבת מצפה לקול של האם; ואילו האם מנסה לא להשמיע קול, להיות אין-קול, כדי לא להעיר את בתה.

אל תטעו בחרדה המוזכרת בפסקה הזאת. היא מסתירה ואולי גם חושפת את הציפייה לחזרת האם. אין סיבה אחרת לכך שהילדה נשארה ערה או מתעוררת באחת ועשרה וחצי בלילה ושהיא מקשיבה בדריכות כזאת לקולות הבאים מחוץ לחדרה, מלבד זה שהיא מחכה לאם שתשוב:

קול צעדיה: לא טפיפות עקבים, גרירות רגליים, נקישות כפכפים או חיכוך של הסוליות באבני המדרכה המוליכות לבית, לא. האין-קול של צעדיה, התפשטות החרדה שלקראת בואה, ה"כניסה" שלה, השקט המוחלט, המלא תוכן, שנמדד ביחידת זמן של שתיים-עשרה דקות, שבישרה אותו עצירת האוטובוס הלפני-אחרון, זה של אחת ועשרה וחצי בלילה, שממנו ירדה ("קול צעדינו", עמ' 9).

התמונה הזאת – על ההבדלים בינה לבין התמונה הפותחת את "בעקבות הזמן האבוד" – מחזיקה את ההיגיון המארגן ואת השפה הפנימית של "קול צעדינו": את הוויתור על ההיגיון הכרונולוגי של הסיפור כדי לערבב את סדר השעות, השנים והעולמות, וליצור סדר צף, מרחף, שלא נובע מקשרים בזמן ובמרחב, אלא מקשרים שיוצר הקשב הילדי הדרוך לקולות ולמילים.

אבל בעיניי אפשר למצוא בשורות האלה גם את לב ליבו של הפרויקט הספרותי של מטלון, ואת הסיבה לכך שהוא נמצא בשיאו בתנועה הפנימית הזאת שבין הרומן למסה, המאפיינת את "זה עם הפנים אלינו" ואת "קול צעדינו". אני חושב שגם בארת וגם מטלון גילו עניין בתצלום מאותה סיבה: בגלל התקווה שבתצלום תיתכן אותה הישארות בחיים שלאחר המוות. אלא ששניהם גילו שהכתיבה מאפשרת אותה יותר.

הפרויקט הספרותי של רונית מטלון הוא לומר את יעקב ואת פליקס ואת אמה מטלון, להשאיר את הנימות הדקות ביותר של קולותיהם, של שפתם ושל סבלם. בדיוק כפי שחלם בארת שהרומן שהוא יכתוב יום אחד יעשה – להעמיד באמצעות הספרות אנדרטה, או להעיד באמצעות הכתיבה שהם לא חיו (וסבלו) "לשווא". לא לאפשר להם להיבלע ב"אין של ההיסטוריה", לעשות עם חייהם צדק.

אלא שבניגוד לבארת, שאת הכתיבה שלו על אימו הנרייט אפשר לתאר כמחווה אינטימית, עם כל הפאתוס הנפלא שבארת היה רוצה שנקרא לתוך

יצירות שההיגיון המארגן שלהן הוא ההיגיון הנרטיבי של הסיפור, ריאליסטי יותר או פחות – זהו הרומן לבני הנעורים "סיפור שמתחיל בלוויה של נחש", אלה הסיפורים ב"זרים בבית", הרומן "שרה שרה", רומן המכתבים "השפעה בלתי הוגנת" (שכתבה עם אריאל הירשפלד) והנובלות "גלו את פניה" ו"הכלה סגרה את הדלת" – לבין יצירות מסאיות מובהקות, כלומר יצירות שההיגיון המארגן שלהן הוא ההיגיון הרציונלי-טיעוני של המסה – אלה רוב המסות הכלולות בקובץ "קרוא וכתוב" ובקובץ שפורסם לאחר מותה, "עד ארגיעה" (אם כי לא כולן), כולל המסות המרכזיות של רונית, למשל "עמדה כלפי הביוגרפיה", "אבי בגיל שבעים-ותשע", או "מחוץ למקום, בתוך הזמן".

אבל לתנועה בין הרומני למסאי יש גם ביטוי אחר, פנימי, בשתי יצירות שהתנועה בין המסאי לסיפורי היא עצם הסטרוקטורה שלהן, השפה הפנימית שבאמצעותה הן מתארגנות – אלה "זה עם הפנים אלינו" מ-1995 ובייחוד "קול צעדינו" מ-2008, היצירות שהוכרו על ידי קוראיה הרבים ובמחקר כיצירות המרכזיות של רונית מטלון, "בעקבות הזמן האבוד" שלה, אם תרצו. שתי היצירות האלה, כל אחת בדרכה, מוותרות על ההיגיון הנרטיבי של הסיפור וגם על ההיגיון הטיעוני של המסה כדי לייצר צורה חדשה, שפת ארגון חדשה, שנדמה לי שבאמצעותה הצליחה רונית לכתוב את מה שביקשה לכתוב טוב יותר מאשר בכל צורה אחרת.

נקרא שוב, למשל, את השורות היפות הפותחות את "קול צעדינו". כפי שהראה בארת כיצד השינה שפותחת את "בעקבות הזמן האבוד" מעניקה ליצירה את שפתה – כך אפשר למצוא בשורות הראשונות של "קול צעדינו" את התמונה שבתוכה מקופלים ההיגיון והשפה של הרומן כולו. שתי היצירות, "בעקבות הזמן האבוד" ו"קול צעדינו", נפתחות בעצם באותו רגע: הרגע של סף השינה.

אלא שיש ביניהן הבדלים: שנת הילד הפותחת את "בעקבות הזמן האבוד" היא שינה בשעה מוקדמת ושינה שבורכה בנשיקת האם, כפי שכותב בארת. כמו כן, מוקד התיאור בפסקאות האלה הוא המספר עצמו, הנזכר ממרחק הזמן ברגע של סף השינה.

שנת הילדה הפותחת את "קול צעדינו", לעומת זאת, היא שינה שהתאחרה, שינה שמתעכבת בגלל היעדרות האם, השבה בשעה מאוחרת מעבודותיה הרבות; ומוקד התיאור בפסקאות האלה איננו הילדה שנהפכה למספרת, אלא דווקא האם המתעכבת שהילדה מחכה לשובה.

לב התמונה הוא הקשב הילדי לבוא (הצעדים של) האם. הניסיון לדייק את נימת הקול שלה. ההמתנה לשובה. אולי אפילו הדיאלוג האילם, המוחמץ, בין

טלי לטוביציקי שירים

בשנת 2011 פרסמה המשוררת, העורכת והחוקרת טלי לטוביציקי רשימה קצרה על ספרה של חגית סבג "מחמת כיסופים" (מפתנים, 2011), ובה כתבה, בין השאר:

רק משוררת-אמת טוטאלית וחסרת פשרות יכולה להעניק מתנות כאלה, משום שרק אצלה משחקים "שיריים" כאלה הם בגדר התגמשות, רגע של חסד לעולם ולעצמה. והחסד הזה מצומצם מאוד: זו בסך הכול הנכונות לרקוד, קצת, בתוך הבדידות המצמיתה הזאת של הדיבור הפנימי, הכלי-יכול והעקר לנצח.

אפשר ללמוד לא מעט מאופן הקריאה הזה של טלי בשירתה של חגית סבג, מההצבעה שלה על מה שהיא תפסה כמעלות הפואטיות הבולטות בספר. לאותם הדברים היא חתרה גם בשירתה שלה: לומר אמת. להימנע בכל מחיר מקישוטים שהם בגדר קישוטים, כאלה המערפלים את העיקר בלחלוחית יותר משהם חושפים אותו. ההתעקשות לתת סימן גם בדברים החמקמקים, לומר עליהם: זה כך. כך זה היה. להגיע למקום שבו פשטות המבע פוגשת את צלילות המבע מבלי להיכנע לבנאליה.

נדמה לי שכל מי שהכיר את טלי, אפילו מעט (כפי שהכרתי אותה אני), יוכל להעיד כי ההסתייגות מסופרלטיבים מוגזמים, סנטימנטליות יתרה והיעדר דיוק אפיינו גם את אישיותה. בשנים האחרונות, עד למותה בחודש מרץ האחרון, התמודדה עם מחלת הסרטן. גם בהתמודדות הזאת היה חשוב לה לדייק. היא סירבה להשתמש בטרמינולוגיה השגורה של "מלחמה", "ניצחון" או "גבורה", סירבה לתאר את נוכחות המחלה בחייה במונחים רומנטיים. גם בשירי המחלה המופיעים בספר היא מנסה לדבר עליה ביושר, כמו שהיא תופסת אותה, במושגים בלתי שאולים. באחד מן השירים היא מדמה את מה שנתנה לה המחלה ל"ספל מלא עד גדותיו" שהיא מסרבת לשתות ממנו, ובשירים אחרים היא עסוקה בפער שחוצבת המחלה בין הגוף לנפש ("הגוף שלי מטנף אותי", כשמו של אחד השירים העוצמתיים בספר).

"הזכות לשלמות הגוף" – שנגזר עליו להיות ספרה האחרון של טלי – מסתיים

התיאור הזה, מבחינת מטלון לפרויקט הזה היו לא רק היבטים אינטימיים אלא גם משמעויות אתיות או פוליטיות.

הישארות חייהם של בני המשפחה באמצעות הכתיבה חיונית גם מפני שאף אחד אחר לא יאזין להם או יכתוב את סיפורם, יעשה איתם צדק, פשוט מפני שהספרות העברית של התקופה לא שמעה את הקולות האלה ולא חשבה שהם צריכים להישאר.

הספרות העברית אפשרה אז לקולות של יעקב ופליקס ואמה להיבלע, בחייהם ובוודאי שאחרי מותם, ב"אין של ההיסטוריה". בזכות יצירות כמו "זה עם הפנים אלינו" או "קול צעדינו" זה כבר לא יקרה.

זאת הסיבה שהפרויקט של רונית מטלון נמצא בעיניי בשיאו כשהוא שווה אל שפתה הפנימית של היצירה, את הרומני עם המסאי: כי אז הוא מצליח לומר את חייהם של האנשים שרונית אוהבת בעת ובעונה אחת גם כזיכרון אינטימי וגם כהיסטוריה פוליטית.

בשיר המפעים הבא, שבו המוות הוא אין מוחלט שחדווה וצער ניגפים מפניו, ובו בזמן מחילת הארנב של אליס, פתח מילוט מכאבי העולם הזה:

*

ראש פתוח
גמלים רוחשות
העולם הבא
מדלג ובא כארנב
צלי בעקביו
רחש הענפים הנשברים, העלים
העלים היבשים
קדונה וצער נגפים גם הם
רעד שמש בעינים

מה פחדת כה ילדה טפשת
זה החיים מה שכוואב
בסך הכל.

השירים הבאים לקוחים מספרה של טלי לטוביצי "הזכות לשלמות הגוף", שהופיע בסדרת טקסטורה לשירה של הוצאת פרדס, בעריכת ענת לוין. זהו ספרה השני של לטוביצי. ספרה הראשון, "נסי מלים כלליות יותר", ראה אור בהוצאת קשב לשירה בשנת 2010, וזיכה אותה בפרס שרת התרבות למשוררים בראשית דרכם.

תיירות נפש

עמדת על גדת נפשי
עד קצותי הרחקתי,
כחל של מלח וחיזות קרות בינינו.
והאדמה נמקת מתחת לרגלי
מצביעה הצדה

ובלית בררה
עיני רואות – לא אדמה
כי אם סירה.
לא אהבה כרית פי.
ואל האפרקסת מסתגן החול
הטובעני. יסר יסרני ופי בחול
לא יסכר. לא אמות
כי אל החיים השלכת אותי.

ארבע שנים לפני שנעשית אשתי

אדמומיות דואה
מעל העיר ועל הים
מהבהבת זכרון
של משהו שעוד יבוא.
כמו תפלה
(מצאי אותי)
בסופי המשפטים
פה נושם, אונים.
פניך מתגלפים לאט, מתוך השיש החולי
ויש להם צורת עתיד.

למה לכתוב

שאזכר את הרגע הזה: אני מתמתחת,
מקשיתה את הגב, וחושבת שזה כמוך.
את, הקטנה, הפכת לנקדת יחוס.
לא כמו אמא שלי, לא את כמוני.
אני – כמוך.
אין מה לכתב אם לא צריך
לזכר. ואני רוצה

לזכור אותך
כל רגע, וגם אחרי
שלא אהיה לזכר.

"הטוב ינצח את הרע, האור את החשך"
כלי אירונה, כלי בושח
אמר עכשו ראש הממשלה.
אבל אנחנו, הצומחים בחשכה, יודעים משהו
על אור ואדמה:
לא נצחון מחזיר את נשמתך בבקר.

מופקעת

לדארין טאטור

הן לא יבואו כמו פעם,
מהפקיעות.
לשוא את מתבוננת עד כאב באפר
של המשקוף עד שיחרז
עם האפר של הכסא:
הצבע לא יבקע,
העולם אטום.
מה שעל סף שבירה, סף
דמעות, סף קריסה זו את (אני).
המלים יבואו כמו אבן בחלון,
דופקות ברעש
שגם את לא יכולה לסבל.

*

מה נתנה לי המחלה?
היא נתנה לי ספל מלא
עד גדותיו.
כל מה שנגנס עכשו מגבב
מעל לשוליו, נשמט מטה.

ומה עשיתי אני?
קראתי בספל כאלו הוא
ספר, ולא פתחתי
את הפה.
שלא יכנס פנימה.

שמוליק, אתה בטוח, כי אין בעיה אני אקח אותך, שאז שמוליק חייך אליה באבירות אבהית והואיל אפילו לדבר אליה ואמר לה עלמה, נו, הרי גם אני גידלתי ילדים, ועלמה הסתכלה עליו לא יודעת מה לחשוב ולבסוף הסתובבה גם היא והלכה, אחרי רגע נשמע השער החשמלי חורק ושתי המכוניות קרקשו על החצץ קרקושים אלגנטיים כראוי, השער חרק חזרה והנה נותרו הוא, והילד, לבדם.

הריח הזה של הגדר החיה הנמוכה שסובבת את הבריכה, הריח המר המיוחד הזה של הצמח שאת שמו אינו יודע בניגוד לכל הצמחים האחרים שאת שמותיהם הוא יודע בדייקנות לתשואות כמה ממכריו, הצמח הזה שלא גדל כאן בארץ לידו אלא רק במקומות מיוחדים רחוקים ונחשקים כמו למשל בקצה רחוב ברודוויי בסן פרנסיסקו, מעל מדרגות האבן הארוכות היורדות אל המפרץ המנוקד מפרשים צבעוניים כשמרחוק נשקף גשר הגולדן גייט הנשגב ובשמים עפים העננים היפים של סן פרנסיסקו הו העננים היפים של סן פרנסיסקו ובמיוחד כאן במקום שבו מסתיים הרחוב האצילי ומתחיל הפארק הגדול עם עצי האקליפטוס והסקוויה ואורני הענק הקרויים רְדוּדס ומשני צידי הכביש מעונות הפאר של אנשים שהצליחו בצורה כה בולטת עד שהם יכולים לרכוש לעצמם מעון פאר ברחוב ברודוויי בסן פרנסיסקו הנשקף על המפרץ ועל הגשר, ואת המדרגות היורדות אל המפרץ כמו את גינותיהם של המצליחים הללו גובל הצמח הזה שאין לו שום צורה מיוחדת ואם כבר אז הוא דומה לסתם הדס אבל הריח, הו הריח, הריח המר של חוץ לארץ, ריח של בירות רחוקות ויקרות ושל חפצים שיש רק בבתים של אחרים ושל מעשים שרק לאחרים מזדמן לעשות, הריח המר של הצמח הזה שבגדר החיה הנמוכה שהוא אפילו לא יודע איך קוראים לו, זה שמקיף כאן את הבריכה שלידה הוא יושב, הריח הזה שכעת הוא מריח.

ושבו אפו בתוך הכתבה מהאקונומיסט על חוקי המקרקעין בבנגלדש ובייחוד בדלתא של נהר הברהמאפוטרה שבה משנה לשנה נעלמים איים ונחשפים איים אחרים ומכיוון שהמקרקעין משתנים תדיר התגבשו שם חוקי בעלות על מקרקעין שיש בהם עניין רב גם אתי וגם אסתטי שלא לומר כלכלי והכתב שראיין את בגום ליליפאטי מוחסני ראשת העיירה טסמודוזין אשר בלב האזור המדובר אך לפתע נפל בו ליבו. הילד, הילד, איפה הילד, העיף את ראשו אחורה בחרדה אך הילד היה יושב שוקט במקומו, שקוע במשאית פלסטיק קטנה ירוקה עמוסה בשלוש אבני חצץ קטנות והוא מסיע אותה בעזרת כפיס עץ מעט ימינה ומעט שמאלה ומחריק בקולו חיקוי של קולות משאית קטנים וילדותיים, תלתליו השחורים מכוסים בכובע מצחייה לבן שעליו איזה סמל

וכך פתאום נהיה שהוא נותר כעת לבד עם הילד, טובע בועם טיפשי על עצמו ועל העולם אבל יותר על עצמו ועל מבנה האישיות שלו הבלתי מספק ומדוע, מדוע, המשיך לשאול את עצמו בלי שיוכל להשיב, מדוע (משום מה המילה מדוע נראתה לו מתאימה יותר מהלמה הסתמי) היית חייב להעמיד פני גיבור כאלה, למה אתה לא יכול להיות סתם איזה אתה אחד ותמיד חייב להראות את האתה הקטן שלך כשהוא עטוף בקליפה ועוד קליפה, קליפה אופפת קליפה, עוד ועוד קליפות של אנשים בעלי עוד ועוד יכולות בכל תחום שהוא אם זה לרוץ או לעשות כסף או לדעת דברים או לשיר אריות של אופרה באיטלקית וגם בגרמנית לטעום יינות נדירים ויקרים במיוחד לפגוש אנשים חשובים מאוד שלא להזכיר נשים ועסקי נשים או ויסקי סקוטי בטעם של קצר חשמלי שעליו היה מוכן לנאום ארוכות ולקרוא כל ספר ולהכיר כל מקום על פני הגלובוס ולפתור כל חידה ושוב לדעת כל דבר ודבר ואין דבר שנבצר למה למה למה (מרוב זעם שכח כבר את המדוע החגיגי) אי אפשר להיות סתם אחד, סתם איזה עוד אחד מתוך כולם כמו כולם, אחד כזה שסתם נובל בתוך הכיסא נוח ליד הבריכה היפה הזו בנוף הנהדר הזה באוויר הצח הזה. מה זה לא מספיק, מה גם בזה אתה חייב להצטיין, בלטפל בילדים?

וכך הלכו להם כולם גילי הנוודניק המגודל ועמירה אשתו שמדברת בלי סוף אבל רק כשגילי ישן או לא בסביבה עומר הבן המוצלח והמצליח וויאטריקי אשתו הצעירונת יחד עם נטלי התינוקת החדשה שלהם וגם יותם הבן השני, הרופא, ואשתו עלמה רופאה גם היא ואיתם דנה בתם הבכורה אחותו הגדולה של הילד וכולם כולם עמדו מסביבו ואמרו לו שמוליק אתה בטוח? שמוליק? אבל הוא המשיך לרבוץ ככעס בכיסא נוח ולהתחבא מאחורי האקונומיסט תוך כדי שהוא מוצץ את הג'ין היקר בקשית ירוקה אפילו שהשעה עוד לא עשר וחצי בבוקר וגם כשדרורה אשתו שלא ממש משוחחת איתו כבר כמה ימים מאז העניין עם הארטישוקים אחרי שכבר ירדה עם כולם למגרש החניה באה חזרה בריצה ואמרה לו שמוליק למה אתה מתנהג כמו אידיוט מה תעשה אם הוא יתחיל... שאז סובב באיטיות את פניו אליה ותקע בה את עיניו הכחולות המבהילות ואפילו החל לכווץ את גביניו אבל עוד בטרם השלים את המהלך לקחה את עצמה והלכה, מיואשת, ואחרי עוד רגע באה שוב עלמה ואמרה לו,

אולי של קבוצת ספורט כלשהי ולא שת את ליבו אל כלום, החזיר ברווחה את עיניו אל האקונומיסט, מה היה עושה לו הילד היה צריך משהו, איך היה הילד מסכים לו בכלל, כמה טוב במקום זאת לקרוא באקונומיסט המחוכם שהכול הוא יודע, כמה יפה הכול כתוב באקונומיסט, כל כך מעולה כל דבר באקונומיסט החל בפונט ועבור לנייר וכלה באיכות הצילומים וכמובן הכתיבה התמציתית אך השנונה וערוכה למשעי, לא כך כותבים בורים, לא כך כותבים לבורים, כל הדבר הזה לא בשביל בורים ולא בשביל עניים ולא בשביל נחותים הוא קיים, להפך, אפילו המודעות כל כך מוצלחות, הנה וילה יוקרתית בריבירה והנה תערוכת סירות והנה הצעה לשדרוג מרחיק לכת של מרתף היינות שלך, הפרטי, בגום ליליפאטי מוחסני הזאת בחורה לעניין, שם בבנגלדש.

ולא שהיה כל כך להוט להצליח ולהתפרסם, לא, לפחות לא בדיוק, אלא מה שהיה בו הוא הלהט הבעור הזה לעשות דברים גדולים, או לפחות להשתתף בכאלה, וכמובן לו היה עושה דבר גדול כפי שרצה וציפה ברור היה לו שהעולם יריע וימחא לו כפיים אבל גם אם לא מה בכך כי הרי ברור לכול שהעולם עשוי מדבילים, אבל בעיני עצמו היה חייב להצטיין וכך במסלול מפותל שלא היה קל לו להסביר אותו לעצמו ובוודאי לא לאחרים הגיע להיות מתכנן ביוב, אולי מתכנן ביוב מוערך אך בכל זאת מתכנן ביוב, לא יותר, מתכנן ביוב בעל מעוף, אם אפשר להאמין בדבר כזה, מתכנן ביוב שעבורו הבעיות הקשות ביותר של הביוב הן כחידות פשוטות שניתנות לילדים קטנים, ולמרות המצוינות ההנדסית שלו לא באמת הגיע לרווחה הכלכלית הנוחה שאליה כמובן שאף אם כי מצבו הכלכלי לא היה רע, רחוק מכך, אבל באמת שאף ליותר, הרבה יותר, ובכך דווקא לא הצליח למרות שענף הביוב מגלגל כספים רבים מאוד בארצנו שבה בונים ובונים כל הזמן ובכל מקום שבונים שם יגורו אנשים ואנשים, כידוע, עושים מה שעושים ולכן נחוץ הביוב, ומי שחושב על כך מבין מיד שכאשר הביוב מאורגן כראוי יש סיכוי שגם היתר יהיה בסדר, אולי.

וזה שהתגלגל לעסוק בביוב קרה דווקא דרך ההיסטוריה שאותה הלך ללמוד באוניברסיטה מיד לאחר הצבא, כיוון שמלבד התאוה לדברים גדולים הייתה בו גם תאוה לדברים בסיסיים, דברים ראשוניים, עמוקים, תשתיתיים, הדברים האלה שהם אלה המולידים את שלל הדברים האחרים, המאמץ החשוב והעקרוני הזה להבין את מסד העולם, וכשלמד היסטוריה של רומא העתיקה אצל יעבץ הדגול תוארו שם גם ענייני הביוב שבהם כידוע הרומאים הצטיינו הצטיינות יתרה ובמדינות רבות שירשו את רומא לא השכילו להגיע לרמת ההיגיינה הרומאית אלא בשלהי המאה התשע עשרה או אפילו הרחק לתוך המאה העשרים, הביוב, אמר פעם יעבץ, הוא הדם של החברה, ובדיקת הביוב

כמוה כבדיקת דם, אמנם הוא נזכר בכך רק שנים רבות אחרי כן, ולאחר שלמד היסטוריה הבין שלא יהיה היסטוריון, גם מפאת מזגו וגם מפאת חיבתו להצלחה, כלכלית כמו מקצועית, וכך פנה ללמוד הנדסה כלשהי שכן היה לו חוש טכני טוב, ובגלל איזה בלבול ובגלל שהיה במילואים ובגלל שהמועד למעשה עבר ובגלל דברים נוספים ושונים התגלגל לפקולטה להנדסה אזרחית במקום להנדסת חשמל שזה מה שחשב לעשות וכך היה יושב בבניין ע"ש טילדה וסימור שיסלקוביץ' מסינסינטי, אוהיו, ולומד את יסודות תכן המים ומכניקת זרימה סביבתית (קורס בסיסי וקורס מתקדם) כימיה של המים וכמובן תכן מערכות מים ושפכים ולא האמין כמה עניין ואתגר ותרבות מצא במערכות המים והשפכים האלה, כן, כמעט היה אומר שיש פואטיקה בביוב, החרא שלך שר, שאל אותו גיורא יום אחד, והוא צחק ואמר, כן, לפעמים.

ולפעמים היה שוקע בשרעפים ובדעתו מרצדות מערכות הביוב כמין עץ ענקי שבו עלה אחד הוא דירה אחת או אולי כיוור אחד או אסלה אחת שעליה יושב איש אחד או אישה אחת או אולי ילד ובאותו בניין כמה וכמה דירות אולי ארבע בכל קומה כפול שתיים עשרה קומות ובית דירות כזה כבר משול לענף שיש בו עלים רבים ובשכונה אולי יש חמישים או מאה בניינים כאלה שזה כבר ענף ראשי ובכל האזור עשרות שכונות שיוצרות כבר את הגזע של עץ הביוב כך שהמוצאות של איש אחד חוברים לאלה של אישה אחרת ועוד לאנשים רבים ועוד ועוד, נהר גדול ועצום המחבר את האנשים זה לזה, ובוודאי יש איזו משמעות עמוקה וחשובה בערכוב הזה של תוכנם של אנשים כה רבים, כך היה חושב אחוזו בשרעפים על אודות הייעוד הזה אשר אימץ לעצמו לנתב את חייו לשירות האנושות דרך תכנון וארגון נכון של ההפרשות האנושיות, ואם כל האנשים האלה היו עושים אותו דבר באותו זמן הרי מערכת הביוב הייתה קורסת, ומזל שיש הבדלים בין אנשים, חשב לו, יש לביוב פן סוציאלי שעליו עוד לא עמדו ואולי אפילו יכתוב על כך משהו פעם, והייתה תקופה שבה חשב שיכירו לו טובה על הפתרונות המזהירים שמצא ועל התועלת שהביא לכל כך הרבה אנשים אבל מה לעשות, יש מקצועות לוכדי תהילה כמו מצביא צבא או מנצח תזמורת, נביאים סופרים ומלחינים, מגלי תרופות וציירים, פיזיקאים ומעצבי אופנה, אך מתכנני הביוב שתועלתם אינה מוטלת בספק התהילה לא מנת חלקם היא, בדרך כלל, למעט מקרים ספורים ונדירים כמו סר ג'וזף ויליאם בזלגט מלונדון שהסיר את הסירחון הגדול של שנת 1858 או יוג'ין בלגרנד שבנה את הביוב המודרני של פריז או יוג'ין נוסף ששמו פּוֹבֵל, שעסק בפחי אשפה, כך שלמעשה אולי הוא לא ממש נחשב, לענייננו.

פתאום שמע רחש והביט וראה אותו עומד מולו, פניו כשהוא עומד בדיוק בגובה של פניו שלו כשהוא סרוח בכיסא נוח, מה, אמר לו, והילד אמר אני רעב, אה אמר ואסף את עשתונותיו, אה, בוא, בוא נחפש לנו משהו לאכול. הילד דילג לו לאורך השביל הנאה העשוי אבנים שטוחות גולמיות שברוחים שביניהן גדל כאילו מעצמו איזה עשב ירוק עדין מנוקד בפרחי שדה קטנים, לצד השביל ולאורך הקירות של הווילה פרחו בעוז שיחי הורטנוזיה בתכלת ובוורוד, הילד רץ לו בשביל והוא אחריו, נכנסו לאחת הווילות והילד פתח את המקרר והוציא מגשית פלסטיק מלאה בעגבניות שרי קטנות ואדומות מאוד והם התיישבו ליד השולחן שבמטבח, רגע, נזעק שמוליק, אני אשטוף לך, ולקח את העגבניות והריק אותן לקערה שהייתה שם ושטף היטב מאוד במים ושקל לרגע לשפשף אותן עם סבון אבל ויתר וניער מעט את הקערה כשהוא מחזיק בכפו הגדולה את העגבניות שלא יישפכו החוצה, הנה קח, אמר לו והניח את הקערה על השולחן, הילד התחיל לכרסם את העגבניות אחת אחת בהנאה גלויה, הוא עמד מעל השולחן כשמולו יושב הילד על כיסא עץ נמוך מדי בשבילו אך זה לא הפריע לו כלל להמשיך במלאכת הכרסום, מאחוריו על הקיר הייתה תלויה תמונה מכוערת ודהויה, הכיעור והדהות שלה הרגיעו והפיסו את דעתו אולי בגלל שכל המושלמות הזו שמסביב כבר עלתה לו על העצבים, התיישב מול הילד והביט איך זה זולל לו עגבניות שרי בהנאה ושאל אותו, אתה רוצה גם לחם? והילד הנהן בפה מלא עגבניה ואמר, עם קוף, קוף? שאל שמואל, קוף, ענה הילד, והראה באצבעו אל השיש שם עמדה צנצנת עצומה של חמאת בוטנים.

לקח ופרס לו פרוסה ומרח לו חמאת בוטנים והניח לפניו על צלחת והקטן ישב ואכל במרץ, נמלך בדעתו ומזג לו כוס מים והניח לפניו והלה שתה ואכל, אכל ושתה, ולאחר שסיים את העגבניות ואת הפרוסה עם חמאת הבוטנים שמשום מה קרא לה קוף אמר בצהלה, אני צריך קקה, ושמואל אמר לו טוב, אתה יודע איפה עושים? והילד הנהן שוב בראשו ופשט בזריו את בגדיו ורץ והתיישב על האסלה, תומך את גופו הקטן בזרועותיו כדי שלא ייפול פנימה, עירום כולו למעט כובע המצחייה שלא מצליח לארוז את מפל התלתלים השחורים הפורצים לכל עבר, ילד יפה, אמר לעצמו שמואל, שמח על התקשורת החיובית שצומחת ביניהם ומתבונן בעניין בילד פולט את פסולתו לתוך האסלה המפוארת, לא עבר רגע והוא קפץ למטה והתכופף כולו כאולר שווייצרי ראשו מלחך את השטיח ועכוזו הצעיר זקור למרומים, שמואל הבין מיד ונטל מעט נייר ניגוב וקינח את אחוריו והוריד את המים, ואחר כך אמר לו ברצינות, ועכשיו נשטוף ידיים, הסתכל כה וכה ומצא שרפרף והעמיד את

הילד עליו ועמד להשגיח שהוא מסבן יפה יפה את ידיו מכל עבר ושטף אותן היטב במים זורמים ולבסוף ניגב אותו ועזר לו להתלבש, ומה, אמר, רוצה לחזור לבריכה?

אפשר טלוויזיה? אמר הילד כשהוא מסתכל בתחינה בעיניו של שמוליק, שאיכשהו ידע שזה אסור לו באיסור חמור והוריו שגמרו אומר לחנך את הילד תחת חוקים נוקשים אפילו לא מחזיקים דבר כזה בבית, נמלך בדעתו מה לעשות ואחרי רגע אמר אה... בטח, בוא נראה, הלכו לסלון ושמואל מצא את השלט והצליח להפעיל את המסך הענקי ולזופפ בין הערוצים הרבים, הנה תחרות אופניים והנה עוד תחרות אופניים והנה עוד תחרות אופניים והנה סרט מצויר לילדים קטנים אלא מה שהוא דובר איטלקית, אבל לילד לא נראה שזה מפריע כהוא זה והוא נעמד פעור פה ומהופנט כל כך עד ששמואל לקח אותו בידיים והושיב אותו על הספה שגם שם הוא ישב על קצה ישבנו הזעיר רכון קדימה פיו פעור ועיניו נעוצות בשני היצורים שריקדו שם, אחד כעין מטאטא ורוד והשנייה כמין עז מעופפת ירקקה, בלי לשים לב גם הוא עיניו ננעצו במסך, היצורים ריקדו זה עם זה ואחר כך החלו לעופף סביב הבית שהיה שם ומשם עופפו לעבר איזה אגם תוך שהם שרים זמר ילדים איטלקי חסר פשר שנשמע כמו גאלי-גאלי-או! גאלי-גאלי-או! טוק טוק או אי אה או! פתאום תפס את עצמו כשאצבעו נעוצה עמוק בתוך נחירו השמאלי ולרגע נרתע מהחשש שמא דרורה תתנפל עליו שוב כי לא היה דבר מאוס ומגעיל בעיניה מחיטוט באף ובייחוד בדרך שהוא היה עושה זאת בהתמכרות והתענגות שמימיות כשאצבעו העבה מכרכשת בתוך חוטמו העבה לא פחות ובייחוד כשהיה עושה זאת בחברה אז היו עיניה יוצאות מחוריהן ופעם אחת אפילו קמה והלכה באמצע האירוע, אבל כעת הוא חופשי, והילד, גם הוא חופשי, הילד לראות מטאטא ורוד עף בשמים והוא לחטט באפו ככל שיחפוץ.

ופעם אחת באמת היה לא נעים כשהוא נסע ברכבת לאיזה אתר שהיו בו בעיות עם בריכות האיגום המרכזיות והשיפועים וסוללות המגן שקרסו בגלל הגשמים ומולו ישבה בחורה צעירה למדי ושמןמנה במידה, פניה הרחבים שטוחים כצלחת באוזניה תחובות אוזניות לבנות קטנות ועיניה הגדולות הרכות נעות מצד לצד, כנראה לקצב המוזיקה, ואפילו כתפיה זעות מעט ימינה ושמאלה או שאולי היה רק נדמה לו, כל כך היה שקוע בבחינה של הבחורה הצעירה השקטה הרכה שלא שם לב שהוא חופר וחופר באפו ואמנם לאחר זמן מה נמצאה מציאה של ממש וכששלף אותה לאט החוצה בחן אותה בתשומת לב רבה, היה לה קצה נוקשה למדי וקצת חום או אדמדם שממנו השתלשל כמין שלשול רירי ירקק-צהבהב מבחיל ולא קטן כלל ולאחר שבחן אותו די צורכו

ניסה להעיף אותו באצבע צרדה אך מעשה שטן ככל שצירד אותו הלך ושוב חזר השלשול הרירי המבחיל ונדבק פעם לאצבע זו ופעם לאחרת עד שלאחר כמה וכמה ניסיונות שבהם השקיע עוד ועוד מחשבה יצירתית היה בטוח שנפטר ממנו סוף סוף כך שממש הזדעזע לגלות כמה רגעים אחר כך את הפיגול דבוק בעיקשות מאחורי הקמיעה שלו ואז מתוך סערת הנפש העיף אותה באגרסיביות והפיסה המבחילה עפה לה בקשת קטנה ונחתה בדיוק על ירכה החלקה של העלמה השמנמנה שלמרות שהייתה שקועה בתענוגות המוזיקה הרגישה מיד בזוועה ואחוזת חלחלה קמה ממקומה והתחילה לצרוח בקול עצום אם כי לא חסר מוזיקליות, חתיכת מגעיל אחד, חתיכת חלאה, מה אתה חושב שאתה, אני אראה לך אתה עוד תראה אצלי מה זה פה וכבר התאספו בשמחה כל יושבי הקרון לחזות במחזה ולהבין מה קרה כאן, האם האדון הזה שלף פתע את איברו או שהעלמה ירקה בפניו האם הם דוד ואחינית או מאהב ושרמוטה או מה שלא יהיה, ותכף גם בא איזה גברתן אחד לטלטל אותו ואחת כמעט משכה בידית החירום ומזל שהרכבת עצרה בתחנת השלום וכולם ירדו.

כל כך היה שקוע שלא שם לב שהטלפון מצלצל מתוך כיסו, הָא גיורא מה העניינים אמר בקרירות, הָא שמוליק, צהל גיורא, מה העניינים? איך הולך? מה נשמע? בסדר, אמר, מה קורה, וגיורא אמר אז איך אתם מבליים? ושמואל אמר פֶסֶדֶר, מה עם כל המשפוחה? פסדר, חזר שמואל, קצר סבלנות כבר, ודרורה, איך היא, מבוסטה? כן, בטח, אמר שמואל והוסיף גיחוך זעיר, למה שלא תהיה, שמע, יש כמה עניינים, יש לך איזה רגע? הוא הביט בילד הנעול על המסך שמולו ואמר כן, בסדר והתיישב בכבוד על כיסא עץ מסיבי שהיה שם, וגיורא אמר, יש כמה עניינים, קודם כול יש מגוף שהתפוצץ בשסתום שחרור לחץ בטייבה... זה נקודה 300/15, ליד המלכודת אבנים? שאל שמוליק, כן, בדיוק, אמר גיורא, יש שם קורווייה, שיתוך, תיקן אותו שמואל, כן שיתוך, ויש שם כבר צוות, וזה הולך להיות לא פשוט כל כך, יש שם שלוש שוחות בקרה, אתה זוכר... כן, שלוש, בהתחלה שכחנו את השלישית, היא בדיוק מתחת לעמוד הקו מתח גבוה... הבאתי את סעיד עם הטרקטורים... אבל אני רוצה לשאול אותך, אם הצנרת שם, אם יש להם דְרָסְרִים... לא, חתך אותו שמוליק בחדות, מה פתאום, אין שם שום דרסרים, האוגנים בשני קצוות המגוף פשוט מרותכים, יש לזה תיעוד מלא בתיק טייבה ארבע, אה כן אמר גיורא, טייבה ארבע, בטח, תכף אני אלך להוציא את זה אני אדבר עם סעיד שלא יתחיל לפני שנשחזר בדיוק איך המבנה שמה.

אבל תשמע יש עוד משהו. יש את המכרז של איילה... קולו של גיורא שינה רגיסטר, וגם שמואל משהו נלפת בבטנו, כן... מה עם זה... גיורא כחכח כמי

שמנסה להביא את עצמו לומר משהו שהכין מראש, והמשיך, שמואל תראה, אני יודע שאתה... שזה משהו שאתה השקעת בו הרבה... הרבה מחשבה, ותכנון, וכל המחקרים האלה... אבל אלה... האנשים האלה מאיילה... קורוצקי, ומחורש, עם הטיפוס הזה בטאט, ג'ורג', אתה יודע... אלה... זה לא האנשים שאתה יכול לתפוס עם רעיונות כאלה... המגופים האלה עם השסתומי אוויר... והמערכת האלחוטית עם הגיבוי בענן... אתה מבין מה אני אומר לך שמוליק? אז מה, מה אתה חושב לעשות, אמר שמואל יותר מדי לאט ובשקט, אז מה אתה מציע פה? אני אומר, התחיל גיורא לגמגם, ואחר כך נכנס איזה תוקף לקולו, שהלך והתחזק, אני אומר שאני אתן את זה למאירוביץ' לעשות הכול מהתחלה, הכי רגיל ופשוט שאפשר, זה, זה מה שאני מציע, אתה מבין אותי שמואל? הוא הרים את קולו ועכשיו דיבר כמעט בצעקות, אתה תמצא לך מקומות אחרים להבריק בהם, הבנת? פה את המכרז הזה אנחנו חייבים לקחת, וכל החוכמות האלה שלך יצטרכו לחכות, זה אולי בכלל לא בארץ, אולי פעם נעבוד בשווייצריה או בשוודיה או אפשר יהיה לעשות את זה, הבנת אותי שמוליק? השתררה דממה מנוקדת בכחכוחים מהצד השני.

אתה ממש צודק, גיורא, התחיל שמואל בלחש אחרי איזה זמן שלקח לו להתעשת, אתה ממש צודק, זה בדיוק מה שאתה צריך לעשות, בדיוק, זה מה שכל אחד היה עושה, אתה מבין, כל אחד, הוא ניסה לעצור את עצמו אבל כעת הפיצוץ הפנימי נכנס לתהליך והיה בלתי ניתן לשליטה, כל אחד, אתה מבין מה אני אומר לך, כל אחד, כל אחד חוץ ממני, אתה שומע אותי גיורא? כל אחד חוץ ממני, אתה מבין? כל אחד ואחד משבעה מיליארד האנשים המזוינים על הפלנטה המזדיינת הזאת, כל אחד, כל אחד, אבל אני לא, אתה מבין, אני לא! אני לא ייתן יד לדבר הזה! נשתררה דממה, גיורא לא אמר כלום וגם בלע קצת את הרוק וניסה לשווא להשתלט על עצמו, הוא הרגיש את הווריד במצח מתנפח ואת שפתו התחתונה מרטטת, ניסה להתחיל שוב בשקט ואמר, גיורא אני לא צריך להגיד לך את זה שוב, כשהקמנו את החברה הזאת, זה לא היה בשביל המכרז של איילה בשכונה באור יהודה, אתה מבין? היו לנו רעיונות אחרים, וכיוונים אחרים, סיכמנו את זה בינינו נכון גיורא? גיורא שתק ולכן הוא המשיך תענה לי, תענה לי, נכון שזה היה מה שסיכמנו? נכון? אם אתה עכשיו הולך לעשות את המכרז עם מאירוביץ', אתה שומע אותי גיורא, אם אתה הולך לעשות את זה, אז אתה – כאן הוא כבר צרח בלי שליטה – אתה תולעת עלובה, תולעת מעיים עלובה אתה שומע אותי גיורא? זה מה שאתה חתיכת תולעת עלובה, תולעת מעיים מסריחה ומטונפת! תולעת שרשורית מגעילה ומצחינה, גיורא, הבנת אותי, גיורא,

תולעת המעיים המצחינה, זה מה שאתה גיורא! הוא הטיח את הטלפון על הספה והתיישב רגע לאסוף את עצמו.

לאחר עוד רגע הסתכל קצת מסביב, בטלוויזיה המטאטא הוורוד והעז הירקרק פינו את מקומם לשני ילדים שהסתכלו באקווריום קטן שבתוכו שטו כמה דגים מצוירים, העביר מבטו אל הספה, אל הילד, אבל הילד בהחלט לא הסתכל בטלוויזיה אלא היישר אל שמואל, ובמבטו היה משהו מיוחד, קפוא ונדחם, הוא בטח נבהל, חשב שמואל, ולאחר עוד שנייה נסדקו פתע פניו הקטנים והוא פרץ בזעקות של אימה ושל בכי, הוא נבהל, חשב לעצמו שמואל בחרטה, אני הפחדתי אותו, פניו התכרכמו כתפוח אדמה ישן ופלגי דמעות זרמו מעיניו שאותן שפסף באגרופיו הקטנים, הצרחות שלו עלו ועלו, רק לאחר זמן מה הבין שהוא צווח אמא, אמא, רוצה אמא, רוצה את אמא, עכשיו גם אפו הזיל סמארק ירוק, רגע, רגע אמר לו שמואל והלך להביא קצת נייר ניגוב, בוא אני אנגב לך אבל הילד רק צרח עוד ועוד ואפילו עוד יותר אם זה אפשרי בכלל, רגע, אמר שמואל, אמא עוד מעט תבוא, אבל זה לא הביא שום תוצאות, הוא שפפש מסביב מה עשוי לעזור, בפריזר הקטן במקרר מצא משהו ובא אל הילד ואמר לו רוצה ארטיק? אבל הילד רק הגביר את הצרחות והתחיל גם לרקוע ברגליים, עכשיו אפילו נשכב על הספה ודפק ברגליו ובידיו וצרחותיו הבקיעו את קירות הבית, אז מה אתה רוצה, אמר לו שמואל, תחילה בחיבה ואחר כך בחוסר סבלנות ובסוף בכעס, מה אתה רוצה, צעק עליו והילד צרח בשארית כוחותיו אמא, אמא, רוצה את אמא, איפה אמא, גופו הקטן התפתל על הספה, פניו כבר היו אדומות ורטובות וההיסטריה שלו רק הלכה וגברה, שמואל עמד והביט בו אובד עצות, ולבסוף ניסה במורך לב לגשת אליו וללטף אותו אך הקטנצ'יק רק החטיף לו מכות על ידיו ועל פניו תוך שהוא צורח נחנק ומשתנק אהאה! אמא! אהאה! אמא! אהאה!...

מרום שלא ידע מה לעשות התיישב חזרה על הכיסא, טבול בצריחותיו של הילד הקטן כמו גם בועם העצום שלו, תחילה על גיורא, ואחר כך על מחורש וג'ורג' בטאט, על עצמו, אחר כך על הילד הצורח, על אשתו וכל היתר שהשאירו אותו ככה, הרי ידע שהוא לא מסתדר עם ילדים, ילדים לא סומכים עליו, מפחדים ממנו, חוץ כמובן מילדיו שלו שאיכשהו התרגלו אליו ואל מנהגיו המוזרים, ושוב כעס על עצמו שגרם לכך וגם על כך שהסכים בכלל להקים את החברה הזו עם גיורא, למה התפתה לטיפוס הכלומניקי הזה לעשות אותו שותף לחלומותיו, וחזר למערכת המופלאה שתכנן שם, מערכת שבגלל הבקרה הממוחשבת שלה תוכל להסתפק בצינורות בשני שלישי קוטר ובבריכות איגום קטנות מפלסטיק מה שיוזיל את המערכת מאוד ויקל על התחזוקה שלה

וכמובן יעלה את ערך החברה שלהם ואת רווחיה ויביא להם עוד פרויקטים, אלא שבמקום טרקטוריסטים מיוזעים יהיה צורך באיש מחשבים אחד או שניים, צעירים ומחוכמים, ברור שזהו העתיד של הביוב, חשב לעצמו, והג'ורג' בטאטים של העולם הלאו הם אבן נגף בפני הקדמה, הקדמה שאותה אני מוביל, אני בעצמי, עודו הווה במחשבות נעימות כאלה שם לב שצרחותיו של הילדון שככו ומשהביט לכיוונו ראה שזה מרוב צרחות נרדם על הספה, חיבה עלתה בו אל הקטן הזה שנבהל מהתקפת הזעם שלו על גיורא הדביל, שעררו היה דבוק לפדחתו מרוב שהזיע, ניגש אליו בחיישנות ונשא אותו על זרועותיו אל מיטתו והניח אותו שם בנוחות וכיסה אותו בשמיכה דקה והתיישב על המיטה, אוחו את ראשו בידיו. מה יעשה עכשיו, כמה היה רוצה להיות במשרד עכשיו, ללפות את גיורא האפס הזה בידיו החזקות וללטל אותו כמו תרנגולת, למה היה צריך את החופשה המיותרת הזו והם הרי לא חוזרים לפני יום שישי והיום מה? שני, או שלישי בסך הכול, איזה מין רעיון היה זה, לנסוע לחופשה, ועוד עם כל המשפחה, והילד הזה, כן, הילד.

למרות שרק הגיעו לפני יומיים החדר כבר נראה כאילו נועד להיות חדר ילדים מאז ומעולם. היו בו שתי מיטות, אחת של הילד והשנייה של אחותו הגדולה דנה, מסביב היו פזורים סדינים ושמיכות ומגבות וצעצועים ובגדים במהומה גדולה, על השטיח היו מפוזרות קוביות לגו ובצד קופסת קרטון גדולה ובתוכה כמות ענקית של קוביות לגו נוספות. מסביב היו כמה חפצים קטנים שהילדים כנראה ניסו לבנות - חצי מטוס, רבע בית, שלושה אנשים יושבים זה מאחורי זה. ישב מוטרד ועגום ולא ידע מה לעשות, לא רצה לעזוב את הילד ללא השגחה, אפילו הג'ין והאקונומיסט שלו שלידי הבריכה סר טעמם. סתם כדי להתעסק במשהו שלח את ידו ולקח מהקופסה כמה קוביות והחל לחבר אותן זו לזו בלי לדעת לאן הוא מכוון, ולפני שהבין מה הוא עושה היה לו בית קטן ונאה מונח על השטיח. עכשיו נכנס בו השד, הותנע בו המנוע; היה לו פרויקט שהשתלט עליו ויתר העולם נדחה, נמחק. ביד נמרצת מחה את כל החפצים מעל פני השטיח והניח את הבית שבנה במקום כלשהו על השטיח שעכשיו היה פנוי לגמרי, והתחיל במרץ לבנות בית ועוד בית, ועוד בית, הנה הוא כבר בונה בית דירות בעל ארבע קומות, וכשהיה שקוע בהקמה של שורה של חנויות שם לב שהילד שם, לצידו, בונה גם הוא איזה משהו, הא, בוקר טוב, אמר לו אבל הילד לא ענה, אתה רוצה לבנות איתי? שאל, והילד הסתכל אליו והנהן בראשו הנהון קטן מאוד אבל מלא כוונה ללא ספק, יופי, אמר לו, בוא, נבנה ביחד, הנה אתה רוצה לחבר את המכונת הזו? ישבו ביחד ובנו, הילד בגולמניות ובאיטיות והוא במרץ וביעילות אבל שניהם באותו ריכוז ובאותה

רצינות, בנו בית לאחר בית, שלב אחר שלב, כששמואל מנחה את הילד ועוזר לו לבחור את הקוביות המתאימות ולהרכיב אותן יחד כהלכה, בית אחר בית הלכה ונבנתה שם שכונה שלמה, בתים פרטיים ובתי דירות רבי קומות, חנויות וכבישים ומכוניות, מגרשי חניה, בתי ספר, מרכזי ספורט ובילוי ואפילו אנשים אחדים מטיילים או עומדים או יושבים פה ושם. וכשחזרו כולם מצאו אותם, את שניהם, כורעים על השטיח, ומסביבם גדלה עיר חדשה, עיר גדולה ויפה וטובה מאוד מאוד.

יעקב צ' סאיר נחמיה*

I

בדיוק כשתפסה המיילדת ברגליו של היילוד הגיעה השמש לזווית כזו שקרניה הכו בשורת המחבתות הממורקות התלויות על הקיר, חזרו ממנה אל הכסתות הלבנות, והנה נתמלא כל הבית אורה. עיניה של המיילדת נצטמצמו מחמת הזיו, אך מששבו ונתרגלו אל הראייה בקעה מפיה צווחה שהעירה את פסילי היולדת מדמדומיה והרך הנוול הוטל על המיטה. "אל אלוהי הרוחות", נשפה המיילדת, "שש אצבעות לילד". פסילי מצמצמה בעיניה והביטה חליפות במיילדת ובתינוק הבוכה שעל מיטתה. אחר הושיטה את ידיה, נטלה את הפעוט וספרה את אצבעות כף ידו השמאלית פעם ופעמיים, אחר אימצתו אל ליבה ברחמנות. העת עת טובה הייתה ליעקב, עולם התורה עלה כפורח ברחבי פולין, הגויים הרגו זה בזה תדיר וליהודים הייתה המלחמה זה מכבר לרקע עמום לחייהם. בתי מדרש פתוחים היו לציבור בכל כפר, וקלויזים, שבהם יושבים הבחירים שבחבורה ומבלים את זמנם בהנפת האצבע לשם פלפול, נפתחו בכל מקום שבו נמצאה הפרוטה. אבי הילד, רבי גבריאל כהן, לא גדול הדור היה ולא מיוחס. אביו ואימו מוכרי תפוחים בגאלינע היו, סבו וסבתו מוכרי תפוחים בגאלינע היו, ואף רב סבו ורב סבתו שלחו ידם בממכר תפוחים. אך ראש הקלויז לא נתן עיניו ליופי ולא למשפחה, אלא לקח מיקחו לשם שמים ונתן לו את מקומו כבוד בקלויז של גאלינע עם תלמידי חכמים גדולים ובעלי שם, כמו הייתה יכולה התורה להסיח את הדעת מחשכון בנים. שערות שיבה נזרקו כבר בזקנו של רבי גבריאל ובברכיה של פסילי כבר עלה השיגרון, והנה זכו בפרי בטן, מה לנו אם כן כי גלין עתה על אצבע יתרה? כך אמרה פסילי לבעלה. מקובל גדול היה באותה עת בפולנאה, רבי שמשון מאסטרופוליה. יושב היה תמיד בפנית ביתו ועוסק בתורה בדבקות עצומה. דרכו של עולם אין איש ניגש אל רבי שמשון להפריע אותו ממלאכתו. אך לרבי גבריאל ולפסילי יתרון על כל באי עולם. סימה, אשתו העקרה של רבי שמשון, אחותה היחידה של פסילי הייתה. מה להם כי ילינו, ואף על פי כן. עלה רבי גבריאל בפנים חתומות על העגלה הראשונה היוצאת מגאלינע ושם פעמיו אל פולנאה שם מצא את רבי

* פרקים מתוך הרומן "נחמיה", העתיד לראות אור בקרוב בהוצאת ידיעות ספרים.

שמשון עומד על הספר מעוטר בטלית ותפילין, מתנווד ועיניו רואות ואינן רואות. שעה ארוכה התלבט רבי גבריאל עד שההין לגשת ולהפריעו. הסיח רבי גבריאל צרתו לפני רבי שמשון. הרהר רבי שמשון פעם ופעמיים והחל פותח ספר אחר ספר. שמות מלאכים טובים ושמות מלאכים רעים העמיד זה מול זה, מאזן ובודק וחוקר בשבע חקירות, מצטט פסוקים ומעמידם על ראשם, גימטריות ומהפכן, שמות קדושים ומעבירים, וסופו שהרים את ראשו ואמר, "יש תיקון לילד. הצדיק הגדול והמקובל האלוף הישיש המופלג רבי אליהו מחעלם ישוב הלילה אל ביתו אחרי נסיעה ארוכה. שוב לביתך, סור לחעלם הסמוכה, מצא אותנו, הזמן אותו להיות המוהל של בנך בברית וממנו תראה ישועה". הודה רבי גבריאל לרבי שמשון וזה זירזוהו לילך. רבי גבריאל לא התמהמה אף כדי רגע, יצא החוצה, עלה על עגלה ונסע לחעלם. את המקובל הישיש מצא בביתו, אבק הדרכים עוד מכסה את נעליו, בדיוק כפי שהבטיח רבי שמשון. האזין רבי אליהו בעל שם לסיפורו של רבי גבריאל והבטיח שיגיע לגאלינע לטוף שמונה ימים וישמש מוהל בברית.

שינה כמעט שלא באה לעיניהם של בני הזוג ומזון כמעט שלא בא אל פיהם. כל היום הייתה פסילי משגיחה על הילד ומעווה לפניו העוויות כדרך האימהות. תוך כך הייתה ממשמשת באצבעותיו, סופרת אותן פעם אחר פעם וגורפת את חוטמה. תוך כך החל מוצא חן בעיניה. לחייו שמנמנות כל כך ומצחו מתקמט כחן כזה כמו היה מעלה בדעתו חילוק עמוק במיוחד. הייתה פסילי מנשקת אותו ובוכה, בוכה ומנשקת. כל אותו שבוע היה רבי גבריאל מסתובב ופניו כבושות בקרקע וכל אנשי גאלינע מביטים עליו כעל אבל, קושרים עימו שיחה קצרה של השתתפות, מצקצקים אחרי גוו ומביאים לביתו דברי מזון – זה פרוסת עוגת לקח וצלוחית יין וזה ביצים קשות ועדשים שאין להן פה.

ליל הברית הגיע, רבי שמשון וסימה הגיעו לגאלינע לעת ערב, אך לרבי אליהו לא היה זכר. בתפילת מעריב הכריז רבי גבריאל שהלילה מוזמנים הילדים לומר קריאת שמע על מיטת התינוק, אך אף שחיכו שעה ושעתיים לא הגיעו הילדים. פחד השדים נפל עליהם ורבי גבריאל, רבי שמשון, פסילי וסימה עמדו ואמרו קריאת שמע מעל מיטתו של התינוק בעצמם. פסילי נרדמה וליבה מלא מרירות, סימה נרדמה וליבה מלא קנאה, רבי שמשון פתח ספר והתנווד עליו עד שנרדם וליבו מלא שמות קדושים, ואילו רבי גבריאל לא עצם עין כל הלילה אלא עמד מעל עריסתו של התינוק ואמר את פרשיית כפר טרשא שבזוהר הקדוש פרשת לך לך, המסוגלת לשמירה.

בבוקר הברית פסע רבי גבריאל ברחובות החשוכים בשתיקה יחד עם גיסו המקובל והרהר בקיגלים המוכנים ומזומנים לסעודת המצווה. נכנסו רבי גבריאל

ורבי שמשון לבית הכנסת, והנה על יד מקומו הקבוע של רבי גבריאל עומד האי קשישא יקירא רבי אליהו בעל שם מחעלם ולצידו נערו המשמש אותו. מיהר רבי גבריאל אל הרב הישיש והנה בזרועותיו של הרב תינוק בן יומו. "בנך הוחלף מעשה שטן", אמר רבי אליהו לרבי גבריאל. "זה בנך האמיתי שנכניס היום בבריתו של אברהם אבינו. מזל טוב".

מעשה שהיה כך היה. יום קודם לכן לעת ערב הגיע רבי אליהו לעיבורה של גאלינע היא גאלינע והנה ראה נשים מכשפות ואנשים מכשפים, יותר ממאה אלף, ומפי כולם יוצא אש ושלחבת וגם סביבם הייתה אש מלהטת והיו משחקים עם הוולד הנולד. כשראה הרב זה המעשה אמר לנערו שייתן לו מים מכדו, והביא שבע סכינים ושבעה נסרים ושני כיכרי לחם ושבעה מנעלים וכל סכין נעץ במנעל אחד, ואחר כך זרק מנעליו מעל רגליו ורחץ ידיו שתי פעמים וזקף את אצבע אגודל של יד ימנית בורת של שמאלית וכך היה אומר: הנני מבטל כישוף של הני אנשים ונשים בלי נזק לוולד ביקירא וחסנא תקיפא דשמא קדישא ויקירא

תְּלִמְכָא חִישָׁהפְּאָמ אַאמְאשְׁבָּה
עָץ הוּן אַכּוּוֹ הִיאִמִישְׁאִימוי
ט טוֹאפְפֶר יִילֵן שְׁטַקְעֶרֶן סִיוֹן
וְנִסּוּסֵינֵךְ פְּסִלְמֵנְרָא
שְׁתֵּן

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ולעולמי עד שם זכרו ברוך הוא וברוך שמו לעד.

בזה השם המית הרב רבי אליהו בעל שם את כל המכשפים ובא ונטל את הילד והביאו לפני אביו ואימו. החל רבי גבריאל לרעוד, נטל את הילד בשתי זרועותיו, החזיקו קרוב לחיקו ולחש לו "בני, בני" וכל התפילה עמד כך כשהילד בזרועותיו ומחשבות רעות בליבו. לקראת סוף התפילה הגיעה פסילי לבית הכנסת, ילדה בחיקה והיא מעווה לפני מיני העוויות. ניגש אליה רבי גבריאל, פניו קורנות ובידיו הילד האמיתי. "מי זה שם אצלך?" שאלה פסילי בתרעומת. ניגש אליהם הרב המקובל הגדול רבי אליהו בעל שם והזכיר את השם הקדוש

שְׁמִשְׁיָהוּ

מיד ראו כל הניצבים שמה שהונח אצל פסילי הוא קש ותבן ורק למראית עין היה בצורת אדם. הנחה פסילי את ערימת הקש והתבן שבידה ולקחה את בנה

החי מידיו של רבי גבריאל. קימט הילד את מצחו לעומתה ופסילי הביטה בו פעם ופעמיים ואיזו הרגשה משונה עמדה בליבה שלא ידעה לקוראה בשם. מצמץ הילד ובכה. אמרה פסילי, "אניק אותו ואז נכניסו בבריתו של אברהם אבינו". נכנסה פסילי ללשכת הכוהנים, נישקה את הילד וגיפפה אותו והילד נצמד בכוח לשדה. איזה תמהון עמד בעיניה של פסילי שעה שהעבירה את זרתה על אפרכסת אוזנו וניקתה אותה מבדל לכלוך שדבק בה, אך משהגיעה אל חמש אצבעות שמאלו ומיששה אותן בזו אחר זו נפלטת נשיפת רווחה מליבה. נכנסה סימה אל החדר לזרוז את פסילי שהקרובים מחכים. ביקשה פסילי עוד דקות אחדות, להקל גם על העומס שבשדה השמאלי.

הצעקה שבקעה מלשכת הכוהנים שבבית הכנסת זעזעה את לבבות כל האורחים ומעליה נישא בכיו של הילד. כאשר הפכה את הילד אל הצד השני גילתה שהאצבע היתרה לא נעלמה עם פדיונו מיד השדים אלא עברה מן היד השמאלית אל היד הימנית.

רבי אליהו בעל שם נבוך, רבי שמשון מאסטרופוליה נבוך, נבוך גם רבי גבריאל, ופסילי חישיבה להתמוטט. "מה לי ימין ומה לי שמאל", ייללה. "החזירו לי את הילד הקודם, את הילד שלי". אך לא קמה כל עצה. קם רבי גבריאל, עמד מול הקהל ואמר, "שנים ארוכות אנחנו מתפללים לזרע של קיימא. עתה ניתן לנו. את הילד הזה נכניס בבריתו של אברהם אבינו ואותו נגדל לתורה, לחופה ולמעשים טובים. רבי שמשון מכובד בסנדקאות, רבי אליהו מכובד במילה". הכול הסתדרו במקומותיהם. הרך הנוול נקרא נחמיה, שנחמיה, אמר רבי שמשון, עולה בגימטריה שם הוי"ה משולב בשם אלוקות עם הכולל, לאחד בו חסד ודין. ועוד, אמר רבי שמשון, שגימטריה שלו במילוי שפ"ה שנאמר "מסיר שפה לנאמנים וטעם וקנים יקח". רבי גבריאל צדיק תמים היה וגם בדרך כלל איטי במקצת ובפרט עכשיו שהיה טרוד, כך שלא השית ליבו, אך רבי אליהו הקשיש שמע עלבוננו ושתק.

II

הילד הלך וגדל וטוב גם עם ה' וגם עם אנשים. חכם היה ודברן ובעל חן. עיניו נבונות ומהירות וידיו כמו נשכרו מן האצבע הנוספת והיו זריזות ומלומדות במלאכה. שמחה בו פסילי ושכחה את ספקותיה, רק מפעם לפעם כשהיה אומר דבר חוכמה שלא הייתה יכולה להעלות על דעתה בעצמה הייתה עגנת ספק מעכירה את מצחה.

פסילי התאוששה מן המעשה אך לא כן בעלה. איש תם וישר היה רבי גבריאל. משעה שעמד על דעתו היה מעשרה ראשונים שבבית הכנסת, אך

מאז המאורע לא שב לרגילותו. שינה לא באה אל עיניו והיה יושב יומם ולילה בין ערות לתרדמה וממלא פיו מים, ורק קרוב לאור הבוקר היה נטרף לשינה רעועה שממנה עמד בשלוש שעות. כוחו לא עמד לו עוד לשבת בקלויז ולהתנדנד מול הגמרא. עזב את הקלויז ונעשה מוכר תפוחים בשוק של גאלינע כאבותיו. לאט לאט השתקעה תורתו. דף גמרא לא הצליח עוד ללמוד, ובין מנחה למעריב היה פותח חומש עם רש"י וקורא בו פסוק ושניים עד שהאותיות היו מתחילות לרקד מול עיניו.

שמועות רעות החלו לפוץ בגאלינע שלא רק בבנו, בשנתו ובתורתו של רבי גבריאל אחוזו השדים, אלא אף בתפוחיו, ועסקיו הלכו והידלדלו. בצר להם עקרו רבי גבריאל, פסילי ונחמיה הצעיר מזרחה לפולנאה, אל בקתה קטנה בקצה העיר, לא הרחק מן הסימן הידוע בקרקע במקום שבו שקעה הכנסייה של הכמרים הגלחים הישועים בלויית המהרש"א לבית עולמו, כנודע. השוק בפולנאה גדול היה ומלא גויים, ורבי גבריאל היה נוסע תדיר אל הכפר, קונה תפוחים בזול ומסיע אותם אל העיר למכירה ביוקר. שנתו של רבי גבריאל לא שבה אליו למעט אחת לשבוע. בימי חמישי בערב, אז היה הולך אל גיסו המקובל, רבי שמשון מאסטרופול, יחד עם שני תלמידי חכמים מובחרים – רבי יעקב קופיל זסלבר ורבי יצחק בן אחיו של רבי יחיאל מיכל מנמירוב – ורבי שמשון היה אומר לפניהם דף זוהר אחד מן הזוהר על הפרשה. רבי יעקב קופיל ורבי יצחק היו יוצאים מלפני רבי שמשון ופניהם כגחלי אש, ואילו רבי גבריאל היה משפיל את עפעפיו אל זקנו ושוקע בתרדמה. שמח רבי שמשון שלפחות דבר קטן זה אפשר לו לתת לגיסו העלוב.

רבי גבריאל הלך ושקע, אך בנחמיה הצעיר בערה האש. לומד היה גמרא ופוסקים, מרדכי ושולחן ערוך, בין מנחה למעריב מעיין היה בזוהר הקדוש, ומשנודמן לו לומד להשיח עימו אף היה מנסה את כוחו בפלפול חילוקים. תורה ביקש נחמיה, תורה מבריקה ונהדרה, ללמוד את האמת ממי שאמרה ביקש, ולכן משמילא כרסו תורה והוא עוד לא בר מצווה ביקש לנסוע ולהיבחן אצל רבי יואל סירקיש, בעל המחבר ספר ה"ח, בקראקא.

קראקא עיר גדולה לאלוהים ולאנשים, וכשקפץ נחמיה הצעיר מן העגלה של החלבן שבידיו הפקידה אותו אימו, עמד משתאה והעביר את שש אצבעות יד ימינו על סנטרו החלק. הבחינה הייתה קצרה ואכזרית, ובסיומה התבקש צעיר הדיינים, רבי שבתי כהן, בעל המחבר ספר הש"ך על יורה דעה, ללוות את נחמיה אל בית המדרש הקטן שמחוץ לקלויז, שם התיישב על אחד הספסלים, נועץ מבטי משטמה בארון הקודש.

קבצן בעל פאות ארוכות ניגש אליו לבקש צדקה ונחמיה הניד בידו כמגרש

זכוב טורדני. "הרב דחה אתכם?" שאל הקבצן בקול שורקני. נחמיה הנהן בעיניים מצומצמות. "אצל הרב הב"ח רצית להיבחן? מי אתה בכלל שתעז להיבחן אצל הרב הב"ח?" הטיל הקבצן את ראשו לאחור וצחק צחוק עכור. נחמיה השפיל את מבטו אל כף ידו הימנית, העביר אותו אל כף ידו השמאלית והחזיר אותו אל כף ידו הימנית. אז קם, דחף בשתי ידיו את הקבצן, וזה נרתע לאחוריו ומטבעותיו התפזרו בקול קשקוש סביבו. במהירות נמלט נחמיה מבית המדרש ומשכונת היהודים קאזימיזי ומהחלבן המודאג ומקראקא המעטירה ועשה את דרכו בחזרה לפולנאה לבדו בירכתי עגלה עמוסה שחת.

III

ויהי בשנת ת"ח לפרט קטן, עת צרה לישראל בארץ פולין וואליניה ואוקריינה על ידי חמיל יימח שמו, נחמיה יושב היה עדיין בירכתי בית המדרש הגדול של פולנאה, דוחה שדכנים ועוסק בתורה ומורסת גאוותו הולכת ותופחת בליבו. תכנן לשבת וללמוד ואז לשוב אל הרב הש"ך, שהרב הב"ח נסתלק מכבר לבית עולמו, ולהיבחן פעם נוספת. אלא שמיד אחרי יום טוב שני של שבועות החלו להגיע יהודים מרוטים מן המזרח ולספר חדשות איומות על היוונים האוקראינים הברברים הרוצחים ושוברים כל הנקרה בידם ועל הקדרים הטטרים האונסים ושורפים את מה שמשאירים אחריהם היוונים.

רבי גבריאל כהן, אביו של נחמיה, נרצח עטור תפילין וטלית עם עוד שלוש מאות בעלי בתים בבית הכנסת של פולנאה ובראשם דודו של נחמיה, רבי שמשון מאסטרופוליה ה' ייקום דמם. פסילי אימו נרצחה בביתה בעודה מבשלת צימעס, זכר צדיקים וקדושים לברכה לחיי העולם הבא. כלב שחור גדול מכלבי הקוזקים הבחין בנחמיה המסתתר בחצר, נעמד מולו והטה את ראשו ימינה בעניין. נחמיה הטה לו שמאלה. הכלב נרמז, קרץ לנחמיה בעיניו הנבונות, רץ לקצה השני של החצר ונבח שם בקול לעומת הרחוב. יצא הגוי לבדוק אחרי הכלב ונחמיה הצליח להימלט אל היער שמחוץ לעיר. כחיית השדה הסתובב נחמיה הצעיר, עשבים וגרגרי יער אכל וכליבו פנימה בטוח היה שהנה הוא היהודי האחרון בעולם. אך אחר יום ויומיים החלו להיקבץ שאריות היהודים שנותרו מקהילת פולנאה המפוארת. נחמיה הסתובב בין הפליטים ביער לחפש פנים מוכרות ולאחר שלושה ימים מצא – סימה, דודתו, אלמנתו של רבי שמשון. "נחמיה", אמרה סימה ונפלה בוכה על צווארו. אחר התיישבה על אדמת הארץ והצביעה על בטנה. "עשרים שנה חיכינו, נחמיה", הצליחה להגיד לבסוף.

למברג עיר גדולה ובצורה, ודאי לא יגיעו הפורעים לשם, סברו נחמיה

וסימה דודתו, לכן החליטו לעשות את דרכם בחסות החשכה מפולנאה ללמברג. שלושה שבועות צעדו לאיטם בדרכים צדדיות, שלא להכביד על כרסה התופחת של סימה. בימים נחו הרחק מן הדרכים הראשיות ואת השבתות שבתו בבתי יהודים רחמנים שנקרו על דרכם. אך רגע לפני שהגיעו אל שערי למברג המוגנת הגיעו הקדרים כדי מטחווי תותח מן העיר ושעריה הוגפו.

גשם ראשון של סוף אלול ירד ונחמיה ודודתו ההרה רצו לאורך החומה, תוך שהם רואים מימינם את הכתמים השחורים ההולכים וגדלים של סוסי הקדרים. על הנהר מחוץ לחומה, ליד בקתתו הדלה של המוכס הגוי, עצרה סימה להקיא. גוי צדיק המוכס ואינו כליסטים. קרא להם מן החלון, אספם לתוך ביתו, השקה אותם חמין והסתיר אותם לא חודש אחד ולא חודשיים. אצלו כרעה סימה ללדת ואצלו נאספה אל אבותיה. המצור נמשך ונמשך, ואת הרך הנולד צריך היה להיניק. אז התמלא נחמיה רוח עזו, גילח את קודקודו, ביקש מהגוי להלבישו את בגדי הגלחות של בנו, שפרח כמורה היה, ויצא בעגלה דרך שורות המצור אל המעוז היהודי הנצור האחרון באזור, כפר קטן ומוגן שבו הגנו הגויים על היהודים ושמרו עליהם לבל יפרעו בהם חילותיו האכזריים של חמיל. קומרנו.

IV

בן עשרים לרדוף היה נחמיה כשהגיע לקומרנו והתינוק הערל ששמו נקבע עוד לפני לידתו בחיקו. פליטים רבים נאספו בקומרנו. לישון ישנו בבית הכנסת הגדול ולאכול אכלו ממה שנידבו להם בני הקהילה. פרומה, בתו של הטוחן, דקה הייתה וצדיקה והייתה מביאה מרק חם לניצולים דבר יום ביומו ומנחמתם ואומרת להם חמיל ראשית תיבות חבלי משיח יבוא לעולם. כאשר ראתה את פרח הגלחים נכנס אל בית הכנסת והתינוק בזרועותיו נטלה את התינוק וערסלה אותו בידיה. ילד קטן כמוך, אמרה, לא צריך לאכול מרק אלא לינוק. אביאך אל בית אימי. את עיניה הרימה אל נחמיה ונחמיה השפיל את מבטו אל יד ימינו, העביר אותו אל שמאלו, החזיר לימינו ואז הרים את עיניו, הסיר את בגדי הגלחות והלך אחריה.

ריקי דסקל שירים

הזמן טורף את תינוקותיו

א.

באיזה חלק

מסתתר הילד על תלתליו הרכים
מסתתר זכרון סוסון העץ עליו רכב
עכשו כשהוא סב
מביט אדיש על היונה
המותחת צנארה בחרן כה רב
שותה מן השלולית שלפניו
הזמן טורף

ואת הנצרה שגוה ענף ביום סתו
הופך לגזע עב
עיניה צמוקים טבועים
שפתיה דגים
הזמן טורף

ב.

"דוירה"

על ברפי הכפופות
נשענת אל משקוף הדלת
למולי שוקיה העבות של אמי
יום ששי
ריח מרק
אני קוראת לה
מלים קטנות, ניר זול, שם מסלסל
והפמיליאריות עם נפולאון, כן בונפרטה

סולחת לו על מכנסיו, על השפיצים בשערותיו
הזמן טורף
ומבין שניו צער כמו צבת
על אבי הנריו והחולה
שהייתי התינקת שלו ולא הנף אותי
ולא לטף את ראשי
ולא אמר לי בתי תי תי
הזמן טורף

ג.

אח! האור מטפטף
אח! האור מטפטף
על מחצית מן הפה והאף
על מעקה המתכת
על הדרורים המנפחים הנאקזים בו
על המבצר המתמוטט
שחלפתי על פניו

כְּשֵׁאוֹר דּוֹלֵק בְּחִלּוֹנֶיךָ
 הוּא שֶׁר לְתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ
 וּמֵן הַשּׁוֹרָה הָאֲפֵלָה
 גְּבוּהַ כְּזֹמֵר מְאֻזֵּן לוֹ
 הָאֵהוֹב שֶׁלֹּא קִים
 וְנִפְשׁוֹ מִשְׁתַּקְקֶת וְנִפְשׁוֹ מִתְּפַלְשֶׁת
 וְכָל הַבְּגָדִים שֶׁתִּפְר
 וְכָל הַבְּגָדִים שֶׁיִּתְּפֵר
 לֹא יִסְתִּירוּ
 אֶת הַבְּטָן הַבּוֹכָה בְּתוֹכָם
 לֹא יִסְתִּירוּ
 אֶת הַיָּד הַעֲדוּיָה הַמִּתְּפַתֶּלֶת
 מִתְחַנֶּנֶת
 אֶל הַפְּנִים הַמִּשְׁתַּקְקֶת
 אֶל הַעֵינַיִם הַחֲלֻמוֹנִיּוֹת
 לֹא יִסְתִּירוּ
 אֶת הַרְגָּלִים הָאֲרָכּוֹת וְאֶת הַחֲבוּי בִּינֵיהֶן
 כְּגֹזֵל רֶעִב
 וְהֵרֶף שֶׁל בֶּשֶׂר מִבְּשָׂרוֹ
 וְהֵרֶף שֶׁל עֶצֶם מִעֶצָּמִיו
 וְהֵרֶף שֶׁל עֵץ דַּעַת
 נִתְּנוּ טוֹב וְרַע
 וְרַע
 אֶל נְהַר הַבְּדִידוֹת הַגְּדוּלָה
 לְבִטְלָה

משורר אמצע הלילה

על הספר "באישון ליל נצח" של דוד (ניאו) בוחבוט

הילה פיוטית, מהסוג הטוב והמעודן ביותר, מהלכת על שיריו של המשורר
 דוד ניאו בוחבוט. השירים גסים, כואבים, לעיתים מלוכלכים אפילו, אלא
 שהם מלאים באותה עדינות שרק לעיתים נדירות מאוד נתקלים בה בשירה.
 הם גדושים במילים בעלות משמעות גדולה. מילים מהסוג שמומלץ למשורר
 להימנע מהן. מילים שהן מלכודת. אלא שבוחבוט מצליח לפלס את דרכו
 ביניהן באצילות ובגוף זקוף. משוררים רבים אוהבים להשתמש במילים גדולות,
 דרמטיות. הם בטוחים שבעזרת מילים כאלה יצליחו לטעון את השירים שלהם
 במשמעות נשגבת. הם ישתמשו במילים מסולסלות כמו "ניחוח" או "אופף"
 במקום להתרכז במעשה האמנותי עצמו – להעלות ריח מסוים, ריח של ממש,
 באפו של הקורא. אלא שדוד ניאו בוחבוט אינו משורר סתם. דוד, בוחבוט,
 ניאו – הוא משורר. הוא אינו פוסע בדרכים צפויים מראש, והוא מצליח לעשות
 שימוש בכל המילים שברשותו ובה בעת לשמור על שירתו נטולת זיוף. שיריו
 מלאים במלאכים, בשטנים, בשדים, באלוהים, בגאולה, בשמים, בכוכבים.
 במילים גדולות. בנהרות איתנים של משמעות.

אישונים כבדים

אָנִי עֲלוּל לְהִבְלַע
 אֶל תוֹךְ אִישׁוֹנִים כְּבָדִים,
 צָבַע עוֹ שֶׁל גְּאֻלָּה.

רִיסִים דְּקִים חוֹרְקִים כְּמוֹ דָלֶת
 בְּחֶדֶר הַיְלָדִים.

גָּבֵר מְזַרְיֵעַ אִשָּׁה (הִיא נוֹבְלֶת),
 גָּבֵר מְזַרְיֵעַ בְּמַדִּים,
 וְרַעוֹן נוֹלָד וְעוֹד אֶלֶף

נָדִים
בְּמֵים רְדוּדִים.

אֲנִי עֲלוּל לְהִבְלַע
אֶל תוֹךְ אִישׁוֹנִים כְּבָדִים.
מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם
גְּעוּגוּעַ
בְּרִידִים.

השיר "אישונים כבדים", מהשירים הבולטים ביותר בספר, הוא שיר שלא נראה כמותו בשירה העברית. בשפה קולחת ופשוטה הוא מפלח את לב הקורא. אי אפשר לקרוא את השיר הזה ולא לחוש בפחד האוחז בגוף הרך. אי אפשר שלא לשמוע את הזיון החזק, היצרי, האפל, המחרמן והמטריד שמתרחש בחדר הסמוך. אי אפשר להתמסר לשורות האלה בלי להתגעגע בעצמך, געוגע אין-סופי, לאה ומרפה איברים, מגרה ומסמר שערות, בלי להזדקר ולהתרפות – כמו שרק שימוש בסמים מסוימים, והחרדה והציפייה והחשש והשנאה הנלווים לו, יכולים לעורר באדם. את התחושות האלה מחוללת חריזה בעלת מראה מרושל (כבדים-ילדים-ימים-נדים-רדודים וכו'), שהיא בעצם מלאכת מחשבת אמנותית. עובדה. השיר הזה טעון במוזיקה שאי אפשר להסבירה במילים, והוא מציג לראווה דימויים מיוחדים. ריסים שנפתחים כמו דלת בחדר ילדים – לורקה בעצמו, המאסטר הגדול בעל הדימויים המתפתלים, לא היה מתבייש בדימוי חי כל כך. ואמנם, משורות השיר הזה אפשר לדלות משמעות עמוקה אף יותר. רציני לכתוב שהשיר הזה הוא בעצם שיר ארספואטי. אלא שזה לא נכון. הוא עוסק בתהליך ראשוני אפילו יותר. אני קורא את השיר הזה כתעודה, יחידה במינה, לתהליך חינוכו העצמי של משורר. כיצד הופך משורר ל-משורר?

בספר מתי פרק 6 בברית החדשה אומר ישוע: "נר הגוף הָעֵין וְאִם-עֵינֶךָ תְּמַיְמָה כְּלִי-גוֹפֶךָ יֵאָוֶר: וְאִם-עֵינֶךָ רָעָה כְּלִי-גוֹפֶךָ יִחְשֶׁךְ וְאִם יִחְשֶׁךְ הָאוֹר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ מִהֲרִיב הַחֹשֶׁךְ". לא רק ה"אישונים" של בוחבוט הזכירו לי את המשפט הזה. באסתטיקה של בוחבוט יש אלמנטים נוצריים באופן כללי. לא מדובר בהשפעות המזרח אירופיות שהשירה העברית מלאה בהן מראשית המודרנה, או בהדרגה רנסנס, וגם לא בדרמה הקתולית-בארוקית הנהדרת שאנו זוכים לראות לאחרונה בסצנת השירה המקומית. האסתטיקה שבאה לידי ביטוי אצל בוחבוט יש בה אלמנט ראשוני, גם – זו אסתטיקה ביזנטית. בוחבוט הוא משורר של קטקומבות. תהום נוראה מצפה לאדם שיאבד את האור אשר בקרבו. אך האם

אובדן כזה יכול להיות חלק מתהליך המוביל אל עבר הגאולה דווקא? האם הניסיון של המשורר להעמיק בתוך תוכי נפשו, באישוני עצמו, ובאמצעות אותה ההעמקה, המלווה בכתיבה עיקשת, להיגאל כמשורר – האם התהליך הזה עלול להסתיים בחידלון?

דוד ניאו בוחבוט הוא משורר-חווה. במודע או שלא במודע הוא פוסע בשבילים מסוכנים שהכשירו משוררי העבר. משורר בולט שצעד בשבילים כאלה, ואף תיעד את מסעותיו הרוחניים במכתבים, בשירים וברשימות עוצרי נשימה, היה ארתור רמבו. היום ממרחק הזמן אנחנו יכולים להביט לאחור ולצפות בו, ובמשוררים ספורים נוספים, מדרדרים את עצמם אל תהומות נוראיים כחלק מניסיון ללמד את נפשם שיעור. הם מנסים למצות את כל הרעלים, להיות כל האנשים שעל פני כדור הארץ, להרגיל את האישונים שלהם בכול, להיגאל. בוחבוט הוא משורר מסוג כזה. הוא "מטפח" את נפש המשורר שלו, מכשיר אותה, מלכלכך אותה, מאלף אותה, מדרדר אותה, ממצה את כל הדברים האנושיים, הבלתי אנושיים, הפיזיים, השמימיים – כדי להתעלות. אך בשונה מרמבו למשל, בוחבוט אינו נעשה משורר באמצעות החוויה. אדרבה, נדמה שהוא מאמן את נפשו דווקא על ידי הימנעות מחוויה, התרחקות מגורל מסוים. בוחבוט לוקח את הכרזתו המהפכנית של רמבו – Je est un autre! – ומהפך אותה: "עד שאיזכר שאין דבר שהוא אני".

זבובי טרדה

נְתַחְסְלוּ זְבוּבֵי טְרֵדָה בְּמַחֵי כֶּף יָד.
הֵיךְ, הֵיךְ! כִּמָּה פְּשוֹט לְשַׁקֵּט בְּנַחַת.
אוּלַי אוּכַל כֶּךָ גַם אֲנִי
לְבַל אֲמַעַד
לְהַמְחִיךְ כְּמוֹ זְבוּב עֲלוּב
בְּמַחֵי כֶּף יָד.

אֲצַא עֲכָשׁוּ אֶל הַכְּרָמִים, אֶל הַתְּפָרְחֹת
אֲשֶׁב עַל סֵלַע שֵׁיזְכֹּר אֶת יִשְׁכְּנֵי.
וְאֶעֱבֹר בְּיַהֲרָה מִפֶּח אֶל פֶּחַת
עַד שֶׁאֲזַכֵּר שֶׁאֵין דָּבָר שֶׁהוּא אֲנִי.
הֵיךְ, הֵיךְ! לְעַד אֲשׁוּב עַל צְעָדֵי.

הַיָּדָה, הַיָּדָד! עַד שְׁאֵמֵר לְצַעֵד: דִּי.

נדירים הם המשוררים האלה המסננים את נפשם שוב ושוב במסגרת הצפופה שהרכיבו לעצמם בתודעתם. לעיתים קרובות התהליך הזה כרוך גם בברירה של מילים, בגיבושה של שפת השירה. ספר הביכורים הזה הוא הזדמנות להתחקות על השייף שעברה שפתו של בוחבוט. זו שפה ייחודית בתכלית, וניכר שהיא שואבת את מקורותיה ממחוזות שונים, וביניהם כאלה שעוד לא מוצו עד תום בשירה העברית – הפיוט העתיק, הרחוב, העברית הכנענית. שפתו אינה שפה של אף משורר אחר. במקרים רבים ספר השירים הראשון של משורר מזכיר במידת מה את המשוררים שהוא מעריץ ומהם למד. ובאמת, אין אמנות גדולה יותר מהיכולת להעתיק ממאסטר מבלי להתפס. בסופו של דבר משוררים רבים מבטאים את אותם הסודות שוב ושוב, ואין הכרח שיאמצו לעצמם סגנון חדש כדי לעשות זאת. אף על פי כן מדי פעם מבליח לעולם קול חדש ומרענן. ולעיתים נדירות אף יותר נולד משורר שמרחיב את גבולותיה של השירה. משורר כזה מבטא "סוד" שמעולם לא נתגלה. כך למשל עשה אלן גינזברג ב-"Footnote to howl". ואף הספר הזה מכיל הבטחה כזאת, לפחות לקוראי שירה עברית. שכן יש בו ביטוי אסתטי ראשוני, יחיד, למצבים אשר טרם התנסו בהם.

[...]

לְצֵאת עֶכְשָׁו. לְצֵאת עֶכְשָׁו. הַדְּחַף מְרִטָּט.
אֲמִי תִּלְוֶיָה כְּמַת עַל גּוֹף אֲמִי בְּנֶשֶׂא הַחֲטָא
אֶל הַרְקִיעִים. אֶךְ לֹא מְלֶאךְ –
הִיא נֶפֶשׁ חֲטָא.

כָּל רִיק בְּהַ רְקִבּוֹן, וְכָל
נְשִׁימוֹתֶיהָ פִּיתָ.

(מתוך "פצע אם")

היכן קראנו דבר כזה? האם נתקלנו בפיאטה הפוכה כזאת?

בוחבוט, כאמור, נמנה עם אותם משוררים־חוזים. משוררים אלה זוכים לבסוף

במבט מיומן כל כך, עד כי הם מסוגלים לפלח את אמצע הדברים. זכינו לבודדים כאלה בשירה העברית. ואף זה נס של ממש. הבולטים שבהם אורי צבי גרינברג ו"אמצע הזמנים" שלו; דורי מנור ו"אמצע הבשר" שלו. דוד ניאו בוחבוט הוא המשורר המפענח את הלילה. הוא שרוי באישון הלילה, לנצח. הוא המשורר של אמצע הלילה. משורר חדש בשירה העברית. וכזה אורבת לו סכנה. מה יארע אם ירחיק לכת מדי ויבלע בנפשו שלו? גבול דק מאוד מפריד בין הפיכחון המוחלט והשתיקה.

קשה להתעלם מכך שספר הביכורים הזה גדוש במופעים מיסטיים. אני מתכוון למילה מיסטיקה במשמעותה היוונית המקורית. המילה *μυστικός* ביוונית עתיקה, פירושה דבר מה סגור, חתום, סודי, נסתר. אותו דבר אשר למרבית האנשים אין גישה אליו. למשורר, לעומת זאת, יש מבט רנטגן. הוא מסוגל להביט בעד הדברים, והשירה היא הכלי שבאמצעותו מתאפשר לקהל הקוראים, לרגע יחיד, להתוודע אל הדברים שנמצאים מעבר לעולם הממשי של בני האדם. המילה מיסטיקה מופיעה פעמים רבות כשמתארים את טקסי המיסטריה, אותם טקסים מסתוריים אשר אין אנו יודעים עליהם רבות. אולם מעט הטקסטים והציורים ששרדו הספיקו כדי להציג את הדמיון האנושי במשך אלפי שנים. אפלה! זימה! שיכרון! מה מסעיר יותר מן המסתורין? ספר הביכורים הזה הוא הזמנה למיסטריה פרטית. והקורא – מובטח לו שיתעלה. אם רק יכרה אוזן יזכה בהצצה אל עולם שמימי שלעולם, ככל הנראה, לא יצליח לגלות בעצמו, ללא עזרתו של המשורר. אי אפשר שלא להקדיש תשומת לב מיוחדת למלאכים הפזורים בשורות רבות בספר. מלאכים הם בעלי טבע הפכפך. ככל שמרבים לחשוב עליהם, להביט בהם, להגות בהם – כך הם מתגלים בפניך יותר. כל מי שטייל באיטליה ודאי יודע זאת; לאן שלא תפנה את מבטך תיתקל במלאך. בפסל, בציור, בשם של רחוב, באריחים, במכסה הביוב המקרי שלפניך, בפניה של אישה הפוסעת לצידך ברחוב, בעננים, בחלומות. המלאכים נעשים חלק ממך ככל שהסביבה שלך מלאה בהם יותר. והמלאכים של בוחבוט, מופיעים כאילו כלאחר יד, בזמן שוטטות מקרית ברחוב יפואי. בין קיא של כלבים לשברי כוסות:

[...]

שׁוֹב נֶשֶׁק. חֶשֶׁךְ. רוּחַ מְוֹת יְפוֹאִית.
מְלֶאךְ עֵיף נֶרְדָּם, יוֹנָה קֶטְנָה מְכִיסוֹ
נֶשֶׁמֶטָה, מְפִלְחַת בֵּין קֶצְוֹת הָעֶפְאִים.
זוֹנָה דְּקִיקָה מוֹכֶרֶת רְגָלִים, כּוֹס וְעוֹר.

ראש אדם שרוע בפנת רחוב מיזע.
היות שמעולם לא הייתי שרוע,
היות שלא פעם הייתי אדם -
אני מבין אותו רק למחצה.

(מתוך "חושך, זמן ונשק")

כדי להביא את עצמו למעמד של משורר, מעמד של אדם המסוגל לראות את האל-אנושי בתוך הסביבה האנושית, היה על בוחבוט לעבוד קשה. חזיונות, ואף מלאכים, אינם מתדפקים על דלתו של משורר. המשורר מאמן את נפשו עוד ועוד כדי להתעלות, כדי להיות מסוגל להבחין בדברים הנסתרים. כיצד? כל משורר ודרכו שלו. אך הדבר ניכר בשפה. המשורר בורר את שפתו, מנקה אותה, עושה אותה לנוירית. הוא תוהה על קנקנה של כל מילה ומילה, כמו מדיטטור בודהיסטי התוהה על כל מחשבה הצפה בנפשו, בגופו.

סריג

בלילות
נותן את עצמי למלאות
חשכה. כמו כרעים
תלושות מנוצות:
נפשי קרחה.

הדחף הזה להברא דוחף את עצמי אל עצמי. יש מצב
שאני בורר את מלותי היטב. יש מצב שאני משקר
את הרגעים שבהם אני לגמרי לא בורר, הייתי רוצה יותר
לספק לעצמי חבורים, כשהנפש נסחבת עלי כמו ילקוט
ובתוכו כל מה שאני צריך.

הייתי רוצה אולי להשליך
את הילקוט מהגזזתרה הגבוהה.
להשאיר אותו שם, תלוי
על עץ אלון בעמק האלה. ואז

ללמד עם הילדים לסרג
נפש חדשה.

המשורר, אין לו זמן לבזבו. חייו קצרים. הוא מאיץ בנפשו להתמסר אל החוויה כדי להשלים את מהלך ההתעלות שלו. הוא צריך להיעשות אחד עם העולם. להבחין בנשימתן של הכנימות. לערער על צורתן של הנמלים. לעוות את העולם כמו צייר קוביזם מודרני, עד שהכול יאבד ולא ניתן יהיה לקשור רגע אחד לזמן או איש מסוים לחלל. הוא רווה את לשד החיים. מקלף שכבה-שכבה מעצמו ומתקדם אל עבר החופש. ולבסוף, חופשי מן העור, מהגוף, מהנפש עצמה, ואינו כבול עוד לשום צורה - המשורר מתעלה.

[...]

מלאך מציץ מעיניך: שבילים.
שבילים נוצצים בעיניך: מלאך
נוטל את גופי מנמנום שסרח
ודחק אותי כך להשלים.

(כנימות נושמות
נמלים מתעקמות
מתעקמות עד מות
החלל והזמן)

אני יתוש גרש-מעור.
אני עור גרש-מגוף.
אני גוף עוטה נפשי
צורות נושרות
אני
חפשי.

(מתוך "לוטף ברוחי את פלומת הפרחים")

לפחות ארבע טעויות הגהה", ניסה להרגיע. "שמעת שהיפנים צורפים בזהב סדקים שהתגלו בכדים?" שתי השערות האחרונות בגבות – אחת מכל גבה – נשרו על הספר, ודמעה גדולה ושקופה הדביקה אותן לנייר.

באחד ממדפי הספרים העמוסים ב"איי קאסט", בדרך אל חדר ההקלטה, גיליתי את הספר על שיטת ההו'אופונופוננו, שהוקלט כמה שבועות קודם לכן, והדבר הראשון שעשיתי היה לדמיין את ספר ביכוריי שרוי בתוך כלי זכוכית גדול ובו מים כחולים, תותים ואוכמניות, כמו שהציע ד"ר הוילן באשר לספרים שצללו לתהום הנשייה. זה כבש אותי, הכול היה כל כך פשוט: המציאות היא קורים דקיקים, בלתי נראים, שנמשכים מאיתנו אל האנשים שסובבים אותנו. הקלקולים שלהם הם באחריותנו – כלומר שלנו – וכל הקלקולים כולם הם תוצאה של עומס זיכרונות שצריך לנקות. לא חשבתי על ההתקרחות כשמלמלתי: "אני מצטערת, סליחה, אני אוהבת אותך, תודה", כמו שד"ר הוילן מלמל כשגרם לרוצחים מסוכנים ואזוקים, נוטפי ריר ודחוסים תרופות, להירפא, להודות בצער במעשי הפשע שלהם ולעזוב את המחלקה הסגורה לטובת בית כלא, שבו היו אסירים למופת עד יומם האחרון. הוא בעצם ריפא את עצמו מהקלקול שהתגלם בהם.

חודש לפני כן, בטרם גיליתי את השגיאות ונשר שערי, המתינה לי ערב אחד הודעה במסנג'ר מחבר פייסבוק שלא הכרתי: יאיר מנדל. הוא היה מנומס מדי, מתקתק, הגם שהיה צייר מיוסר. ביקש שאציץ בספר שטרח עליו חמש שנים. "אהבתי מאוד את ספרך", הוסיף, "יהיה לי לכבוד לשמוע את דעתך על שלי".

"תגידי, הבחנת במקרה בטעויות הגהה?" תקתקתי.

"שום טעות", ענה בטרם שלחתי לו את האימייל שלי.

עיינתי בספרו. הוא היה קולח אמנם, אך ילדותי להחריד. לא היה ארוס כלל, הדיאלוגים היו עצויים, חפים מפועלי אמירה, הפרקים היו קצרים מדי, נשאו שמות קלישאתיים להחריד והסתיימו בדאחקות סרות טעם. כתבתי לו: "אין ספק שיכולת הכתיבה שלך גבוהה מהממוצע, אבל הספר ילדותי מאוד ומבלבל".

הוא קיבל את הדין ללא ויכוח והחמיא לי על עיניי, על שפתיי, על שערי ועל גבותיי, שהיו אז, לפני זמן כה קצר, עבות וסקסיות, וכעת מצוירות בעיפרון שמנוני, דומות לזנבו של עכברוש.

הוא היה בן גילו של יהודה, שניהם היו מבוגרים ממני בתשע עשרה שנה, אבל בניגוד ליהודה הבורגני, אב לארבעה ילדים וסבא לשמונה, שתחזק וילה ורכב משפחתי חדש, יאיר היה אמן חסר פרוטה, גרוש ואב לבת רווקה, שבקושי

ברגע שתפסתי את ההו'אופונופוננו, שיטת הריפוי העצמי מהוואי, הכול כמעט הסתדר, מלבד השיער. עדיין הייתי קירחת, אבל הכעס והפחד כבר היו ממני והלאה.

ד"ר גונן אומר שהשיער בהחלט עשוי לצמוח שוב אם אירגע, אוכל טוב ו"אעשה חיים"; אולי משום כך נעתרתי כה בקלות ליהודה דקל, מנכ"ל מכון הפאות "שערה וכוס בה" – המילה הראשונה והאחרונה היו מנוקדות בשלט הפח, האמצעית לא, וזה ברור לגמרי למה.

"מגיע לך יחס של וי-איי-פי", אמר ונעץ בי מבט כחול ומצומצם.

"למה?" שאלתי בשקט, בקול שהיה עשוי להיחשד כפתייני.

"אל"ף, כי את אינטליגנטית רצח", אמר. "רמה גבוהה".

"ובי"ת?" שמרתי על הקול הנמוך.

הוא השפיל את עיניו הבהירות להטרידה. "על בי"ת אני לא יכול לדבר",

ענה חרש, נרעד.

לא רצייתי אותו, רצייתי את יאיר שלא רצה אותי, ובכל זאת, "ספר לי על בי"ת",

ביקשתי בקול מתפנק, "ספר לי עליו", חזרתי ותבעתי לפני שגלשנו למיטה.

התקרחת בבת אחת, בן לילה, שעות ספורות לאחר ששבתי מההקלטה הראשונה של רומן ביכוריי ב"איי קאסט". בהקלטה הזאת, שהכילה רק שני פרקים מתוך שנים עשר, גיליתי שלוש טעויות הגהה מביכות, שהחמורה ביניהן הייתה המילה "למות" שהופיעה כמו פגע רע במקום "למור" במובן של אהבה, לא של החיה עם העיניים הבולטות. הדם עלה לי לראש, אבל היה זה דם רע, ספוג בזיכרונות מביסים: איך לא בדקתי את העתק השמש או לפחות עוד פעם את פלט הפייד-אף. מה זה היה? חרדה או התמכרות להרס עצמי? הרי אני פרפקציוניסטית כל כך, ואת פרנסתי הוצאתי מעריכת ספרים. הסנדלרית הלכה יחפה בשדה צרוב להט. להקלטה הבאה כבר הגעתי עם כובע צמר, קירחת לחלוטין, לאחר הפסקה בת שבועיים שבה אובחנה המחלה – אלופיה אראטה מסוג טוטאליס, התקרחות הנובעת מטראומה, שבה נושר כל שער הקרקפת.

הטכנאי התעקש להמשיך בהקלטות – גם לאחר שגילינו עוד טעויות הגהה ועוד ועוד – שמונה בסך הכול, מהן שש חמורות במיוחד. "אין ספר שאין בו

מכר ציור בחודש, ונסע במוניות כשהיה לו כסף. כשלא היה – הלך ברגל או עלה על אוטובוסים.

הפגישה הראשונה שלנו התקיימה בלילה, בפארק הלאומי ברמת גן. עופות מוזרים חגו סביבנו, תאורה אפלולית עטפה את העצים. מדי שעה חלפה במהירות דמות מצונפת עם כליב – רק אז הפסקנו לזוז, אבל עדיין נותרנו צמודים-צמודים. האגם נצנץ כשהתנשקנו. דיברנו דברי טעם וצחקנו בקול, הכול היה מרתק ומלהיב. מצצתי לו, והוא ליקק לי את הצוואר ואת הפטמות. היה לו טעם טוב וריח נפלא. לא היה אפשר לעשות מעבר לזה שם, בחוץ; היה אוקטובר והתחיל להיות קר מאוד.

למחרת קבענו אצלו. הבית הדיף ריחות של צבועי שמן וטרפנטין והיה מוזנח באופן חניני. הדלתות חרקו, החלונות לא נפתחו, אבל בכל זאת היה אפשר לעשן. דיברנו עד צרידות, להטנו וצחקנו, התווכחנו והסכמנו. פניו היו סמוקות, רק בדיעבד למדתי שהייתה זו תופעת הלוואי של הוויאגרה שנטל חצי שעה לפני בואי. במיטה נצמדתי אליו בעירום. המשכנו לדבר בלחש. הוא היה עצוב. "איזה ספר נהדר כתבת", אמר בהערכה. "איזה ארוס אינטליגנטי ומורכב! עשית את זה, ילדונת. אבל הספר שלי", הוסיף חרש, בקדרות, "הספר שעבדתי עליו חמש שנים הלך בדרך כל בשר".

האיבר שלו היה זקור ומבטיח והפתח הלוהט שלי המתין לו כסוס. כעבור ארבע-חמש כניסות ויציאות התקפל. חשבתי שהיה זה העצב שהרדים את הזין באמצע האקט. "חמש שנים, חמש שנים...", מלמל והפנה אליי את גבו. חיבקתי אותו חזק אף על פי שהתחשק לי להעיף לו סטירה. הבטחתי שאקרא את הספר שוב, שאראה מה אפשר לעשות, והוא אמר, "חס וחלילה, מה פתאום, תבטיחי לי שלא תעזי להעיף ביצירה המרופטת הזאת אפילו מבט אחד".

הפגישה השלישית התרחשה אצלי. החלונות נסגרו, הדלתות נפתחו, על הכיריים ניצב סיר ובו תבשיל מושקע, אבל דווקא אז שכח ליטול את הוויאגרה, או שמא לא בלע את הגלולה בכוונה. התלטפנו עירומים במשך שעות מתחת לשמיכה. הזין שלו לא התקשה גם כשמצצתי לו עד זעם. הוא נאנח ואמר שדווקא כשאנינו זקור הוא רגיש יותר, ושזה לא בגללי, אלא תופעת לוואי של הציפרלקס שהחל ליטול כשאמרתי מה שאמרתי על ספרו, כי הרגיש שהוא מתחיל לצלול למחוזות אפלים ללא מוצא. "את יודעת מה תופעת הלוואי הראשונה שכתובה על האריזה של הציפרלקס?" שאל וענה: "דיכאון!" צחקתי.

היה כל כך טבעי ונוח לעבור איתו לצחוק משחרר לאחר ויכוח מר, לשמחה לאחר ייאוש. הכול התרחש בקלות ובפשטות, גם הקושי והמורכבות. "לא

משנה מה יקרה בינינו", אמר לי לפתע פתאום, "אני רוצה שתישארי בחיים שלי לנצח". נמסתי. לא זכרתי מתי אמרו לי את זה בפעם האחרונה, ואם בכלל אמרו לי את זה אי פעם, וחמש דקות לאחר שהלך, בשתיים בלילה, התחלתי לקרוא את ספרו, לקרוא אותו באמת.

זה קרה במהירות מסחררת: עלילות חסמבה הפכו בן רגע לנגד עיני לבשורה ששום אישה לא רצתה לברוח ממנה. מיד ידעתי מה צריך לעשות: סימנתי מחיקות והרחבות, הזותי מפה לשם ומשם לפה, הרגתי שלוש דמויות ובראתי עוד ארבע, חידדתי את הקונפליקט והנשמתי לב, החייתי את הפתיחה ובראתי סוף חדש, וכשהציפורים הראשונות צייצו יכולתי לנשום בקלות – סבב העריכה הראשון היה מוכן לתפארת.

בטרם הלכתי לישון – האדרנלין הציף כל נקבובית בגופי – התקשרתי לאדי, המו"ל של הוצאת "גחלילית". "אתה יושב?" וידאתי לפני שבירכתי אותו רפות בבוקר טוב.

"לא, אני שוכב", אמר בזעף. "מה את רוצה ממני בשעה הזאת?" "יש לנו גרוסמן", פתחתי מיד. "גרוסמן! שמו יאיר מנדל, והוא מתאים פיקס לסדרה 'אצבע משולשת', הוא חריג וחד ונוגע, הוא מרחיב את גבולות השפה, צריך למהר לחתום איתו לפני שמישהו אחר יפנה אליו, אבל אסור לקחת ממנו כסף, אתה שומע? הוא אמן מבוגר ועני, כל הקרנות יתמכו בו, אין ספרים כאלה, תבטיחי לי שלא תיקח ממנו אגורה!"

"מרחיב את גבולות השפה את אומרת?" החרה החזיק אחריי. "כן, מרחיב לאללה", עניתי. "יקבל מימון של מפעל הפיס?" "כמו כלום. קלאסי לכל מימון של כל קרן. הוא יביא לך את 'ספיר', תזכור מה שאני אומרת!"

שתיקה חרקה את הקו. "תעשה טובה, תפתח את הכיס, ואני בתמורה לא אקח את התעריף הרגיל", הכרזתי. "אני אקח חצי, חצי! זה בקושי ארבעים אלף מילה, אבל יורחב לחמישים לפחות. חצי תעריף יצא לך אולי שלושת אלפים. מה זה שלושת אלפים בשביל יצירת מופת? הקובץ יגיע נקי, אפילו הגהה לא תצטרך לעשות!"

"בסדר, בסדר", רטן. "סמסי לי את הפרטים שלו ותני לי לחזור לישון", נבח לפני שניתק.

לפני שנרדמתי שלחתי ליאיר את יצירתו לאחר שינויים. רטטתי מתקווה – עכשיו יעמוד לו; עכשיו, לאחר שיעמוד על יתרונותי הרבים, על נדיבותי ועל גאוניותי, יהיה שלי לעד.

בצהריים הוא העיר אותי. קולו בטלפון היה סדוק: "תודה", פתח. "באמת תודה על הערות העריכה המאלפות, עשית עבודה מדהימה וכבר מדדג לי להתחיל, ותודה על החוזה שסגרת לי, אבל אני ביקשתי ממך להניח לספר, נכון? אז אני מבקש שוב: כל עוד אנחנו ביחסי עבודה אין שום רומן בינינו, חוץ מזה הכתוב. זה ברור?"

"אבל למה?" שאלתי בתדהמה.

"כי אי אפשר איתך את שניהם, תאמיני לי, אני עוד מעט בן שבעים ואני יודע דבר או שניים על נשים כמוך – את אולי חכמה ומוכשרת, אבל את אובססיבית –" "אני בצעד ארבע!" צעקתי בעלבון. "כשהכרנו הייתי רק בצעד שתיים! אני כבר לא אובססיבית, כבר לא!"

"על מה את מדברת?" שאל בקול קשה.

"על שנים עשר הצעדים, לא חשוב", פלטתי. לפתע עטפה אותי חולשה, או שמא הייתה זו ענווה.

"תשמעי", אמר בקול רך יותר. "בחוזה כתוב שעלינו להשלים את עריכת הספר בתוך שלושה חודשים. בעוד שלושה חודשים נמשיך מהנקודה שהפסקנו. בינתיים אני לא צריך את הלחצים האלה. כן עומד, לא עומד, אני צריך להתרכז. נעשה סבכים, נהיה מקצועיים, ואחר כך ניפגש. את מסוגלת להיות מקצועית?"

"בטח שאני מסוגלת להיות מקצועית, פושפושון שלי", אמרתי בעצב ונוכרתי בעורו החם, בזיפי זקנו, בידי המחוספסות, המלטפות את פניי, בקולו הצרוד שאומר לי שאני יפופה.

עריכת הספר ארכה חודש אחד, שבו עבדנו שבע עשרה שעות ביום, שבעה ימים בשבוע. בתום העבודה לא היה אפשר לזהות בו את כתב היד המקורי, שהפך ליצירה שיש בה בשורה.

בפגישה המובטחת, אצלי בבית, הודה לי עמוקות והסיט בתקיפות את ידי, שביקשו להפשיטו.

"זה לא מתאים יותר", נקב. "אני מצטער. נוכל להישאר חברים, אבל אין מיטה יותר. לכי תחפשי לך מישהו בגילך, אחד שעומד לו. אני כבר לא בעניין של השקע-תקע".

ייתכן שבליילה ההוא התחיל שערי לנשור. כמה שבועות אחר כך, בעת גילוי טעויות ההגה, נשר כליל.

יהודה דקל, המנכ"ל של מכון הפאות "שערה וכוס בה", לא ידע את נפשו כשנכנסתי לעסק שלו. "קראתי את הספר שלך!" צעק כששמע את שמי, "הוא משהו-משהו!"

"איך הוא הגיע אליך?" שאלתי בחשדנות.

"מישהי שכחה אותו כאן, במכון. לא יכולתי להניח אותו מהיד, מאז את תופסת לי את הלילות", חייך חיוך דוחה.

בטח הבין רק את הרובד השטחי של העלילה, רטנתי בליבי – הסקס; הרי רובו ככולו היה אמנותי, דימוי. לא היה סיכוי שהחנווני הזה יבין באמנות, הוא לא היה יאיר מנדל. שלחתי יד כדי להסיט תלתל אל מאחורי האוזניים ושוב קלטתי לחרדתי שאין לי שיער, ושאינן לדעת מתי יצמח שוב. שתי חרדיות שהמתינו על הספה הנוקשה התלחששו, היה ברור שעלי. התכווצתי.

"אני רוצה פאה טבעית עד כמה שאפשר", אמרתי.

"את תקבלי ממני פאה דה לוקס", אמר ונעץ מבט בשדיי. "אף אחד לא יאמין שלא נולדת עם השיער הזה. ואת גם תוכלי להתקלח איתו, לעשות הכול, הכול..."

נדמה שגנח, היה ברור על איזה "הכול" הוא חושב.

"כמה יעלה לי?" שאלתי ביושב.

"בשבילך חצי מחיר".

בלעתי את רוקי, זה הזכיר לי משהו.

הסכמתי שיבוא אליי הביתה כדי למדוד את היקף ראשי ולהציג בפניי את כל הדוגמאות והגוונים; ממילא לא היה לי חשק לצאת החוצה קירחת ולחפש חניה בארלזורוב, להתחכך בנשים במכון שלו. אבל לא עלה בדעתי לשכב איתו.

בפעם הראשונה הגיע עם קטלוג של פאות, שהכיל דוגמאות שיער. כולן היו נוקשות כל כך, ונראו כמעט אותו הדבר, כמו זנבות של סוסים. הוא ביקש שאשב לידו על הספה, אבל התעקשתי לשבת מולו. בחרתי את הפאה הסבירה ביותר. "תמדוד את הראש שלי עכשיו", ביקשתי.

"שכחתי את הסרגל במכון", אמר במתק, "אבל אולי תספרי לי קצת על מה שהוביל אותך לכתוב את הספר? מעניין אותי הרקע לכתיבת ספר כזה..."

"ואותי זה לא מעניין", אמרתי בזעף. יש לי כאן מטר רץ, זה מספיק טוב?"

"מה פתאום", צחקק, "זה סרגל מיוחד. אביא אותו בפעם הבאה".

"ומתי הפאה תהיה מוכנה?" שאלתי.

"בערך בעוד שבועיים", אמר. "שבועיים... איזו מילה יפה זאת שבועיים."

אני אוהב מילים שמסתיימות באיים – אופניים, לחיים, משקפיים..."

"די עם זה כבר!" זעמתי. "אני לא רוצה שום דיבור שלא קשור בשיער עד

שתביאי לי את הפאה!"

"היא תהיה מוכנה ביום ראשון", אמר לתדהמתי. "מחר אבוא עם הסרגל

המיוחד".

חמש דקות לאחר שיצא סימס לי: "מאוד נהניתי מהחברותא".
עניתי: "ואני – שבעתיים".

למחרת מדד אותי בשתיקה, ושמתי לב שיש לו ריח עדין, שידי גדולות ושהוא נראה חסון יחסית. יאיר היה גוף לעומתו. הפעם הייתי קצת יותר נחמדה, והוא מצידו סיפר שהוא נשוי באושר לאחות מוסמכת בפנסיה.
"אז למה אתה מפלרטט איתי כל כך?" כמעט נעלבתי.
"זה פשע להימשך?" ענה בשאלה.
"לא", עניתי מהורהרת.

לפתע נזכרתי במנטרה של ההו'אופונופנו. הבנתי שהוא היה התשליל של הזיכרונות שלי, ההיפוך של יאיר. נדרשתי לעשות תיקון. אמרתי בליבי: אני מצטערת, סליחה, אני אוהבת אותך, תודה.
ביום ראשון, כשהביא לי את הפאה – היא באמת נראתה נהדר, קרובה מאוד למקור, וגם לא גירדה או עקצצה כפי שחששתי, להפך, היא ליטפה את הקרקפת כמו פוך אוזים בליל סגריר – המתנתי לו בחולצת תחרה שחורה, במכנסיים אדומים ובשפתון בוהק. אמרתי לו בקול שקט, "יאללה, בוא נעשה את זה". בדיוק ההפך ממה שיאיר אמר לאחר שהגשתי את הספר הערוך.
ברגע הראשון נראה שנבהל. "אני אף פעם לא עושה את זה, שתדעי, שתדעי לך", גמגם.

"נשבע-לך-לא-בוגד?" צחקתי.

"לא צוחק", הרצין.

"אז לא צריך", קמתי מהספה. "כמה מגיע לך?"

"חכי", להטו לחיי, "אני רוצה אותך".

"למה?" חקרתי.

"את סקסית, ואני גם רוצה לדעת מה אני מפסיד בחוץ וגם... זה יכניס דם חדש לנישואים. האשמה תגרום לי להתאמץ, את יודעת".

"אמרת שאתה נשוי באושר".

"תמיד יש מקום לשיפורים".

שתיקה סמיכה רבצה לפתע, המתח היה בשיאו. "אני מבוהל", אמר בכנות. "אני איתה כבר חמישים שנה. אין לי מושג איך מתחילים עם אישה אחרת, אין לי מושג מה עושים".

זה עורר אותי. "נתחיל מזה שתסיר את המשקפיים", אמרתי לפני שגלשנו למיטה.

זה נמשך בדיוק שמונה דקות – שתי דקות הייתי מעליו, שתי דקות מצצתי לו, ארבע דקות היה מעליי עד שגמר.

הוא התעקש לקום ולשטוף את הזין, סירב לחזור למיטה, ונעלם בתוך רבע שעה. "ככה זה גברים", אמר בנעבועכיות. נזכרתי ביאיר, שיכול היה להישאר שעות במיטה, הגם שלא היה צריך לשטוף שום דבר.

כשלא סימס לי באותו יום, וגם לא למחרת, עלו בדעתי שתי אפשרויות: הראשונה, שפחד להיסחף ברומן שיסכן את חיי הנישואים שלו מאחר שהתחיל להתאהב בי; והשנייה, שהתאכזב, כלומר שהבין שלא הפסיד שום דבר כשלא בגד. מה כבר קיבל ממני שלא קיבל מאשתו? אבל כשעבר שבוע ועדיין לא שמעתי ממנו, התחלתי לחשוד. הפערים בין הפתיחה, האמצע והסוף היו בלתי הגיוניים.

אלמלא חשדותיי לא הייתי מגגלת עליו ומוצאת את כתב האישום שהוגש נגדו בשנת 2006 בגין מעשים מגונים שביצע בנערות חולות סרטן, שהגיעו למכון שלו בתקווה לצאת עם שיער. כדי למדוד את היקף הגולגולת שלהן ביקש מהן להתפשט. אני מצטערת, סליחה, אני אוהבת, תודה – עד עכשיו אני משננת את זה. לפעמים זה עובד, אף שאני עדיין קירחת.

האותיות. גם מרחוק אני מצליחה לראות שקצת אבקה זוהרת נשארה על קצות האצבעות של חגית.

"יודעים מה כתוב על התחתונים?" שואלת שלומית. "כתוב סאנדיי. זה יום ראשון באנגלית. אבא שלי הביא לי מאמריקה לכל יום תחתונים בצבע אחר. ליום שני יש לי תחתונים סגולים".

* * *

למחרת שלומית יוצאת לחצר עם עגלת תינוק חדשה עשויה עץ. בעגלה שוכבת בובה גדולה. שלומית קוראת לחגית ויעלי, מוציאה את הבובה מהעגלה ומחזיקה אותה על הידיים כמו שמחזיקים תינוק. לבובה סוודר כחול, מכנסי תכלת קטנים עם רגליות וכובע מלחים. זאת לא בובה אלא בוב. לא כמו הבובות האלה שנראות כמו גברות מגונדרות ואין חשק לחבק אותן, גם לא כמו בובה רותי שלי שעשויה כולה מגומי, ואפילו השיער שלה עשוי מגומי, והעיניים מצוירות, והשמלה גם היא רק ציור על הגוף – צבע אדום שכבר מתקלף. הבוב הוא כמו תינוק אמיתי, כמו אח קטן. השיער שלו בהיר וקצר, והעיניים נעצמות ונפקחות, והבטן רכה, והעור ורדרד, והרגליים לא ישרות כמו של בובה רותי, אלא מקופלות מעט כמו רגליים של תינוק. והידיים מתנועעות ולא דבוקות לגוף כמו אצל בובה רותי, ויש לו אצבעות וציפורניים קטנות מבריקות, כמו בכף יד של תינוק. יעלי דוחפת אצבע לתוך כף היד שלו, ונראה כאילו הוא מחזיק אותה.

שלומית רוכנת אליו ולוחשת בקול מתוק: "יונתן, יונתן", כמו השם של הילד השובב בשיר.

לכוב יונתן יש מברשת קטנה בתיק שתלוי על העגלה. שלומית מוציאה את המברשת ונותנת לחגית להבריש לו את השיער. ואחר כך מוציאה מהתיק מוצץ צעצוע שקוף שדרכו העולם נראה כולו כמו בתוך ים כחול: הגדר, המרצפות ברחבת החצר. היא מכניסה את המוצץ לחור שיש לו באמצע הפה.

שלושתן עומדות מסביב לעגלה של הבוב, מעבירות אותו מיד ליד, מחבקות אותו, מלטפות. אני צועדת צעד קטן קדימה ושואלת אם גם אני יכולה להחזיק אותו, אבל רק קרקור חלש יוצא לי מהפה. שלומית לא עונה. היא מביטה בי רגע ושלושתן מתחילות לצחקק.

לא אכפת לי. יש לי משחקים אחרים שאני יכולה לשחק בהם. הנה, אני הולכת לאורך שביל הכניסה לבניין, מכניסה ידיים לכיסים, בועטת באצטרובל ומעגלת את הפה לשריקה. השריקה עדיין לא יוצאת לי, אבל אני מתאמנת.

אבא שלי אומר: "יש אנשים שמקלקלים את הילדים עם כל מיני שטויות,

אני רואה אותה מרחוק, את שלומית המלכה, בשמלה צבעונית מתנופפת. היא קוראת לחגית ללכת אחריה מתחת לגרם המדרגות. מפקדת עליה "בואי הנה!" וחגית עושה מה שהיא אומרת אף על פי שהיא גדולה יותר. שלומית קוראת גם ליעלי שלומדת איתה בכיתה א', מניפה את היד ומצווה: "לכאן!"

חגית ויעלי עומדות קרוב מאוד לשלומית, ואני נשארת מהצד ומסתכלת. היא מתחת לגרם המדרגות בשמלה החדשה שאבא שלה הביא לה מאמריקה, על הבד השקוף למחצה מצוירים ורדים גדולים בוורוד ובטורקוז. אני מותחת את הצוואר לראות, הבד לא חלק לגמרי. אם אגע בקצות האצבעות או בחלק הפנימי של כף היד ארגיש את עלי הכותרת הבולטים. במקום להושיט יד אני מקרבת את כף היד אל האף, פותחת אותה ומרחיחה את עצמי. להן, לחגית ויעלי, מותר לגעת. הן מלטפות את החצאית מקדימה. ואז שלומית מסתובבת: "עכשיו תראו!" היא מרימה את בד החצאית מאחור.

כולנו רואות שמתחת לחצאית היא לובשת תחתונית דקיקה, לבנה, מקושטת למטה ברקמה עדינה ובחורים קטנטנים בצורת פרחים. בתחתונית הלבנה אסור לגעת, גם לא לחגית ויעלי, כי אם יהיה כתם על התחתונית הלבנה של שלומית אבא שלה יהרוג אותה.

שלושתנו נועצות עיניים בתחתונית, דרכה אפשר לראות את צורת התחתונים ואת קו הירכיים. ואז שלומית מרימה את התחתונית מאחור וממהרת להניח את היד על צד הירך. אני מספיקה לראות סימן כחול על העור הבהיר של הירך ומתחילה לדמיין איך היא נוסעת על האופניים עם האח הגדול שלה. אחיה מרכיב אותה על הכידון. הם רוכבים בשדה, מדלגים על הסלעים, דוהרים. בטח היא נפלה בירידה. או שהיא נפלה מסוס. אבא שלה הצעיר והגבוה מרכיב אותה על הכתפיים הרחבות שלו, ולפעמים בשבתות לוקח אותה לטייל איתו לבד במכונית והם נוסעים לחוות סוסים. רק להם יש מכונית בבניין. אני לא עושה דברים מיוחדים כאלה – אין לי אחים לרכוב איתם ואין לנו מכונית. בשבתות אבא שלי לוקח אותי לנדנדה בגן הציבורי, אבל הוא לא יכול להרכיב אותי על הכתפיים ולא לקחת אותי לטיולים, הוא זקן מדי בשביל זה.

שלומית לובשת תחתונים בצבע תות, ועליהם כתובת נוצצת באותיות זהב. היא מרשה לחגית, שהיא הילדה הכי גדולה בבניין, להעביר את האצבעות על

עם בוכות גדולות מדי שפוקחות ועוצמות עיניים, ועם בגדים מגונדרים ולא נוחים שאי אפשר להתנועע איתם בחופשיות. כל הדברים האלה מפריעים לילד להתפתח. ילד לא צריך את כל זה, ילד יכול לשחק באיזטרובל ולהיות מאושר".

* * *

שלוש ילדות משחקות בחבל ברחבת החצר. חגית מגלגלת בכוח, החבל חותך את האוויר, מכה ברצפה. שלומית המלכה קופצת פנימה בזריזות, לא נוגעת בחבל, מדלגת ושרה, נעלי הלכה מקישות על המרצפות, התלתלים מקפצים בקצב, החצאית הדקיקה מתנופפת, נחשפת אמרת התחרה של התחתונת. אני לא אכפת לי. לא מעניינים אותי לא חבל ולא חצאיות ולא תחתונות, בכלל חצאיות זה לא נוח. אני לובשת מכנסים. אם ארוץ ואפול לא ישתפשו לי הברכיים. ויש לי כיסים במכנסים. לא כמו השמלות האלה שאין להן כיסים. גם האח הגדול של שלומית לא משחק עם הילדות. הוא רוכב על אופניים חדשים שאבא שלו הביא לו מאמריקה. האופניים משוכללים – הפנס נדלק בדינמו, וצופר גדול מחובר לכידון. אח של שלומית נוסע הלוך ושוב בשביל הכניסה לבניין. הוא דוהר במהירות, מדווש בכוח, מטה את הגוף לצדדים, צופר, מסתובב בחדות, מזנק מעל אבן. כשאגדל גם אני ארכב ככה. הגנה הוא רוכב מולי. מסיר את הידיים מהכידון ונעמד על הדוושות, ממשיך לנסוע בעמידה. אף אחת מהילדות לא מביטה בו, רק אני מסתכלת. "זווי, זווי!" הוא צועק וחולף לידי במהירות, קרוב כל כך שאני צריכה לקפוץ הצידה. אח של שלומית מגיע לקצה השביל, מסתובב לאחור, וטס שוב לכיוון שלי. קרוב אליי הוא שולח רגל הצידה ועוצר. "תיזהרי ממני", הוא מזהיר, מסיר יד מהכידון, טופח לעצמו על החזה ומכריז: "את רואה? אף אחד לא יכול לרכוב ככה".

"תיגעני בכידון", הוא מוסיף, "תראי איזה חזוק".

הכידון חלק, אני מרגישה את קרירות המתכת בשקערורית כף היד. אח של שלומית מרשה לי גם ללחוץ על הצופר. זה צופר גדול ואדום עשוי מגומי נוקשה, דומה לחוקן עם בלון אדמדם שאימא שלי הביאה מאיטליה. אימא מספרת שבאיטליה היא סבלה מעצירות, אבל בישראל – עם כל הלכלוך ועם הירקות שאוכלים בלי לבשל – היא לא זקוקה לחוקן. כשאני לוחצת נשמע קול צפירה חלש.

"בשביל זה צריך כוח", הוא אומר ומשמיע תרועת צפירה קולנית.

אחר כך הוא משעין את האופניים על הגדר ונועץ בי מבט: "רוצה לראות משהו?"

"מה?" אני מביטה עליו מלמטה למעלה. אח של שלומית, שהוא ילד גדול וכבר לומד בכיתה ד', פונה אליי ומציע להראות לי משהו. "הפתעה", הוא עונה.

"איזה הפתעה?"

"משהו מאמריקה. מתנה. אם תבואי איתי אני אראה לך".

הוא מצביע על הכיס שלו. יש בליטה בכיס, ברור לי שיש שם הפתעה בפנים. אח של שלומית מודיע שלא אצליח לנחש מה ההפתעה. הוא תוחב את היד לכיס ומוציא אותה מאוגרפת, מסתיר את שתי ידי מאחורי גבו, מגלגל אותן מאחור ואז מושיט את שתי הידיים מאוגרפות: "ההפתעה נמצאת כאן, בתוך אחת הידיים, אם תנחשי איפה, אראה לך".

אני מצביעה על היד הימנית. הוא פותח את כף היד והיא ריקה. אני מצביעה על ידו השמאלית. גם כף היד הזאת ריקה. הוא מגחך: "יש לי הפתעה, אבל אני לא אתן לך כאן. אראה לך במקום אחר. בואי איתי ואז תראי".

אח של שלומית אוחז בכידון, מסתובב והולך עם האופניים, ואני אחריה. אנחנו יורדים מהשביל אל הערוגות, האופניים מקפצים על האבנים. אנחנו ממשיכים לצעוד צמוד לגדר הרשת הגובלת בשדה, מתרחקים מהילדות המשחקות בחצר.

"בואי", הוא קורא לי, עוקף את פינת הבניין וצועד אל מאחוריי, ואני בעקבותיו. מדי פעם הוא מרפה ביד אחת מהאופניים וטופח על הכיס. מאחורי הבניין רצועת גן צרה. הגדר הגובלת בשדה מכוסה קיסוס, מבעד לחלק שהקיסוס לא מכסה נראה השדה: עצי אורן עקומים מהרוח, סלעים והפתח למערת יהושע הפרוע שאסור להיכנס אליה בשום אופן כי המערה מלאה קרציות ואפשר להידבק שם בקדחת המערות ולמות.

כדי לקבל את המתנה עליי לעמוד צמודה לקיר, מאחורי שיח ההרדוף, שם אף אחד לא יראה את ההפתעה חוץ ממני.

הוא מעמיד את האופניים, והם סוגרים עליי מצד אחד כמו גדר. שנינו מוסתרים מאחורי השיח הצמוד לבניין. אני ליד הקיר ואח של שלומית קרוב אליי. אם אני רוצה לקבל את ההפתעה אני צריכה קודם כול לטובב אליו את הגב.

אני מסובבת אליו את הגב כמו שהוא רוצה. אין אנשים בשדה. אף אחד לא רואה אותנו. אנחנו לבד שם, רק אני והאח הגדול של שלומית. הוא אומר שתכף יוכל להראות לי את ההפתעה, אבל רק אם אני אראה לו, רק אז הוא יראה לי את המתנה שלי. "תפתחי את הכפתור של המכנסים", הוא אומר. וזה מה שאני עושה.

"ועכשיו", הוא מורה לי, "תמשכי את המכנסיים למטה".

גם את זה אני עושה, אבל מושכת את המכנסיים מעט, רק עד הברכיים. קצות העלים של ההרדוף מדגדים אותי, נהיה לי עור ברזל, לא נעים לי, אני לא מסתכלת עליו, אלא על הקיר. על אחת מאבני הבניין וזחל גדל שחור. בזווית העין אני מבחינה בחתול אפור שעובר בגניבה צמוד לגדר, מתחכך באופניים. הייתי רוצה ללבוש כבר את המכנסיים וללכת צמוד לקיר בלי שאף אחד יראה אותי. אני יודעת ללכת על קצות האצבעות כמו חתול, להתגנב בלי שישומו לב. אבל אז הוא מודיע שלא אקבל כלום אם לא אוריד גם את התחתונים, ואם אני כן אשמע בקולו הוא ייתן לי משהו מיוחד, משהו שאבא שלו הביא מאמריקה, בחיים לא אצליח לנחש מה.

אני מושכת גם את התחתונים למטה, רק קצת, רק עד הברכיים, מרגישה שהוא מאחוריי, שומעת את הנשימות שלו קרוב מאוד, מהגוף שלו נודף ריח דומה לפלסטיק. הוא אומר: "הא, יש לך נקודת חן על הטוסיק".

אני מעלה במהירות את התחתונים ולוחשת: "עכשיו זהו. מגיע לי לקבל את המתנה שלי".

"לא מגיע לך", הוא קובע, "זה היה מהר מדי".

אני מושכת למעלה גם את המכנסיים, לא מכפתרת את הכפתור מפני שכפות הידיים שלי מזיעות, ומסתובבת אליו וקוראת בקול חד, כזה שחודר לאוזניים, כמו שאני מדברת אל אבא שלי שהוא כבד שמיעה: "זהו, עכשיו מגיע לי לקבל את ההפתעה שלי".

הוא מנופף באגרופ קמוץ מול הפנים שלי ואומר שאם אני רוצה הוא ייתן לי חלק מההפתעה כי עשיתי רק חלק ממה שהייתי צריכה לעשות.

הוא מכניס את היד לכיס, ואחרי שהוא מוציא אותה אני רואה בתוך כף ידו כמה אבני פלא אפורות וזוג גלגלים. מאבני הפלא והגלגלים אפשר להרכיב מכונית אבל לא שלמה, רק את החלק התחתון, בלי הגג ובלי החלונות.

הוא משלשל לידי את אבני הפלא ואת זוג הגלגלים ומכריז שעכשיו הוא נותן לי את זה אבל שלא אספר לאף אחד, כי ראשית כול אף אחד לא יאמין לי שהוא, ילד גדול שכבר הולך לבית ספר, ביקש ממני לעשות דברים כאלה, ובכלל אם אספר זה יהיה הסוף שלי, אבל אם אתנהג יפה ולא אספר לאף אחד ומחר אבוא לאותו מקום, אל מאחורי הבניין, ואראה לו גם מקדימה הוא ייתן לי את שאר החלקים להרכבת המכונית, ולא רק את זה, הוא ייתן לי עוד משהו, אבל אצטרך לעמוד לפני ולראות לו גם מקדימה.

במדרגות הביתה אני מכניסה את היד לכיס ומרגישה את הפינות החדות של אבני הפלא. אימא עומדת במטבח מול השיש, גבה אליי. הסרט הגדול

של הסינר קשור על גבה כמו פרפר. הסינר מגוהץ ומעומלן, והסרט מגוהץ למשעי. בידה סכין חדה. על השיש שוכבת תרנגולת מתה. לתרנגולת אין ראש. צוואר אדמדם מידלדל מגופה. עורה צהבהב־ורוד. אימא משעינה יד על כרע התרנגולת, מניפה את היד השנייה ונועצת את הסכין בכוח במרכז גבה. כפות הידיים של אימא גדולות וחזקות. היא מבתרת את גב התרנגולת לאורכו. התרנגולת מוטלת פשוט איברים. בפנים אפשר לראות את הצלעות ואיברי פנים אדמדמים־שחורים. אימא שולפת אותם מבטן התרנגולת ומניחה על השיש. אחר כך היא אוזות במכתש גדול עשוי מתכת ומכה על התרנגולת בחלק התחתון של המכתש, קול פצפוף עצמות נשמע והתרנגולת נמעכת.

אימא מדליקה להבת אש ומכניסה את התרנגולת המעוכה לסיר, ריח של בשר חרוך באוויר. היא שופכת לסיר רסק עגבניות ויין, ושמה על התרנגולת אבן גדולה עטופה בנייר כסף, מעל לאבן היא מציבה את מכתש המתכת שקודם חבטה בו. המטבח מתמלא אדים וצלילי בעבוע, מתוך הסיר ניתזות טיפות אדומות על כירת הגז ועל הסינר המגוהץ והמעומלן של אימא. "פולו אָל דִּיאָבולו", היא קוראת לתרנגולת, עוף שֶׁד. את המתכון למדה מספר בישול איטלקי שהביאה לארץ.

היא מרימה מהשיש איבר רירי כהה שהוציאה מבטן התרנגולת ומנופפת בו: "תכף אכין לך את הכבד. זה בריא ומזין".

הכבד החלקלק רוטט, חוטים של שומן לבן מידלדלים ממנו. יש לי בחילה. אני מתרחקת במהירות מהמטבח. לא מספרת על אבני הפלא, לא אומרת כלום על אחורי הבניין ולא על התחתונים. בחדר שלי אני מכניסה את אבני הפלא לתוך תיבת האוצרות. זוהי קופסת נעליים ישנה ובה גולה שקופה, אבן חלקה לגמרי, כפתורים וסלילי מחברות ישנות. מתחת לכל אלה אני דוחפת את האבנים.

בערב אחרי הרחצה אני מטפסת על כיסא בחדר האמבטיה. זה כיסא מיוחד שאימא שלי הביאה מאיטליה. הוא עשוי עץ עבה צבוע לבן. אפשר לפתוח אותו ובתוכו יש כלי עבודה – פטיש, מברג – וגם החוקן.

אני עומדת על הכיסא עטופה במגבת. מסירה לאט את המגבת, לעיניי מתגלה גוף רזה של ילדה, הבטן שטוחה, ושני כפתורי פטמות זעירים במקום של השדיים. כשאני מושכת את החזה למעלה אפשר לראות את הצלעות. קשה להאמין שמכל זה יצמח פעם גוף של אישה. אני מסובבת את החלק התחתון של הגוף כדי לראות את עצמי מאחור, מנסה לבדוק אם באמת יש לי נקודת חן על הטוסיק או שאח של שלומית המציא אותה, אבל לא מצליחה לראות. מאז לא דיברתי עם אח של שלומית. וגם הוא כשראה אותי, לא פנה אליי

ולא הביט בי ולא אמר לי כלום. לא אמר "בואי ואני אתן לך את שאר החלקים של המכונית". אבל אני לא אכפת לי שיש לי רק חלק מאבני הפלא של המכונית, ואני גם בכלל לא מסתכלת עליהן ולא חושבת עליהן, וחופץ ממני אף אחד לא יודע ולא ידע על האבנים האלה.

* * *

בשבת בבוקר אני ואבא הולכים לגן המשחקים. איננו מדברים. אני הבת שלו אבל אני יודעת מה להגיד לו, לאבא שלי. לא יכולה לספר לו על מה שקרה בחצר, אסור לי, אנחנו הולכים ושותקים. באמצע השתיקה הוא עוצר ופונה אליי: "אמרת משהו?" לא, לא אמרתי כלום. לו הייתי רוצה לדבר אליו הייתי צועקת. אבא כבד שמיעה. על החזה תלוי לו מכשיר רבוע וממנו מתוח חוט שקוף אל האוזן, "טרנזיסטור" הוא קורא למכשיר השמיעה שדרכו הוא קולט את הצלילים. כדי שאבא ישמע אותי עליי לצרוח בקול רם וחד ישר אל תוך הטרנזיסטור.

"ככה זה כשאנשים קרובים מאוד זה לזה", אומר אבא, "הם יכולים ללכת יחד ולא לומר שום דבר. והשקט לא מפריע. הם לא מרגישים חייבים לומר משהו. הם מספיק קרובים כדי לא להגיד כלום ולא לחוש מבוכה". אלה מילים שהוא אוהב להשתמש בהן, מילים יפות כמו "לחוש" ו"מבוכה". גם חרוזים הוא אוהב, הוא חרוז "יש לי בת שמה ענת היא יצור מזופת".

אבא הולך לצידי והכרס שלו בולטת מעט קדימה וגם החזה בולט בגאווה. הוא גאה שיש לו בת ושמה ענת שאפשר ללכת איתה ולשתוק, ילדה שלא מדברת יותר מדי ושלאפשר להגיד לה מילים כמו "יצור מזופת" ואפילו "ענת הפסקודנייק" והיא לא נבהלת.

בגן הוא מתיישב בכבודות על ספסל, ביד אחת מחזיק את עיתון השבת מגולגל ואת ידו השנייה מניח על המושב.

אישה מתקרבת אלינו, מחזיקה כלב קשור לרצועה ורודה מעוטרת בעיגולי ברזל. הכלב לבן, פרוותו הארוכה מסורקת ולראשו סרט ורוד מהודר, כמו לילדה. גם האישה מגונדת בשמלה ורדרדה ובעקבים, לא כמוני וכמו אבא, אנחנו בנעליים שטוחות נוחות להליכה, וכך יהיה לי נוח לרוץ, לטפס בלי עזרה ולקפוץ מהנדנדה למטה.

הכלב נעמד מולנו, מביט עליי ועל אבא, פוער את פיו ונובח בקול חד. "פויה", האישה נוזפת בכלב, ואז פונה אליי ולוחשת, "תגידי, זה אבא שלך או סבא?" אני מסתכלת לה ישר בעיניי, ובלב עונה לה "טיפשה" אבל לא אומרת כלום. היא לא רואה שזה לא סבא, גם אם יש לו שערות שיבה על החזה, וגם אם יש לו מכשיר שמיעה? היא לא מבינה שזה אבא שמלמד את הילדה שלו לשתוק?

כשהגברת המגונדרת פונה ללכת אבא רוטן: "אני שונא את הכלבים האלה. כלבים קטנים ועצבניים, מאלה שנובחים כל הזמן". הוא מדבר בקול רם מפני שהוא כבד שמיעה. הגברת מושכת בכתפיה אבל לא מפנה את הראש לאחור. אין עוד ילדים בגן, רק אני ואבא ליד רחבת המשחקים. עליי ללמוד לשחק לבד. לא לחכות לעזרה. חייבת לדעת להסתדר בעצמי. אני יכולה לסובב את הקרוסלה, שאבא קורא לה "סחרחרה", ולקפוץ עליה כשהיא כבר מסתובבת, ולהחזיק בהגה שבמרכז כדי להמשיך את הסיבוב.

גם על הנדנדה אני לבד. אבא אומר: את חייבת ללמוד להתנדנד בעצמך ולא לחכות שמישהו ינדנד אותך. השתמשי בגוף שלך. שימי לב, אם את מושכת את הגוף קדימה ואחר כך נוטה לאחור את מצליחה לצבור תנופה. תנסי וכך תלמדי. ולא תזדקקי לי ולא לאף אחד אחר.

הוא יושב על הספסל וצופה בי מרחוק. לא מתקרב אליי ולא נוגע. לא כמו אבא של שלומית שמרים אותה על הכתפיים ומלטף לה את הרגליים. אבא שלי אף פעם לא נוגע. זה משהו שהוא לא עושה. הוא גאה בזה, מתפאר בפני השכנים: אצלנו לא מנשקים, לא מלטפים ולא מחבקים, אצלנו לא מנשקים את הילדים. "הילדים" הם בעצם אני. הלוא אני בת יחידה. לבדי מנדנדת את עצמי מטפסת בלי עזרה, הולכת על הגדר בלי לתת יד, רצה במהירות מסביב לקרוסלה בגן המשחקים וקופצת עליה, לא צריכה שאף אחד יסובב אותי, ינדנד אותי, ידבר איתי, ילטף אותי, ירטיב לי את הלחי. אם מישהו ינשק אותי אנגב את הרוק, מיד. הנה, תראה, אני מנדנדת את עצמי בעצמי, מתנועעת קדימה ואחורה, נושמת רוח, דרך הפה, דרך הנחיריים, רוח נושבת לי בין הרגליים, נכנסת פנימה דרך כל הנקבים בגוף, החזה מתמלא אוויר ומתנפח, השיער מתנופף, אני צוברת תנופה ועפה, מעל לספסל, מעל לאישה והכלב, מעל לקרוסלה, מעל לענפי העצים. הרגליים שלוחות קדימה אל תוך השמים, לגובה, בלי אף אחד. לבד לגמרי.

* * *

אני פותחת בשקט את הדלת. אימא ביקשה שלא אפריע. גברת שמידט, אימא של חגית, שגרה מתחנינו, כבר עלתה לדבר עם אימא, נופפה באצבע עם הציפורן החדה ואמרה: "אצלנו שומרים על השקט בין שתיים לארבע. והילדה שלך עושה הרבה רעש. במדרגות היא שרה בקול רם. ממש צורחת. ומה היא עושה בבית – נוסעת על אופניים? רצה? קופצת? כל הבניין רועד בגלל הילדה הזאת. היא צריכה ללמוד מחגית שלי איך צריך להתנהג. אין להפריע את מנוחת השכנים בשעת הצהריים – שלאף שטונדה". הגבות של אימא התרוממו כששמעה את המילים "שלאף שטונדה", ואחרי שגברת שמידט הלכה היא מלמלה: "האישה הזאת חושבת שהיא עושה עליי רושם עם הגרמנית שלה".

למרות זאת אימא אמרה שלא ארעיש, גם היא עצמה זקוקה למנוחה אחרי שכל הבוקר עשתה עבודות בית. והיא הולכת לישון וסוגרת את דלת חדר השינה. אני לא חייבת לישון, אבל עליי להישאר בחדר שלי ולשחק משחקים רגועים. גם לי לא זיוק לנוח קצת ולאגור כוח כדי שאתחזק ואגדל.

לישון איני רוצה, לצייר אין לי חשק, לו היה לי אח הייתי יכולה לשחק איתו בבובות. אני יוצאת למסדרון על קצות האצבעות, מסובבת את המפתח במנעול דלת הכניסה ויוצאת מהבית. יורדת בשקט במדרגות. כולם ישנים בצהריים. כל הדלתות סגורות. דממה. ובחדר המדרגות אפלולית. איני מגיעה למתג כדי להדליק את האור. הקיר צהבהב ומוכתם בכתמים כהים. ריח של שתן חתולים באוויר.

ליד הדלת של גברת שמידט אני ממחרת, כמעט רצה. מול הדלת של שלומית אני עוצרת רגע. הדלת מקושטת ולה ידית בדמות ראש אריה. הדלת מופרדת משאר הבניין בשלוש מדרגות, במעקה ברזל נמוך ובשער קטן. הרחבה שלפני הדלת ריקה. הדלת סגורה, ותריס החלון הפונה לרחבת גרם המדרגות מוגף. לפעמים שלומית מביטה מהחלון הזה החוצה. אם אני מנופפת לה לשלום היא מסתכלת עליי אבל לא מניפה יד. שלומית משחקת רק עם הילדות הגדולות שכבר הולכות לבית ספר: עם חגית ועם יעלי.

בתחתית הבניין אני מגיעה לדלת הברזל האדמדמה. שדים כלואים מאחוריה. אחד השדים השאיר טביעת כף יד על הדלת. חותמת לבנה בגודל כף יד של ילד. כשההסקה פועלת כל השדים דופקים על הדלת מבפנים, רוצים לצאת ומרעידים את הבניין. אני עוברת בריצה את הדלת האדמדמה ויוצאת אל החצר.

בשביל הכניסה לבניין אני מאיטה ושרה לעצמי: "יונתן הקטן..." מגיעה לקצה השביל, עד לשער הברזל. ממנו אפשר לצאת אל הרחוב. מעברו נראים ההרים שמסביב לירושלים, מדרונות הסלעים, שיחי סירה קוצנית ועצי האורן. השער סגור. איני יוצאת מהשער. ברחוב אפשר להידרס.

אני מסתובבת ומביטה לאחור, אל שביל החצר הריקה מאדם, אל מרפסת המטבח של שלומית המלכה. גם התריס מהבית למרפסת מוגף. בובה זרוקה על מדף עץ במרפסת. הבובה נוטה על צידה, כמעט נופלת – זה התינוק הבוב. שכחו אותו, עזבו אותו לבד. הוא נראה עצוב. אני יכולה לטפס לתוך המרפסת, לקחת אותו על הידיים, לשחק איתו קצת. אני לובשת מכנסיים ולא חצאית שיכולה להפריע לטיפוס.

אבן גדולה עומדת בחצר. אני מזיזה אותה ברגלי. לא מכניסה את הידיים מתחת לאבן, כי מתחת יכול להסתתר נחש ארסי או עקרב צהוב. כשהאבן זזה

מגיחים שני מרבי רגליים וחיית מספריים. אחרי שהם מתרחקים אני דוחפת את האבן, מצמידה אותה למעקה האבן של המרפסת.

ואז אני עולה על האבן, אוחות במעקה ומושכת את הגוף למעלה, מנסה להכניס את כף הרגל למרווחים בין האבנים. אף אחד לא אומר "היי ילדה מה את עושה?" אין איש בשעת הצהריים הזאת. האצבעות האוחזות בקיר כואבות, שרירי הזרוע נמתחים, הברך נחבטת בזמן הטיפוס, אבל הנה, כמעט הגעתי. אני מצליחה להניח את כפות הידיים על המשטח העליון של המעקה ועולה. אם אמשיך להתאמן אוכל לטפס על עצים בשדה שמתחת לבית, אוכל לזנק מעץ לעץ, כמו קוף. חבל שאין לי זנב. הייתי יכולה להיתלות עליי.

והנה הבוב, שם למעלה, על המדף – עיניו הכחולות פקוחות.

אני על המעקה, משעינה את הידיים וגולשת פנימה. עפה קדימה מכוח הנתונה. המצח כמעט נחבט במדפים הצמודים לקיר. על מדף מעליי מוטל הבוב. קרוב מאוד אליי. אפשר להושיט יד ולגעת במכנסי התינוק. אני אוחות בכף הרגל הנתונה ברגלית המכנסיים ומושכת.

הבוב מתנווד בכף ידי. ראשו תלוי למטה.

אני מקרבת את הבוב לגופי, מחבקת אותו, מרגישה את הבטן הרכה. הידיים והרגליים קשות יותר, עשויות גומי. נוקשה גם הראש הגדול, המכוסה בכובע סרוג.

מסביב אין איש. אנחנו לבד, אני והבוב של שלומית המלכה. הבוב שנראה כמו תינוק, כמו האח שביקשתי מאימא. אבל היא אמרה לי שלא יהיה לי אח, אף פעם לא. הלוואי והיו לה עוד ילדים, היא חלמה על משפחה גדולה, אבל היא מבוגרת מדי. אח לא יהיה וגם לא אחות, אבל חברות כן יכולות להיות לי. אני יכולה להזמין הביתה כמה חברות שארצה או ללכת לשחק איתן.

אני מרימה את הבוב ומסתכלת עליו והוא מחייך אליי. אני מנענעת אותו. הוא פוקח עיניים ועוצם אותן ולא מפסיק לחייך. אני יודעת שהוא מחייך גם כשאיני מביטה אליו, גם כשאני מחזיקה אותו ביד אחת ומטפסת שוב על מעקה המרפסת. הוא ממשיך לחייך גם כשאני מועכת אותו בכוח מתחת לזרועי השמאלית, כשאני נשענת על היד הימנית וקופצת החוצה אל החצר. לא מפסיק לחייך גם כשהוא נופל מידי אל האדמה וגוש אדמה נדבק לו למצח כמו פצע. ועודו מחייך כשאני מצמידה אותו לחזי ורצה איתו בשביל המרוצף של החצר. מחייך גם כשאני עולה איתו בחדר המדרגות האפלולי. ואף אחד לא עולה במדרגות ולא יורד ולא רואה אותנו יחד.

אני פותחת בשקט את דלת הבית. אימא עוד ישנה. נחירות נשמעות מחדר השינה.

אימא אומרת: "אבל אני לא מבינה. יכולת להגיד שאת כל כך רוצה בובה חדשה. היה אפשר לארגן את זה. יכולתי לכתוב לאח הגדול שלי באיטליה. הייתי מבקשת שישלח לך בובה יפה עם שמלה יפה. באיטליה יש צעצועים שאין כאן".

ואבא אומר: "עשית משהו לא טוב. עכשיו קחי את הבובה והחזירי אותה. מיד. לכי את לבדך. אנחנו לא נבוא איתך. את תרדי למטה, תקישי בדלת של השכנים ותסבירי להם שלקחת את הבובה ועכשיו את מחזירה אותה. ילד צריך ללמוד לפתור בעיות בכוחות עצמו".

אני יורדת עם הבוב ביד. הוא לבוש. לא רואים את הקרע בעור מתחת לתחתונים.

אני עומדת ליד הדלת של שלומית. דופקת בדלת. שום קול לא נשמע מתוך הבית. שוב אני דופקת, חזק יותר. אף אחד לא בא לפתוח. אני מושיבה את הבוב ליד הדלת, מפנה את הגב ועולה חזרה במדרגות. תינוק בוכה מאחוריי בקול חלש: "בואי, בואי", אבל איני מסתובבת לאחור. אני עולה הביתה במהירות. האור בחדר המדרגות דולק. דלת הבית שלי פתוחה. אבא ואימא עומדים בדלת, שניהם מחכים לי. אבא אומר: "ילדים שלי". "ילדים" הוא קורא לי.

* * *

אני על הגדר, הצד הנמוך שלה פונה אל החצר ומתחת לו ערוגה צרה, ובצד השני הגדר גבוהה ולמטה המדרון המסולע יורד בתלילות אל הוואדי. טיפסתי ועליתי מהרובה, מהמקום שבו הגדר נמוכה. איני מביטה אל ערוגת החצר ולא אל התהום הפעורה, אלא מסתכלת ישר קדימה. כאן למעלה לא אכפת לי בכלל מהילדות שברחבת החצר. הן יושבות יחד ברחבה המרוצפת ומשחקות בעטיפות מסטיק צבעוניות. גם לי יש אוסף של עטיפות. הכנסתי את האוסף לכיסי המכנסיים וירדתי לשחק, אבל לא שיתפו אותי. יש לי מכנסיים של בנים שנוח לטפס בהם ויש להם כיסים גדולים.

הן אינן מביטות בי. לא כשאני נעמדת על הגדר וגם לא כשאני פושטת את הזרועות לצדדים ומתחילה ללכת. החלק העליון של הגדר רחב מכף הרגל הצרה, אבל צריך לשים לב, ללכת בזהירות כי יש בליטות על הגדר, ומצד אחד התהום. צריך להניח את הרגל לאט ולא להביט למטה, כי אם מביטים אל המדרון התלול הראש מסתחרר. אני מביטה קדימה, רק קדימה, ומקפידה שהידיים יישארו מתוחות לצדדים, ולא מציצה לאחור לראות אם הילדות מביטות בי.

האדמה בערוגה שמצד ימין חומה־אפרפרה, שיחי גרניום מעטים צומחים בה. חלק מהעלים הצהיבו, וחלק מהענפים עירומים, אבל על כמה מהגבעולים

בחדר שלי אני מרחיקה את הבוב מגופי ומביטה אליו. אל העיניים הכחולות, היפות, אף על פי שבעין אחת הצבע השחור של האישון מתחיל להתקלף.

אני יכולה לשחק עם התינוק. יכולה להחזיק את כף היד הקטנה ולהרגיש את האצבעות בתוך כף ידי. יש לו גומות במקום שבו האצבעות מתחברות לכף היד, ובכל מרפק גומה נוספת. עכשיו הוא שלי. אפשר להמציא לו שם חדש במקום יונתן. החלטתי: אקרא לו בשמי, "ענת", למרות שהוא בן.

ואז אני מניחה אותו על המיטה, פותחת את כפתורי הסוודר הכחול כפתור אחר כפתור. מתחת לסוודר הוא לובש גופיית מלמלה לבנה של תינוקות. אני מסירה גם אותה ורואה שהגוף שלו לא דומה לשלי. אין לו פטמות. החזה והבטן עשויים משבצות כחול ולבן, וכאשר נוגעים בהם מרגישים כאילו נוגעים בצמר גפן דחוס.

אני רוצה להכניס לו עיפרון לטוסיק לבדוק אם יש לו חום. מסירה את המכנסיים שלו ואת התחתונים ורואה שגם מעל הירכיים, בין הרגלים, גם שם, מתחת לתחתונים, יש בד. לא בד משובץ כמו למעלה אלא בד ורדרד. וְחֶלֶק אצלו בין הרגליים, אין לא חריץ ולא בליטה. אני מושכת בכוח את הבד, אבל הבד נשאר במקומו. הרגליים מחוברות לבד הוורוד. והבד הוורוד תפור לאריג המשובץ בכטן.

יש לי מספריים מיוחדים לילדים, לא חדים. אסור להשתמש בהם בלי השגחת מבוגר. אבל אני נזהרת. תוקעת את חוד המספריים לתוך הבד הוורוד של האחוריים. בזהירות רבה. לא רוצה להכאיב לתינוק שלי. ממקום החתך משתרבב המילוי האפור.

חריקת דלת נשמעת כשאני מושכת חתיכת מילוי מתוך גופו. צל נופל עליי. אני מסתובבת. אימא עומדת בפתח החדר, נועצת בי עיניים, מתכופפת אליי ולוקחת מידי את המספריים ואחר כך לוקחת את הבוב. "מה את עושה?" היא צועקת. אני לא עונה.

כשאבא חוזר מהעבודה אימא קוראת לו לבוא לחדר השינה. הם סוגרים את הדלת. אני שומעת את הקול שלה עולה ויורד. אבא מגיב בקול נחרץ. אבא ואימא יוצאים שניהם מחדר המיטות שלהם. קוראים לי לבוא לסלון. הם יושבים על הספה החומה ואומרים לי לשבת על הכיסא שלי. זהו כיסא עץ נמוך. אימא לא מסתכלת עליי אלא על הידיים שלה, כפות הידיים הגדולות והאדומות המוטלות בחיקה.

אבא שואל: "מאיפה הבאת את הבובה?"

אני ממלמלת, מספרת שהיא הייתה זרוקה במרפסת של שלומית. רק כדי לשחק לקחתי, התכוונתי להחזיר.

רות ביגר שירים

הדממה, אימי

לסוס של אמי פנים אדמים,
רעמה אדמה מתנפנפת,
תנועותיו ארכות ויפות.
מאז שדהר אל תוכה הסוס הנה
אמי טונה למענו
מסלול מפתל לארך בני-מעיה:
גבול עליון סרעפת
גבול תחתון שכחה.

אמי אומרת:
הסוס שלי ללא רכב,
בהמה אדמה וגדולה.
הסוס שלי מגיע
למהירות גבהה בדממה.
אבל הדממה, אמי,
(איני יכולה לה יותר).

נותרו פרחים אדומים מאוד, מהפרחים שהילדות בחצר תולשות ומדביקות את עלי הכותרת שלהם על האצבעות שייראו כמו הציפורניים הצבועות בלכה של גברת שמידט. הציפורניים שלי חיוורות ומכורסמות, כדאי לי להדביק עליהן עלי כותרת אדומים. אני מביטה בפרחי הגרניום ובציפורניים ולא שמה לב שכף הרגל נתקעה בין שיני אבנים על הגדר. אני מושכת את כף הרגל, הגוף מתנוודד שמאלה אל התהום, אבל אני נוטה ימינה, מתייצבת, עומדת רגע, מביטה קדימה וממשיכה. ואז נשמע קולה של שלומית: ענת ענת. וחגית קוראת אחריה: ענת ענת. ובסוף מהדהד קולה של יעלי: ענת...

אבל איני מביטה לאחור ואיני עונה, כי עכשיו על החומה למעלה אני לא ענת אלא יונתן. בצעידה מעל כולם, במבט קדימה, בשיער הקצר, במכנסיים עם הכיסים, לא בת אלא בן, וכבר לא רוצה לקפוץ בחבל כמו ילדה ולא לשחק בבובות. לבעוט בכדור זה מה שמתאים לי, ולטפס על עצים, ובעיקר ללכת על הגדר כמו עכשיו, כשהידיים מתוחות לצדדים, ואפילו להוריד את הידיים ולהצמיד אותן לגוף. עכשיו אני יונתן, בהחלט.

זהו, הגעתי לקצה הגדר, לשער הברזל של החצר. אסור לצאת לבד מהשער. זה מסוכן. דרך עפר יורדת מהשער אל העיר, מכוניות נוסעות בדרך, אפשר להידרס. ובשדות שמעבר לגדר נחשים ארסיים, ומתחת לאבנים עקרבים צהובים. בורות פעורים בשדה, אם ילד ייפול לבור אף אחד לא ימצא אותו. אני על קצה הגדר, אל מול דרך העפר, השדות, הסלעים. ואז אני פונה לאחור וחוזרת, מלמעלה נראים רעמת השיער המתולתל של שלומית והסרט הגדול בשיער של חגית והשיער הפרוע של יעלי, אין לה אימא, ואבא שלה לא יודע לסרק אותה כמו שצריך.

והנה, עטיפות המסטיק שלי. הוצאתי את האוסף מהכיסים והעפתי באוויר גשם של עטיפות מסטיק בכל הצבעים: עלמה פושטית, מסטיק עלית אדום, פפרמינט ירוק, ציורי אגדות על רקע צהוב, שחקני כדורגל... ושלוש הילדות – חגית ויעלי וגם שלומית המלכה – מתכופפות לאסוף את העטיפות שזרקתי. גם אח של שלומית מגיע בריצה ומצטרף אליהן – וכולם רוכנים מתחתי.

סוף העולם מצא אותי
מתנזרת משנה ומשדות ירקים,
רוח נמוכה סורקת שביל
בין גבעולים דקים
(כל היפי הזה רק מגביר את בדידותי).
את צמתי קולעת אם זרה,
עינייה סובבות פנימה אל תוך הלכך בראשה,
השער שלי חלק, מצית לתנועות ידיה.
הסוד, היא לוחשת לי,
להעלם מבלי לדעת,
לשכח מבלי לזכור
היכן טמנת את זכרונך, נסיכה שלי,
אזניך ינטפו מגלה ופיך דלקת,
לא תחושי דבר, היא מבטיחה,
מבעד לספי עינים
אשק לך.

זיכרונות מעריכת "מאזנים"

כפי שהעידו אחרים ולא פי, התקופה שלי – בעקבות פרישתו של זיסי סתוי –
ושל אשר רייך הייתה מין רנסנס קצר בתולדות "מאזנים", אחרי תקופה ארוכה
ומשמימה של כתב העת הוותיק, אולי בגלל ההתלהבות שלנו והדחף ליצור
משהו חדש ומרגש. וכך, כתב העת שצעירים וידועים די התרחקו ממנו הפך
כעבור כמה גיליונות ראשונים ופרובוקטיביים לבמה מרכזית; גם פוליטית –
עם שירים מכוננים כמו "תינוק לא הורגים פעמיים" שדליה רביקוביץ כתבה
בעקבות סברה ושתילה. ובייחוד אציין את ההתעקשות על מקומו המרכזי של
תרגום יצירות משפות שונות כאיבר בלתי נפרד מגוף הספרות העברית.

היינו שני אנשים שונים מאוד: אשר, כבר אז משורר ידוע ומוערך, הגיע
מרקע חרדי בירושלים, אני מרקע חילוני רדיקלי ואחרי שנים של חיים
ולימודים באנגליה, ולמעשה, עם תרבות חדשה שרכשתי שם. כל מי ששימש
בתפקיד עורך יודע הכול על לחצים; כמובן, הלחצים של חברי אגודת הסופרים
שראו ב"מאזנים" את הביטאון שלהם ולא כל כך מצאו את עצמם בין דפיו.
וככל שנעשה פופולרי, ככל שהתרחבה התפוצה וגברה התהודה – כך יותר
כותבים ביקשו להתפרסם ב"מאזנים".

פעם ישבתי עם יוסל בירשטיין בבית קפה סמוך באבן גבירול והסברתי
לו איך מנגבים חומס. עבר שם סופר מסוים שבירך אותו לשלום, ואליי לא
התייחס בכלל למרות שהכיר אותי היטב. שאלתי את יוסל למה הוא מתעלם
ממני, הרי אף פעם לא שלח, ולכן אף פעם לא דחיתי כתב יד שלו. אמר לי
יוסל: תשמע, זה נכון שמעולם לא שלח וגם לא סבל דחייה, אבל הוא יודע
שאילו היה שולח לא היית מפרסם. ולכן הוא כועס...

לא היה סופר או משורר ידוע שלא שמח לפרסם ב"מאזנים". פתאום נעשה
יוקרתי. והיו גם חדשים. פעם פרסמנו סיפור של מישהו צעיר והיה בו תיאור
של גילוי עריות בין צעיר לדודה המבוגרת שלו. כעבור שבוע הגיע מכתב נועם
מאדם שטען שהסיפור הוא עליו, ואיך העזנו לפתוח אותו לעיני כל העולם
ושהוא יתבע אותנו. ולא עזרו כל ההסברים. הוא בשלו. גרמתם לי בושה
והשפלה בפני כולם. תשלמו על זה.

אין-סוף תלונות על כל מיני "מעתיקים" – לדברי המתלוננים – של שיר
או סיפור שמישהו גנב מהם. וזה גלוי לעין של כל בר דעת: הנה אני כתבתי
על אהבה מאוחרת, וגם היא, ולא זה בלבד, באותה הארץ, אפילו באותה

העיר! הוא כתב ללא סימני פיסוק (היה קצת באופנה אחרי "זכרון דברים" של שבתאי), עכשיו הוא מחקה אותי!

בצד מחמאות ספגנו הרבה קללות ואפילו אימים. כאילו חיים ומוות בידי העורכים. נודע לסופר נחשב שהתכוונתי לכתוב ביקורת על ספרו החדש. אין לי מושג איך נודע לו. הוא חשד, ובצדק, שלא אהבתי את הספר. ואז החלה סדרת טלפונים למערכת ואחר כך לביתי. מעט לפני יציאת החוברת התקשר בפעם העשרים והודיע לי קצרות: אני בבית חולים. אם תפרסם ביקורת רעה גורלי יהיה על ראשך. האמת, קצת שקשקתי. בכל זאת החיים חשובים יותר. בסופו של דבר פרסמתי. מאוחר יותר נודע לי שאכן היה בביקור בבית חולים עקב מורסה בלשון, טופל ונשלח מיד הביתה.

בית הקפה של האגודה מתחת לקומת הקרקע היה מרכז לפעילויות מגוונות, לרכילות, לויכוחים אישיים וספרותיים, להתחנפויות, לעסקאות (פרסם לי ואפרסם לך), להתאהבויות תכופות ואפילו למריבות אוהבים. סופר ידוע (זצ"ל) שנודע לו – שוב, בדרך פלא – שאני בוועדה של פרס משמעותי תינה לפני את כל צרותיו, שעיקרן – מצבו הכלכלי העגום ואישה שדורשת ואין לו מה לתת. לא התרשמתי. ביחד עם שני חבריי לוועדה (אחד מהם נתן זך) ישבנו, החלטנו וקבענו. למחרת כשישבתי בקפה הוא הגיע וכלי דיבורים הפך את שולחני בזעם בלתי נשלט.

בתקופה ההיא (אמצע שנות השמונים) היה מוסד הבוהמה עדיין חי, איכשהו. משוררים וסופרים שיכורים בדיונגוף מנהלים שיחות ומריבות, לפעמים אלימות, עד אור הבוקר. פעם ישבתי בבית קפה שכזה אחרי חצות ונכנס משורר מאוד ידוע, שלא היה לי קשר אישי איתו באותה התקופה, ראה אותי, כרע לפניי על ברכיו והחל להתייפח: "אתה החבר הכי טוב שהיה לי". גם בקפה של האגודה עדיין חיה הבוהמה, בעצם זנב הבוהמה. לא, לא אלתרמן, שלונסקי ולאה גולדברג; יותר יוסף מונדי האהוב, יבי שתמיד שיכור, ועוד כל מיני משוררים עלומים וגם כאלה שעדיין לא כתבו בכלל. כל אחד מציע את מרכולתו. גם אנחנו היינו חלק מכל זה, בשלבי הגסיסה של הבוהמה. ניהלנו ויכוחים נוקבים בעד או נגד ניטשה, סארטר, נתן זך או אבידן, שבעצם היו מגיעים לעיתים. והיו כמוהם הטקסים הרשמיים של אגודת הסופרים שבהם לנו הייתה הופעה חובה. באחד הערבים האלה, באולם התחתי של בית האגודה, התקיים ערב לכבודו של המשורר ש' שלום. חיכינו, ואז הוא הופיע על הבמה, נתמך בידי שני חברים מימינו ומשמאלו, תשוש וחולה מאוד, שכיב מרע. עלה לבמה מנחה הערב, פתח ואמר: "לכבוד לנו הערב לקבל כאן את המשורר הגדול ש' שלום שנפטר לאחרונה ממחלה קשה". כן, כך בדיוק הוא אמר. ואני לא התאפקתי

ופרצתי בצחוק פרוץ שהושתק מיד.

לא הכול היה שעשועים. עבדנו קשה והיינו במלחמה מתמדת עם כמה מחברי האגודה שנטרו לנו על שהעדפנו לפרסם תרגום של גינטר גראס או משורר כמו דילן תומאס מאשר את שיריהם. והיו הרבה תלונות ונדנודים והיטפלויות. פעם פרסמנו בשער החוברת ציור של יהודי כשר, קיסלינג: דיוקנה של נערה שבורכה בחזה מרהיב. ההלם שעבר בחברי האגודה כמעט ומוטט את הבניין. כמעט-עירום בביטאון של ביאליק, שלמדנו כבר אז על הרפתקאות האהבים שלו כשנכנס תחת כנפיה.

כמעט כל סופר נחשב שלח ל"מאזנים" פרק מקדים להופעת ספרו החדש. משוררים צהובים אלו לאלו נפגשו רק שם, בדף אחד. אי אפשר למנות כאן את החומרים המכוננים שפרסמנו בכל אחת מהחוברות, וזאת לבד מהחוברות שהוקדשו לנושאים מיוחדים: ספרות גרמנית בין שתי המלחמות, ספרות פלסטינית, ספרות ספרדית וכו'.

ויכוחים, עימותים, שעות ארוכות של עבודה, מתיחות, רכילות, ומעל לכול אהבה עצומה לספרות ותשוקה גדולה להדביק בה את כולם.

יסי "מאזנים": מאזן וחשבון

איך מצאתי את עצמי במערכת "מאזנים"? ארבעת השירים הראשונים שלי שפורסמו ראו אור ב-1979 ב"עתון 77". מאז פרסום ראשון זה חשתי תודה מתמשכת ליעקב בסר, והוא המשיך ופרסם שירים שלי גם לאחר מכן. ב-1989 התעורר אצל בסר רצון להיות יו"ר האגודה, והוא ארגן חברים שיעמידו עצמם כמועמדים לוועד האגודה כדי שיתמכו בבחירתו ליו"ר. פעילות מסוג זה לגמרי לא מתאימה לי, אבל לבקשה של יעקב בסר לא יכולתי לסרב. במחשבה שנייה נוכחתי שבחירה לוועד האגודה יכולה בעצם, בנסיבות שהיו אז, לשרת גם אותי. באותן שנים בערה האינתיפאדה הראשונה, ולכל יציאה שלי למילואים (והן היו תכופות וארוכות) באתי מצויד בפק"ל כלא צבאי (מגבת צבאית, לבנים חלקים - לפי התקן של הכלא הצבאי), כי באותה תקופה כל שירות מילואים התקרב כפשע לכלא צבאי. ידעתי שיש נסיבות שאסרב פקודה. למשל, לא אסכים להיכנס לביתה של משפחה (המטרה העיקרית הייתה אז חיפוש צמיגים, כתחמושת לקראת הפגנות). לפני כל תקופת מילואים הודעתי למג"ד בכתב כי הוא יוכל לאסור אותי או להעמיד אותי לקיר ולירות בי - אסרב להיכנס לביתה של משפחה. חשבתי לעצמי שאם כבר כלא צבאי עדיף להיכנס עם תווית של "חבר הוועד המרכזי של אגודת הסופרים", עוד חצי משפט בדיווח עיתונאי.

הגשתי אפוא מועמדות לוועד. בסופו של דבר, לאחר סדרת השמצות וחרושת שמועות מכל הכיוונים ולכל הכיוונים, בסר אכן נבחר ליו"ר האגודה. כמה ימים לאחר ניצחוננו בבחירות בסר התקשר אליי ושאל מה דעתי על "מאזנים". אמרתי לו ש"מאזנים" נראה לי בסדר, ושיש מדרך הטבע דברים שאפשר לנסות לשפר. ואז אמר לי יעקב משהו שקודם לכן לא היה עולה מעולם על דעתי: "לא", אמר, "מה דעתך על עריכת 'מאזנים'?" נאלמתי דום. הרעיון לא עלה אי פעם על בדל מחשבת. אבל התעשתי. ראשית, זה מחמאי, ללא ספק. ושנית, גם זה מנוף, ורציני אף יותר: אם כבר, אז שידווחו שעורך "מאזנים" נכנס לכלא צבאי על רקע מצפון.

בסופו של דבר, לאחר עניינים שהתרחשו מאחורי הקלעים ושאלף פעם לא היו לי כלים לראותם ולפענחם, נבחרנו אורציון ברנא ואנוכי לערוך את "מאזנים" במשותף.

באותה תקופה הייתי (נוסף על הוראת מדעים במכללה) עורך במערכת הדו-ירחון "מדע". הגם שב"מדע" העבודה שלי הייתה מול פרופסורים מומחים בתחומי מדע ספציפיים הרגשתי שם (אולי קצת מתוך חוסר מודעות) על קרקע מוצקה. לעומת זאת ב"מאזנים" ובקהילת הספרות הרגשתי חוסר ביטחון מוחלט. למולי עבדתי עם אורציון, ששלט בתחום ביד רמה ובהרבה ידע והתמצאות. לאורציון היו תוכניות, היו פרויקטים וחזון. לקודמינו ב"מאזנים" היו פרויקטים, היו דגלים שנשאו וקידמו. לי לא היו כאלה - לא היו לי חזון, חלומות על פרויקטים ועל קידום מהלך ספרותי. בסך הכול רציתי לנסות להביא לידי ביטוי את אותם כותבים שחשתי קרבה ואהבה לכתיבה שלהם. לא שאפתי, ולא ידעתי, להרים פרויקטים. וגם הרצון שלי לשפר בסך הכול בקטנה היה במקרים מסוימים מעבר לכוחותיי. התחלתי חש באוויר לחצים והדי לחצים למיניהם, מצד מקורבים ובעלי עניין. פתאום אנשים החלו לדרוש בשלומי ולהזמין אותי, להרעיף כיבודים. בעל כורחי הפכתי למפענח של שרשרות קשרים: מישוה רוצה להכיר לי מאן דהו שנמצא איתו בקשרים עסקיים בצד נטייה ספרותית שהוא מגלה; מישוה מנסה להכיר לי טקסטים של מישוה שמסיבות מסוימות מאוד הוא מעוניין ביקרה בעולם הספרות. הבנתי שנכנסתי לגומחה אקולוגית שאינני מתאים לה, שאין לי הסתגלויות נאותות לאופייה ולתנאיה. אירוע שנחרת אצלי: יצאתי משיבת ועד, ובדיוק עבר מולי ברחוב כוכב מכוכבי השירה הצעירים, שנודע בין השאר בזכות הופעתו המצודדת. לשאלתו עניתי שיצאתי משיבת הוועד, וראיתי על פניו הבעת מיאוס מהעסקן שנקרה בדרכו. האמת, מצאתי לכך הד בנפשי, ביני לביני לא חשתי נוח. לימים - ולא רבים כל כך - הפך אותו יפה בלורית ותואר לרב עסקן (באגודה ומחוצה לה). נוכחתי שלא רק בהיסטוריה הפוליטית המהפכנים האידיאליסטים של היום הם לעיתים העסקנים הנהנתנים של מחר.

מה שניסיתי לעשות ולקדם מבחינה ספרותית ב"מאזנים", גם בכך לא הרבה הועלתי. הייתי גאה מאוד שאבנר טריינין, שאת שירתו אני מעריך, מחשיב ואוהב, הצלחתי להביא ממנו שיר בכתב ידו שפורסם כך על שער גיליון "מאזנים". במקרים אחרים ביקשתי טקסטים מאנשים בקול ענות חלושה, מעמדה רהויה, כך שפעמים שלא הצלחתי לגייסם.

והיו מקרים שנסתיימו מבחינתי באירועים קשים. מקולגה שלי, שיצירת ס' יזהר הייתה תחום מחקרו ועיסוקו, הבאתי מאמר על יזהר, ושמחתי מאוד על כך. אבל השמחה הזו, הנקייה, סופה היה מר. התברר שהיה מישוה שחשב שאותו קולגה שלי נטל ממנו מחשבות ורעיונות וניכס אותם למחקרו ולפרסומו. טענות ממין זה נפוצות למדי, מתברר, ברפובליקת המחקר והביקורת הספרותית.

השמחה על פרסום טקסט ראוי וחשוב בעיניי החלה לקבל תפנית ולהידרדר לעיסוק כמעט בלשי-משפטי. המאשים בפלגיאט הפך תקופה מסוימת דמות מסוימת בחיי, עם השמצות כלפיי, דברי נאצה ואף איומים ממש.

אי-נעימויות, עלבונות ועימותים לא חסרו, לפחות ככל שזה נוגע לתחושתני. באחד מערבי "מאזנים" בבית הסופר תקף אותנו קשות דוד אבידן. אבידן כעס שלא פנינו אליו בבקשה לפרסם ב"מאזנים", פרסום שגם יסייע לו כלכלית עם תשלום שכר סופרים כראוי למשורר נודע כמוהו. נכון, לא פנינו אליו. אין לי ספק שאם היה שולח אלינו היינו מפרסמים.

בערב "מאזנים" אחר תקף אותי אישית ירון גולן, בעל הוצאה לספרי שירה, וכינה אותי בפומבי בכינויי גנאי. אינני זוכר אם הייתה לו טענה ספציפית, או אי-שביעות רצון מ"מאזנים" או מכך שאני ב"מאזנים". אירוע קשה אחר היה טלפוני: יונה בחור שלחה ל"מאזנים" חומר, שזמן רב התעכב במערכת. טקסטים רבים רבצו בערימות במערכת כמיועדים לפרסום בעתיד. ואז יונה בחור התקשרה ואמרה שהיא פונה לעורך דין שיתבע אותנו על שאנו מעכבים יתר על המידה את החומרים ששלחה. לא הכרתי את יונה בחור ולא הייתי מודע למצבה, ועניתי לה בכעס. אני מצר ומתבייש על כך כבר עשרות שנים. הכעס שלי נבע בעיקר מתחושת לחץ שחשתי מצידה, ובכלל מהאווירה הכללית של צורך להרגיע מאוויים.

ועוד אירוע אחד: בעצה אחת עם אורציון חזרתי אחר חוקר ספרות ותיק ורב מוניטין. הוא התרצה והוזמנתי לביתו לקבל חומרים ל"מאזנים". באותו ביקור בביתו פרש בפניי חשבונות והתחשבנויות ולא מעט חידודי לשון פוגעניים כלפי אנשי ספרות אלה ואחרים. בסופו של דבר, הפגישה לבקשת חומר הצריכה פגישה נוספת. מלבד האינטראקציה האישית שלא הייתה חביבה ונוחה במיוחד, היו אלה ימי הטילים מעיראק והיה לחץ באוויר ובחדר. הפגישות עימו היו חוויה טעונת מאמץ. והנה, לימים איש מאנשי הספרות שלנו, שזכה מפיו באוזניי באותן שתי פגישות לקיתונות של ביטול, ארגן אירוע ספרותי גדול והזמין אליו חוקר רב מוניטין זה, שסבל מבעיות בריאות וקושי בהליכה. ראיתי אותו מגיע לאירוע ופוסע בכבוד, כשהוא נתמך פיזית בידי המארגן-המזמין, מושא הקיתונות. אז הבנתי כי מעט כיבוד שקול כנגד שנאות וביקורות ספרותיות מעמיקות. זה היה אחד מאותם ימים שבהם מתקיים: בכל יום לומדים משהו חדש.

אבל האירוע החמור מכולם היה לי עם מנחם פרי יבדל"א. איש ספרות מחיפה הגיש לי סיפור מתורגם לפרסום ב"מאזנים". הסיפור נראה לי ראוי בהחלט, ולאחר תיקונים זעירים והשלמות קטנות שביקשנו מהמתרגם פרסמנו

אותו. ואז – ואז התקשר מנחם פרי. זכויות התרגום היו בידי. איזה טיפש אני! בכלל שכחתי שיש עניינים מסוג זה. נראה שגם המתרגם, שהיה גאה בתרגומו הנאה, שכח שיש עניין של זכויות: קרא טקסט יפה, הריקו לעברית והביאו ל"מאזנים". מנחם פרי אמר שיתבע אותנו. אני חושש לצטט שלא במדויק זיכרון רחוק, אבל לפי זיכרוני נאמרו מפי פרי דברים קשים. אמרתי לפרי מיד שאני מוכן להתפטר מ"מאזנים" אם זה יועיל במשהו לשכך את כעסו, ואף שלחתי לו בכתב התנצלות, מלווה בשבועה שהדבר נעשה בתום לב.

אינני זוכר איך זה הסתיים, כנראה בשתיקה ובקול דממה. בכל מקרה אז פחות או יותר הסתיימו שנתיים של קדנציה ב"מאזנים", והודעתי שאינני מגיש מועמדות להמשך.

* * *

אני שב וקורא את השורות שכתבתי ודי נבהל. האומנם ימיי הלא רבים ב"מאזנים" היו מרים כבמוסד נוקשה? נקודת אור הייתה אורציון. מראש חששתי מגישתו של אורציון, מהכיוון שאליו ישאף וינווט; רבים ציפו ואף שידרו לי אזהרות. אבל עד מהרה גיליתי שאורציון הוא עוגן בטוח ולא נחשול מאיים. לא שראינו הכול עין בעין. אך לפחות מבחינתי עבדנו מתוך כבוד הדדי והתחשבות, למרות הבדלי הגישות והמחלוקות פה ושם.

באותם ימים רחוקים לא היו לי כלים וכישורים להתמודד עם תפקיד של עורך בכתב עת ספרותי. אמנם, לא מסיבה זו, השיר "אמי, זכרונה", שפורסם בקובץ "כחול, לא כחול" (קשב, תשע"ד), מסתיים בבית בן שורה אחת, לאמור:

וְזֶה אוֹלֵי לְמָה אֲנִי לֹא בִיאֵלִיק.

הסבא הטוב של כולנו

אחת החידות שמטרידות את מוחי היא איך זה שבהיות מדינתנו ענייה מרודה, כשלא הייתה מסוגלת להתמודד עם הגלים האדירים של העלייה, כשהמזון חולק בהקצבה ושיכון היה משאת נפש רחוקה – איך זה שבתקופה היא יכלו כתבי העת לתת שכר סופרים למי שפרסם שיר, סיפור או מאמר? ואיך זה שכתב עת זה ראה אור כסדרו (היו זמנים שהוא הופיע כל שבוע!) ואף נהנה מהכנסה של מודעות פרסומת? ואילו עכשיו, כאשר המדינה נמצאת ברווחה כלכלית, ועשירי הארץ הולכים ומתרבים בה, ולכל פועל יש מכונת שאינו מצליח להגיע להגיע באמצעותה לעבודה בזמן בעטיים של הפקקים, ויותר מהר להגיע לחור"ל מאשר לתל אביב, וכשכל ילד דבוק לסמרטפון שמחירו אלפי שקלים – איך זה שדווקא עכשיו אגודת הסופרים מתקשה להפיק את כתב העת במועד, והמילים "שכר סופרים" נשמעות כמו אגדה רחוקה? בדידי הווה עובדא: התחלתי לפרסם שירים (הייתם מאמינים עליי?) ורשימות בשנות השישים של המאה הקודמת, וקיבלתי שכר סופרים טבין ותקילין מ"מאזנים", מ"הד החינוך" ואפילו מ"דבר". אני זוכר שחנה זמר המנוחה, העורכת המיתולוגית של "דבר", פגשה אותי ברחוב ושאלה אם קיבלתי את שכר הסופרים שהגיע לי. אפשר להאמין?

הרומן שלי עם "מאזנים" החל, כאמור, בשנות השישים של המאה הקודמת, ולא פסקתי מעולם מלפרסם בו, ולמותר לציין שדי היה בפרסום (בלי תשלום!) כדי לחמם את ליבי. לא להאמין, אבל ממש לא מזמן הודיע לי אחד ממבקרי הספרות הידועים שהוא חדל לשלם דמי חבר לאגודה כי כתב העת "מאזנים" חייב לו תשלום על שלושה מאמרים שפרסם...

במשך שנים חשתי שאני חייב להביע את תודתי ואת הערכתי העמוקה לכתב עת זה שביאליק היה מייסדו, וברקוביץ' ולחובר היו עורכיו הראשונים. ההזדמנות להביע תודה זו הגיעה רק לקראת שנת השמונים של כתב העת, כאשר יו"ר האגודה, בלפור חקק, והמנכ"ל דאז, משה מיטלמן, הטילו עליי לערוך ספר שייקרא "גבורות למאזנים: קובץ ספרותי מיוחד במלאת 80 לביטאון אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל". בראש הוועדה המייעצת עמד פרופ'

* עורך "מאזנים" מיוני 2013 עד פברואר 2016.

הלל ברזל, ואני אסיר תודה על העצות הטובות שקיבלתי מוועדה זו. המימון להפקת הספר הגיע מבנק הפועלים וממועצת הפיס לתרבות ואמנות.

בחרת קודש ממש ניגשתי לעבודה הזאת. גייסתי למשימת ההתחקות על ראשיתו של כתב העת, מייסדיו, וראשוני המשתתפים בו את מיטב החוקרות והחוקרים, ולא אסתכן להזכיר שמות שמא אחמיץ מאן דהו, וגם לא אלאה את הקוראים בגילוייהם המעניינים. אזכיר כאן רק את העובדה שכתב העת הוותיק, הזה, שהחזיק מעמד בכל התהפוכות הפוליטיות והתרבותיות, נולד מריב, שכמו כל ריב לשם שמים כביכול מתברר לאחר שנים כחסר כל טעם: אברהם שלונסקי ואליעזר שטיינמן, "הצעירים", עורכי "כתובים", כתב העת של האגודה, מצאו לנכון לנגח במאמריהם הפולמוסיים את המשורר הלאומי, וזה נעלב עד עמקי נשמתו, ואוהביו "הוותיקים" (ובראשם יעקב פייכמן, אשר ברש, י"ד ברקוביץ') החליטו לייסד כתב עת חדש בשם "מאזנים" ב-15 במרץ 1929, לפני תשעים שנה בדיוק. "כתובים" שבק חיים, ואילו "הסבא הטוב", "מאזנים", שורד יותר מכל כתב עת ספרותי אחר. עורכיו הראשונים היו י"ד ברקוביץ' ופישל לחובר, והרוח החיה שמאחוריהם היה, כמובן, ביאליק.

לא אזכיר כאן את כל המדורים ש"גבורות למאזנים" הכיל, ולא אזכיר את בחירי עולם הספרות שלנו שלקחו בהם חלק, אזכיר רק שדוד מלמד הנפלא, אחד הסופרים המעטים שנולד בלי היצר הרע, הכין סקירה מפורטת של עורכי "מאזנים" מ-1929 ועד 2009. ועוד אזכיר שכדי לרכך מעט את הרצינות התהומית של היצירות הספרותיות שבספר הוספתי מדור ושמו "פרידה עם חיוך", ושם כתבו בהומור מלבב יורם טהרלב, מאיר עוזיאל ומעייב בן-יהודה. בעטייה של עקשנות חסרת שחר של אחד מקובעי המדיניות באגודה (יורשה לי לא להזכיר שם) לא נכללו בספר הזה "קוטלי קנים" כמו הלל ברזל (שהיה, כאמור, יו"ר הוועדה המייעצת!), דן מירון, וכן סופרים כמו א"ב יהושע, ס' יזהר, אהרן מגד, משה שמיר, חיים גורי, נתן יונתן, נתן שחם, סמי מיכאל, עמליה כהנא-כרמון.

רציתי למרוט לעצמי את מעט השערות שנותרו לי על הראש! סבלתי לא רק נפשית, אלא גם פיזית ממש! העוול הקשה הזה תוקן חלקית שלוש שנים מאוחר יותר, כשנכנס לתפקיד המנכ"ל אדם שהבין את העיוות שנוצר, נתן אור ירוק להפקת כרך ב' של "גבורות למאזנים", אבל משום חסרון הכיס הכרוני של האגודה אילץ אותי להסכים שכך זה, הפעם רק 160 עמודים (הכרך הראשון הכיל 292 עמודים), יצא בכריכה רכה, ולכן הוא נראה כמו "הקרוב העני" של הכרך הראשון.

לאחר שכללתי את כל "האריות" הנ"ל בכרך זה, והוספתי את דיוקנאותיהם,

מעשי ידיי, ** ואני מניח שכאשר אסיים לכתוב את הרשימה הזאת אהלך שחוח, כדבריה של רחל, משום הטפיחות שאני טופח לעצמי על השכם, כשכוונתי המוצהרת היא להביע את רחשי ליבי כלפי "הסבא הטוב" – "מאזנים".

ובכן, גם בסוף כרך זה דאגתי להוסיף מדור ושמו "סיום עם חיוך", שבו השתתפו צור ארליך דוד מלמד וענת זגורסקי-שפרינגמן.

ב־2013 מינתה אותי הנהלת האגודה לעורך "מאזנים", והמשוררת עדנה מיטווק-מלר מונתה ליו"ר הוועדה המייעצת. הגיליון הראשון בעריכתי ראה אור ביוני 2013. היה ברור לי שעם הכבוד שהתפקיד הזה כרוך בו, הרי שמדובר במשימה לא קלה, שכן שום סיוע לא ניתן לי – הייתי גם המזכיר, גם העורך הלשוני (כולל תיקוני ניקוד לקוי של שירים שקיבלתי לפרסום), וגם השנורר שהזמין יצירות של אמנים בלא שום אפשרות לשפות אותם בתשלום המינימלי, וגם המאייר לעת מצוא. הייתי משוכנע שכמו שמעדינים "אוכלים בעיניים", גם כתב עת צריך למשוך את עיניהם של הקוראים הפוטנציאליים. אפילו רומן, שהוא תמיד חף מקישוטים, מתהדר בעטיפה שתמשוך את עיני המעלעל בחנות הספרים.

לכן גם הרצנויות שפורסמו בגיליונות שערכתי היו מלוות בצילומי העטיפות. ובכן, השנורר אצל אמנים ממכריי נשא פרי. את העטיפות ואת פנים הגיליונות פיאר צילומי הפסלים של שני פסלים בעלי שם בין-לאומי – מיכה אולמן ודן מלר. חביבה צמח, אמנית הזכוכית בעלת השם הבין-לאומי, תרמה צילומי עבודותיה. כל גיליונות חודש אוגוסט הוקדשו לספרות ילדים ונוער, והם זכו לאיורים הנפלאים של נורית יובל ונורית צרפתי. אבל באמת הייתה היענות של ציירים רבים לפרסם את יצירותיהם לכתב העת המכובד: חיים טופול, עמוס אריכא, דני קרמן, רוני סומק, ברוך תור-ז"ל, הדסה גורוהובסקי, גיל אשר, דליה הקר-אוריון, ליקה טוב, אריק ונונו, אירנה קליינגמן, שמוליק סוכרי, מיכל קורנפלד, בנימין פלג, וכאמור, גם אני תרמתי את חלקי בציור דיוקנאותיהם של ביאליק, ברקוביץ' ולחובר, מייסדי "מאזנים" שהופיעו בשערי המדורים, וכן דיוקנאות נוספים של משה שמיר, חיים גורי, אהרן מגד, נתן שחם, אפרים קישון, דורית אורגד.

התלבטות לא פשוטה הייתה בבחירת תמונותיהם של סופרים שיופיעו על העטיפות – גם משום החשש לפגוע בזכויות היוצרים של הצלמים וגם משום החשש לטרונות מצד מי שלא זכה לכבוד הזה. לגבי מספר אישים הייתי בטוח שלא תהיינה טרונות, והם: ביאליק (מאה וארבעים שנה להולדתו), שאול

** את רוב הדיוקנאות המצוירים הכנתי בזמנו לספריי "שיחות עם סופרים" (קווים, 2007) ו"לקסיקון היסטורי של הסופרים העבריים מאז תש"ח" (אגודת הסופרים ודני ספרים, 2009); וכל כך שוב משום חסרון הכיס – צלמים דרשו הון תמורת צילום הסופרים, ואילו הציורים שלי לא עלו פרוטה, כנ"ל הדיוקנאות שצייר בלפור חקק.

טשרניחובסקי (שבעים שנה למותו), אליעזר בן-יהודה (מצויר בידי שמוליק סוכרי – בגיליון המוקדש לשפה העברית), דבורה עומר (נפטרה במאי 2013, וגיליון אוגוסט באותה השנה הוקדש לה), משה שמיר (עשור למותו), חיים גורי (לכבוד יום הולדתו התשעים), אפרים קישון (עשור למותו), נתן יונתן (עשור למותו).

חששתי שעל תמונתו של דן מירון, שהופיעה בעטיפה של גיליון אפריל 2015, אולי יהיו מערערים, לא משום שמישהו מטיל ספק בתרומתו לשדה ספר, אלא משום שרבים וטובים אחרים הגיעו בימים ההם לגבורות. אבל באמת לא שמעתי שום טרונות. אגב, משום החשש המתמיד שלי מפני דרישות תשלום של צלמים אני ציירתי את הדיוקן שלו בעטיפת גיליון זה, ודן מירון ביקש שאתן לו את המקור. אני ממשיך לטפוח על שכמי...

מי שהתנסה בתפקיד של עורך יודע שמגיע אליו מכול של כתיב יד, והקושי הגדול שעומד בפניו הוא לסנן ולבחור רק את העידית. אני החלטתי שאענה לכולם, הגם שמדובר בעבודת פרך, כי ידעתי שגם הלא מוכשרים (הלא מוכשרים בעיניי, כי הרי אין קנה מידה אובייקטיבי לטיב היצירות) הכניסו את נשמתם במילים שכתבו, והתעלמות, או תשובה בוטה, עלולות לגרום לשרטת בלב, ולפעמים אף לגרום עוול, כי לא מעט סופרים גדולים זכו לתשובות שליליות מעורכים וממבקרים. התשובות השליליות שלי נוסחו תמיד בלשון רכה, כשאני מפציר בכותב לא להתייאש, ואף לנסות לשלוח שנית מפרי עטו.

לא אזכיר את הנושאים שלהם הוקדשו הגיליונות, וגם לא את המדורים שליוו את הגיליונות, מלבד אלה: ציון עשור ל"חדשות בן עזר", שהוקדש לו מדור בגיליון פברואר 2015, שכן מדובר במפעל של איש אחד, הסופר אהוד בן עזר, שייסד כתב אינטרנטי בשנת 2005, והוא הופץ בארץ ובעולם ביותר מ־2,200 מנויים; מדור אחר – "סקירת הספרים החדשים שהגיעו למערכת" – עבודתו המסורה של דוד מלמד; "רשימות מן הגנוך" – מדורו של יצחק בן יוסף על חשיפות ממכון גנזים; בפנימה של הכריכה האחורית הופיע דבר היו"ר, שעדכן את הקוראים במה שקורה באגודה.

לא אזכיר את מי שנחשבים לענקי הספרות שפקדו את הגיליונות בתקופת העריכה שלי – למה להסתכן? אבל כן אזכיר כי פקדו אותם שרת התרבות והספורט, הגב' לימור לבנת (אוקטובר 2014), ומנכ"לית משרדה, הגב' אורלי פרומן (אוקטובר 2013).

הייתה זאת תקופה לא קלה, ובאמת ניסיתי לפעול להאדרת שמו של הסבא הגדול, שבימים אלה מלאו לו תשעים, ואני נרגש כל פעם מחדש מההדים החיוביים שאני מקבל אפילו היום על התקופה המרתקת היא כששימשתי בתפקיד עורך "מאזנים".

אוצרת אותך

את נושמת נושפת בחדר שני
שלותך כריסי הדבוקים בשנתי
מדמה נטיפי שערך הקודר על עורי
עירמך אדמוני ועקוד וסוער
אוצרת אותך אל חיקי הבוער

אושר

"האשר גר בבית הנה", היא אמרה
רואה כיצד צליעתי נגנות ואני מדלגת
מעל מהמורה ועוד מהמורה.
בצדי הדרכים השכוחות שכאן
היא עומדת
כלבי רצוע אליה בחמדה
ובשחר גני
היא מפציעה כשמש זריחה.

הנצח

זה המוציא ביד את הגלים הלוהטים מהאש
בן רגע מחליף לך את הבגדים המלכלכים שעליך
ומלביש אותך באחרים נקיים -

אתה רק רואה אותו בנאדי רכוב על סוס אדם,
נעצר ליד ההדס בעל הפרחים הלבנים, הריחניים,
ובידו האחת חבל מדידה.

זה שמודד חורט לך את שמך על אבן במפסלת בוערת,
בן רגע עוטף אותך בקיר אש
ובאמצע משכנך גותן לך גפן ענבים -

מציע לך ענבים כמו לנה שאתה רואה לךך,
תן לו לשהות בצל כאשר שמש הצהרים במרום,
ובקר הלילה תן לו להתחמם מהקיר.

המציל

מספרים: המלך עגלון,
לאחר שהשתחנה לאילים
חזר להתכנס בשמן של עצמו
בחדר הקריר שלמעלה.

אהוד הבנמיני הביא לו מתנות;
בידו הימנית נתן לו אותן, ואמר:

אֲדוּנֵי הַמֶּלֶךְ, יֵשׁ לִי עֲבוּרָךְ מִלֵּת סוּד!
לְסִימְנֵי שֶׁל הַמֶּלֶךְ, הַשּׁוֹמְרִים הוֹתִירוּ אוֹתָם לְבַד.

בְּיָדוֹ הַשְּׂמְאֵלִית, הַמְהִירָה, אַהוּד
שֶׁלָּךְ מִתַּחַת לְבִגְדֵי חֶרֶב פִּיפִיּוֹת,
וְתִקַּע אוֹתָהּ בְּבִטְנֵי עַד הַגֵּב,
וּמִשְׁפָּד בְּתוֹךְ חֶרְבּוֹ הַשְּׂאִיר אוֹתוֹ וּפְנֵיו לְמִטָּה.

אַהוּד הַטְּעָה אוֹתוֹ לְגַבֵּי מִלֵּת הַסּוּד,
מִלֵּת הָאֵל הַיְתָה.

שְׂתַדַּע

לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם עִם הַעֲכָבְרוּשִׁים תִּשְׁלָךְ,
וְתִחַלֵּק אִתָּם חֵלְקָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל אֲדָמָה,
וְתַדַּע, שְׂמַעְלִיָּה, כְּמוֹ מַגֵּן,
יִרְדַּ וְיִלּוֹן מִפְּשָׁתֵךְ –

בְּבוֹר עִם הָאֲרִיּוֹת תִּשְׁלָךְ,
בֵּין לְסִתּוֹתֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁמַע אֶת גְּרוֹנֵךְ הַמִּתְפַּצֵּחַ,
שְׂתַדַּע שְׂמַעְלִיָּה, כְּמוֹ שְׂרִיּוֹן,
יִמְשֵׁךְ וְיִלּוֹן הַפְּשָׁתֵךְ –

אִם בֵּין קִירוֹת תִּנּוֹר הָאֵשׁ יִהְיֶה מִקְלָטְךָ
בֵּין הַלְּהָבוֹת שְׁנַעוּרוּ מִגְּאֹנוֹת הַחֲזָקִים
אַתָּה תִּתְפַּתֵּל,
שְׂתַדַּע שְׂאֲעֻטְךָ אוֹתָךְ, כְּמוֹ מַיִם
בְּיִלּוֹן הַדֶּק מִפְּשָׁתֵךְ –

אִם

הוֹעָה וְהִדָּם שְׁלָךְ
יִוֹתִירוּ עַל בֶּד הַפְּשָׁתֵךְ הַמְּפָרִיד, הַתְּלוּי עַל הַשַּׁעַר

דְּמוֹת מִפְּחִידָה
כְּמוֹ חוֹתָם

כְּאֲשֶׁר תִּכְנַס לְאַהֵל
– תִּתְרַחֵץ!
כְּאֲשֶׁר תִּצָּא מִהָאֵהֶל
– תִּכְתַּב!

הַנְּהַר שֶׁתַּחַת הַבַּיִת

עִם חֶבֶל בְּיָד, הוֹזֵקֵן
מוֹדֵד אֶת קִירוֹת הַבַּיִת
אוֹתוֹ יוֹרֵשׁ לִי.

מִתַּחַת לְפֶה שְׁלוֹ נוֹבַע נֶהַר.

בְּמַדִּידַת הַקִּיר שְׂבַמְזֹרַח,
מִעֲבִיר אוֹתִי דֶרֶךְ הַמַּיִם עַד הַקְּרִסְלִים;
לְזֶה שְׂבַצְפוֹן,
מִעֲבִיר אוֹתִי בְּמַיִם עַד הַבְּרַכִּים;
בְּזֶה שֶׁל הַשְּׂקִיעָה
מִעֲבִיר אוֹתִי עַד הַחֲזָה;
בְּזֶה שֶׁל הַדְּרוֹם,
דֶּרֶךְ הַמַּיִם אֲנִי צָרִיךְ לִשְׁחוֹת.

הַגֵּל לוֹקַח אוֹתִי לְתוֹךְ הַדִּירָה,
כְּאֵלּוֹ חֶבֶל הַמְּדִידָה
מוֹשֵׁךְ אוֹתִי פְּנִימָה.

חֶבֶל הַפְּשָׁתֵךְ עוֹטֵף אוֹתִי
לוֹקַח מִדּוֹתִי, דֶּרֶךְ הַמַּיִם,
כֶּךְ נִתְּנָה לִי הַחֵלְקָה.

הרגע מהאולם

המשרתים סדרו שני כדים
בין השליט לבין היֵלֵד:

את השמאלי מלאו זֶהב;
את הימני, בפחמים לוֹהטים.

היֵלֵד אינו יודע שעליו לבחר
ושמאחורי גבו ממתין המוציא להורג.

מתקדם אל עבר הכד מימין
ומרים ביד את חתיכת האש –

את הפחם הדלוק מעביר על השפתים
בחיכו אל השליט, כמו בספור.

המשרתים ממתינים בעינים חלולות
לסימן הגדול לכניסתו של המוציא להורג
האם להשאיר בחיים את היֵלֵד.
אומרים שהשליט, ודמעות בעיניו,

תוך כדי כך שקרא לו אליו אמר:
יצא מהמים, הקול שעל המים.

אתה תשמע אותו ומאחר שבחרת באש,
את העין שבאש אתה תראה!

ומסר אותו למשרתים כדי שיקחו אותו
לענייה שבנשים.

דומיטרו וֵלֵזָה – מחזאי, משורר, מסאי והיסטוריון (תולדות תיאטרון).
יליד 1948. פרסם ספרי שירה משנת 1973. עוד פרסם מאמרים באסתטיקה
ופילוסופיה של האמנות. רבים מספריו תורגמו לכמה שפות. ספרו "אודטה"
תורגם לאנגלית, לאלבנית ולעברית.
חבר ב"אוניטר" ובאיגוד הסופרים הרומנים, מדור המחזאות.
חלק מהשירים ששולבו באנתולוגיה ראו אור במהדורה דו־לשונית ובמהדורה
עברית בהוצאת צור־אות, 2014.

אלכסנדר גאליץ' (1918-1977): חיים של מרטיר

משורר, תסריטאי ומבצע של שיריו בליווי גיטרה. אחת הדמויות הבולטות באמנות המחזרת הרוסית של התקופה הסובייטית בולאט אקוג'אווה). מיסודו של אלכסנדר וְרטינְסקי (ולדימיר ויסוצקי, בולאט אקוג'אווה).

מוצאו יהודי (שמו האמיתי גינזבורג). זכה להצלחה רבה ולהכרה רשמית בתור תסריטאי ומחזאי סובייטי. הוא נהנה מכל יתרונות המעמד של נציג האליטה האמנותית. אך כמו שהעיד בעצמו, הוא הרגיש שאינו יכול להמשיך "לחיות בחנק", "ככלי שרת בידי השלטונות".

בשנות החמישים התחיל לכתוב שירה ותחילה ליווה את עצמו בפסנתר. אחר כך החל מבצע את שיריו בליווי גיטרה בפני חברים, בקהלים קטנים של אנשים מקורבים. שיריו היו כאוויר לנשימה לאנשים שחיו בשקר מתמיד של המערכת הטוטליטרית. בשירתו של גאליץ' הם חשו בהדהוד רגשותיהם החבויים שהיו צמאים לביטוי. שיריו של אלכסנדר גאליץ' זכו להצלחה עצומה אף שלא יצאו לאור בדפוס. לא ניתנה לו הזדמנות לבצע אותם על הבמות הסובייטיות הרשמיות, והוא מעולם לא הוציא תקליט במולדתו. הוא הופיע באסיפות פרוביזוריות ובבתים של אנשים, ועם המצאת טייפ הסלילים הועברו הקלטותיו מיד ליד וזכו לתפוצה רחבה.

כאשר התפרסמו יצירותיו של גאליץ' מחוץ לגבולות המדינה, דבר שלעצמו נחשב לפשע בברית המועצות, הגיע הקונפליקט שלו עם השלטונות לשיא. בשנת 1972 נשללה חברותו בכל ארגוני הסופרים ואנשי הקולנוע, ובכך ניטל ממנו כל מקור פרנסה. בשנת 1974 נאלץ לעזוב את ברית המועצות. אלכסנדר גאליץ' נפטר בפריז, יש הסוברים שבתאונה ועל פי אחרים מידי הקג"ב.

יצירתו

שירתו של אלכסנדר גאליץ' מזכירה במשהו את יצירתה של אנה אחמטובה. בשיריו יש תמיד דרמה, סיפור המקופל בתמציתיות, דמויות ועלילות משנה וכמה זירות התרחשות. הכשרתו של גאליץ' כשחקן וניסיונו כאיש קולנוע

הופכים כל שיר בביצועו ליצירה בימתית דרמטית, פעם קומדיה פרועה או סאטירה ופעם כתב אישום זועם או אף נבואה קודרת. בדיוק רב ובתמציתיות מופלאה הוא יוצר סצנות ודמויות שלמות על ידי שימוש בדיאלקטים ובשפת דיבור של קבוצות אוכלוסייה שונות במרחב הסובייטי: בריונים ושיכורים כמוהם כפקידי הממשל הקומוניסטי.

המסרים עוברים אל הקורא והמאזין ברמז, בדימוי, על פי המסורת של האמנות החתרנית שהמסד סותם לה את הפה בכל דרך. ורק המבין יבין. לכן לעיתים הדברים חבויים היטב ולכל פרט קטן יש משמעות.

השיר "לזכר בוריס פסטרנק" היה נקודת מפנה בחייו של אלכסנדר גאליץ'. אפשר לומר שהוא שינה את גורלו. בשנת 1968 הוא ביצע אותו בפני קהל רב בכנס פיזיקאים בעיר נובוסיבירסק למרות איסור השלטונות. בעקבות זאת נסגרו בפניו כל הדלתות. חברותו בכל ארגוני האמנים נשללה, והוא הפך נרדף וחסר פרנסה.

השיר פותח במעמד הלוויה של בוריס פסטרנק שגורלו דומה במידת מה לזה של המחבר. פסטרנק היה משורר ומתרגם מקובל בברית המועצות קודם שכתב את הרומן "דוקטור ז'יוואגו", שהשלטונות ראו בו יצירה אנטי סובייטית. בעקבות פרסום הרומן בחוץ לארץ פסטרנק נרדף, יצירותיו לא נדפסו עוד, ונשללה חברותו בארגוני האמנים. הוא הוכרח לדחות את פרס נובל שזכה בו. אבל... הוא נשאר בחיים, הוא לא נכלא ולא מת כעמיתיו המוזכרים בשיר (מרינה צוואייבה ואוסיפ מנדלשטם). פסטרנק סיים את חייו בביתו, בודד ומוחרם.

בשורות קצרות ומדויקות גאליץ' משרטט את המסלול שעובר כל מי שהעז להיות הוא עצמו ולא להיות אורח טוטליטרי ממושע. בתים 8-10 (פְּהֶק הַמוֹן בְּאֲדִישוֹת) מעלים את תמונת האסיפות המפלגתיות שבהן נדרשו החברים להצביע פה אחד כדי להוקיע את מי שהעז לצאת נגד. הבית השביעי "לא-לא, כָּלֵל לֹא הֵיָה זֶה נֶר... מרמז על סצנת חקירה בחדרי חדרים של המשטרה החשאית.

ציטוט מתוך "המלט", שיר מאת פסטרנק, מעביר גם בשירו את הנושא של אדם בודד שעומד מול ההמון, בלתי מובן.

השיר מופנה אל הרוב הדומם, אל כל אלה שהצביעו כי אמרו להם, שהתעלמו, ששתקו, והוא מעין כתב אישום נגד דור שלם.

דובר השיר "עננים" הוא ניצול מחנות הכפייה הסטליניסטיים, והוא מופיע כאן כדמות מייצגת של ארצו. מחבר השיר כותב כאן את ההיסטוריה האמיתית, האלטרנטיבית, של כשלושים מיליון קורבנות "הטרור הגדול" שהסובייטים מתאמצים להחביא, לגמד ולהשכיח.

הבית השביעי ("העננים מזרחים שטים...") מרמז על ההליכים הביורוקרטיים שהתנהלו בברית המועצות בתקופת חרושצ'וב, שבהם נוקו מאשמה – לאחר מותם – קורבנות רבים. בעקבות כך המעטים שעוד היו בחיים זוכו וקיבלו גמלה עלובה.

בהיסטוריה האישית של אלכסנדר גאליץ' שימש השיר כתב אישום נגדו. הוא עצמו לא היה שם, אמרו השלטונות, הוא מספר סיפור שלא היה! עם זאת, על סמך שיר זה ושירים נוספים כתבו המו"לים וכתבי העת מחוץ לברית המועצות את הביוגרפיה של המשורר בתור ניצול המחנות של סטלין. שירו מתקבל כעדות אף שגאליץ' היה צעיר מכדי להיות קורבן הטרור הסטליניסטי. שני השירים מתורגמים כאן לעברית לראשונה.

לזכר בוריס פסטרנק

"[...] הנהלת האגודה הספרותית של ברית המועצות מודיעה על מות הסופר בוריס פסטרנק, חבר האגודה, ב־30 במאי השנה, בהיותו בן 71, לאחר מחלה ממושכת, ומביעה את תנחומיה למשפחת הנפטר."
(המודעה היחידה שהופיעה בעיתונות, ליתר דיוק בעיתון אחד, על מותו של בוריס פסטרנק)

הזרים נטלו לשמש מטאטאים
ולרצע עציב שרר...
בני דורו – כמה אנו גאים:
במטתו הוא נפטר.

נגון מגמגם של מרש האבל,
הטקס נמשך כמתכנן...
על הקאמה הוא לא סבן את החבל,¹
לא אבד את שפיותו בסוצ'ן.²

גם מקיב לסעודת נחומים

¹ מרמז על מותה של המשוררת מרינה צוטאייבה שהתאבדה בתלייה בכפר ולאבונה על נהר קאמה בעקבות רדיפות של בעלה ומותו בכלא ומאסר בתה בשנת 1941.
² מרמז על מות המשורר אוסיפ מנדלשטם במחנות כפייה במזרח סיביר בשנת 1939.

התצבו זריזי העט.
בני דורו, כמה אנו גאים
שבמטתו הוא מת.

לא תאמר, נקטעו באבם –
כן שבעים בדיוק – גיל תמותה.
לא ממזר, לא בלי שם ולא סתם:
איש יקר, חבר אגדה!

הו, כל מחט אשוח נשר,
השתתקו עבורו הסופות.
על כך שבמטתו הוא גמר
כה גאים אנו, בני זונות!

"סופה נשפה על אדמה,
עד כל קצותיה,
הנר עמד על המפה,
אורו זורע."

לא־לא, כלל לא היה זה גר –
נברשת אימתנית!
והמשקף של הצורך
הבהיק אחיו תנזית!

פהק המון באדישות –
ברברת! מה נהיה?!
לא לסוצ'ן, לא לגלות,
לא לעמוד תליה!

לא לבתור האיברים
לא לצליבה,
רק כמו עם קרש בפנים –
בהצבעה!

“את מי?” שאל שכור אחד,
“תנו מנוחה!”
אחד שהק, אחד צחק
מהבדיחה...

נזכר אותו קהל משמים –
וצחוק אדיש!
כל מי שאת ידו הרים
נזכר – כל איש ואיש!

“השאון שתק, אני יצאתי
לבימה. נשען על המשקוף...”

הנה דממו דכה ומדון,
הנצח כמו הלוכו עצר...
הבריונים נצבו ליד הארון
והם העומדים על המשמר!

פרדלקינו

4 בדצמבר 1966

עננים

עננים בשמים שטים,
כמו בסרט, לאט לאט.
ואני סועד לי בנעימים,
כוסית קונגיאק, ועוד אחת.

עננים שטים לאבקן,³
כה לאט שטים – העננים.

³ אזור הגליה ומחנות כפייה.

בטח חם להם שם בדרךכם,
ואני קפוא – לעולמים!

כפרסה בשביל לפות צנה,
במכוש הלמתי עד כלות!
לא בכדי אני עשרים שנה
השארתי שם, באותם מחנות.

עד היום בעיני לבן – שממה!
באזני – המלת חפוש!...
אננס הביאו לי, עוד מנה!
ועוד קונגיאק, תוצרת חוץ!

עננים שטים, עננים,
למחוז יקר – קלימה,⁴
הם אינם צריכים עורך דין
לא זקוקים הם לחנינה.

גם אני, אני חי טוב מאוד,
הנה יד – נעלם שלישי חי!
בפנדק יושב אני כמו לורד
ואפלו יש לי שנים!⁵

העננים מזרחה שטים,
לא גמלה להם, לא מסמכים.⁶
ולי בשלישי קצבה – מעבירים,
ובעשרים וארבע – מעבירים!⁷

⁴ אזור המזוהה עם מחנות הכפייה של התקופה הסובייטית.

⁵ רוב האנשים במחנות איבדו את שיניהם עקב תת-תזונה, רעב ומחלות.

⁶ הליכים מנהלתיים שהקורבנות ובני משפחותיהם היו צריכים לעבור כדי לקבל הכרה שנידונו בשוגג.

⁷ הכוונה לקצבאות העלויות לניצולי הטרור ששולמו פעמיים בחודש.

אודי שרבי משה גרוטסקי ואהרון מורבידי בחיפוש אחר הצפון

מערכה ראשונה בכתובים

משה גרוטסקי, איש מבוגר, בתוך מה שנראה כרחוב עירוני קטן. צועק.

גרוטסקי: צפון! צפון! צפון!

שקט. גרוטסקי עייף, מרוט ומאוכזב. מתנשם.

גרוטסקי: צפון! צפון! צפון!

אהרון מורבידי, מבוגר גם הוא, נכנס לבמה בריצה, צולע. בידיו שקיות שבתוכן בקבוקי זכוכית ריקים, ופחיות.

מורבידי: מה קרה? מה קרה, אדוני?

גרוטסקי: איבדתי אותה.

מורבידי: את מי?

גרוטסקי: את הצפון!

מורבידי: (מתחיל לצעוק) צפון! צפון!

פאוזה

גרוטסקי: (בוהן אותו) מכל האנשים בעולם... אהרון מורבידי...

מורבידי: (שמח שמזהים אותו) אכן, אהרון מורבידי! אתה מזהה אותי? (שולף

עט) איפה לחתום, למי להקדיש מה?

גרוטסקי: אם אני מכיר אותך? עכשיו באמת אני יודע שכל מה שחשבתי במשך

השנים נכון: אין לך לב. לא היה לך, ולא יהיה לך.

מורבידי: סליחה, אבל האם אנחנו –

גרוטסקי: אקצר לך. הצגת יחיד בשם "הצגת יחיד, חצי נחמה". תאריך

.12.3.1965

מורבידי: היה רק מישהו אחד בקהל. זה אתה?! סוף כל סו –

גרוטסקי: היה עוד מישהו.

מורבידי: היה רק את השחקן. רגע (מתקרב) משה גרוטסקי, זה אתה?

גרוטסקי: משה גרוטסקי. הוא ולא אחר. זאת אומרת, אני ולא אחר.

מורבידי בא לחבק אותו, גרוטסקי מתנער.

מורבידי: אתה עדיין שומר לי –

גרוטסקי: בטח שלא חסד נעורים.

כך כמוני באותם ימים
בפגדקים יושב המון אדם
וזכרוננו לאותם הנופים –
משיט את העננים לשם...

וזכרוננו לאותם הנופים –
משיט את העננים לשם...

מורבידי: טינה... כמה שנים זה כבר?

גרוטסקי: אף פעם לא יהיו מספיק.

מורבידי: לא הנחת לזה.

גרוטסקי: זה לא הניח לי.

מורבידי: אתה יודע שזה לא היה –

גרוטסקי: בדיוק. כל מה שזה היה זה לא.

פאווה.

גרוטסקי: מפח, מפח נפש...

מורבידי: לא השתחררת מזה?

גרוטסקי: וכמו שאני יודע, גם אתה לא ממש השתחררת מזה.

מורבידי: (מסדר את הצווארון בגאווה) איך אתה יודע?

גרוטסקי: גוגל.

מורבידי: גוגל?

גרוטסקי: גוגל. קם בבוקר, מברך "מודה אני", מקליד את השם שלך בגוגל,

רואה שכלום לא עשית מאז, ומצחצח שיניים.

מורבידי: צרת רבים חצי נחמה.

גרוטסקי: אולי אם היית קורא ככה להצגה שכתבת לי, ולא היית מתחכם,

זה היה עובד. אבל לא, אתה היית חייב! (עושה תנועה של כיתוב)

"הצגת יחיד, חצי נחמה". משחקי מילים, פרפרזות. לא מצאתי את

הידיים והרגליים על הבמה מרוב שהכול – איך היית אומר לי? –

"מתכתב". איך אהבת את המילה הזאת; כל שנייה "מתכתב עם

שייקספיר", "מתכתב עם בקט", למה זה לא התכתב עם הקופה!?

מורבידי: (מהרהר עם עצמו) היום כבר לא אומרים "מתכתב", אומרים

"מהדהד". לא, פה ושם עדיין אומרים גם "מרפרר"...

גרוטסקי: הנה, אתה עדיין תקוע בשטויות האלה! ימים שלמים על מילה היית

תוקע אותי! רק מישהו שלא בוטח בכתיבה שלו נשען על כאלה

דברים!

מורבידי: אתה תראה, זה עוד יהיה קאלט! יגלו את ההצגה הזאת מחדש!

גרוטסקי: הו, קאלט! כבר חמישים שנה שאני מחכה לזה!

מורבידי: לוקח זמן לאנשים להבין מה היה טוב בשבילם. כן, בסדר, לפעמים

אתה צריך לנסות לצמצם את עצמך אל העולם, להתקבל אליו או

משהו, אבל לפעמים קורה שהעולם מתאים את עצמו אליך, שהוא

מצמצם את עצמו אליך. אני מרגיש שזה קורה עכשיו. שהמילים לא

חוזרות אליי בהדהודים.

גרוטסקי: הדהודים... לא! זה כבר מת, וימות לעולמים. אין זוכרים! וגם הם כבר מתים. וכשהזוכר האחרון כבר לא מגיע לבקר בקבר, זה באמת מת.

פאווה

גרוטסקי: שום תיאטרון לא לקח אותי אחרי זה. פרסומת אחת, אבל גם היא

בתור ניצב. משהו עם אשכוליות.

מורבידי: זה לא היה קשור לזה, ואתה יודע את זה.

גרוטסקי: אל תתחיל.

מורבידי: שנדבר על בעיית ההימו –

גרוטסקי: (קוטע אותו) הדבר היחיד שהימרת עליי הייתה ההצגה הזאת. ז'יטון

מקולקל.

מורבידי: (בגאווה) זה לא היה לקהל הרחב, מצטער. אני לא כותב לקהל הרחב.

גרוטסקי: ברור שלא לרחב! כבר בהצגה החמישית, והאחרונה, רק איש אחד

בקהל. אמיץ, אמיץ מאוד הוא היה. אני אפילו זוכר אותו; ניגש ודיבר

אתי מאחורי הקלעים. בחור צעיר, יתום. זה השתלב לו טוב. התאבד

יום אחרי ההצגה. שלח מכתב.

מורבידי: אל תאשים אותי שלא שיחקת מאז!

גרוטסקי: (בזלזול) אה! תראו אותו, "אהרון מורבידי, כותב של כותבים!"

מורבידי: (מחקה אותו) "משה גרוטסקי, שחקן של שחקנים!"

גרוטסקי: (מסתכל עליו בבוז. מתיישב) הכול הידרדר מאז ההצגה הזאת. כל

החיים שלי הלכו לעזאזל.

מורבידי: זה לא צירוף מקרים שנפגשנו עכשיו, מישהו מנסה לרמוז לנו משהו.

גורל!

גרוטסקי: לא, לא. שום גורל, שום רמז. אל תלך לשם. אני איבדתי את הצפון,

ואתה באת מכיוון דרום. הרי אחד כמוך לא יכול לבוא מהצפון; אף

פעם לא מצאת אותי!

מורבידי: (לעצמו) צריך רק למצוא מישהו להדליק אותו על זה, ושוב אנחנו

על הגל. להעלות את זה שוב. "מיתולוגי", אנשים אוהבים את המילה

הזאת. היא מחפה על הכול.

גרוטסקי: (קם) אה, אז אתה מודה שיש על מה לחפות!

מורבידי: לא, אבל ככה אנשים נעשים שדודים.

גרוטסקי: "שדודים", בטח עוד מילה שאתה אוהב את המצלול שלה ודוחף בכל

שיחה; כל כמה זמן הייתה לך מילה כזאת, אני זוכר.

מורבידי: "שדודים", מילה נהדרת! (מוציא פנקס) אני יכול?

גרוטסקי: עליי, בלי קרדיט. כמו פעם.

מורבידי כותב בפנקס. סוגר ואז פותח אותו שוב.

מורבידי: (בשלו) בעצם, גם המילה "מצלול" (מחייך בזמן שהוא כותב) היא מצלולית, המילה מצלול... זה בעצם תאונה של השפה...

גרוטסקי: (מיואש) לעלות שוב על הגל... מעולם לא היינו על הגל.

מורבידי: טוקבקים! צריך לכתוב שם על ההצגה ואז העיתונאי יחפש עליה. סתם להגיב, בלי קשר למה שכתוב בכתבה. אפילו בכתבה על אוכל, כולם היום אוכלים. רק אוכלים! מצלמים ואוכלים! נכתוב טוקבקים, עיתונאים מסתכלים בטוקבקים שלהם כמו חולים. הם יחפשו על ההצגה בעקבות הטוקבק. הרי כל אחד רוצה להיות זה שהוציא משהו מהקבר, מחזירי תודעה! זה מה שנשאר היום לעיתונאים להיות: מחזירי תודעה! (נכנס לזה) אם הם לא מצליחים לגלות משהו, או שמישהו אחר גילה אותו לפניהם, אז נשאר להם רק להחזיר כאלה שנעלמו! בכוח! אפילו אם הוא לא רוצה לחזור! אה! הם אפילו מסמנים להם זמן הפשרה, בודקים שנים עגולות - שלושים שנה לאלבום ההוא, עשרים שנה לספר ההוא - ואז כותבים על זה! יש להם יומן מיוחד לזה, סודי; "תזכורת: בעוד שלוש שנים יהיה שלושים שנה להצגה הכי טובה שאתם לא מכירים". כזה. כן, ככה הם מגלים משהו, אבל הפוך! זה מה שנשאר להם, לחכות שנים ואז להחזיר אותו! מה נשאר להם היום?

גרוטסקי: (ציניות) אני, משה גרוטסקי, אכתוב טוקבקים. ממש.

מורבידי: TSGFIF DHSSUDHFF DSGBCRYT RJFU DPN FD

גרוטסקי: מה?

מורבידי: סליחה, הייתי על קאפס לוק.

גרוטסקי: קורה, קורה.

מורבידי: התחלתי לקחת קורס מחשבים, זה מה שאמרת. אני אכתוב את הטוקבקים!

גרוטסקי: ועד שתכתוב "אחד שידוע" אתה תהיה אחד שימות!

מורבידי: חחח... חחח... חחח...

גרוטסקי נבהל, קם ודופק על גבו של מורבידי בחוזקה, עושה לו היימליך. מורבידי מתנער ממנו.

מורבידי: מה אתה עושה, אידיוט!

גרוטסקי: מציל אותך מחנק! מה אני עושה הוא שואל...

מורבידי: לא נחנקת. צחקת. ככה צוחקים היום.

גרוטסקי לא מבין.

גרוטסקי: בכלל, מה אתה עושה פה?

מורבידי: אוסף חומרים.

גרוטסקי: אה, תראו אותו! עוד חושב שמישהו ירצה מהכתיבה שלו! כן, אדוני, ומה אספת עד עכשיו? יש חומרים? ערב יחיד? מחזמר?

סדרה? מ-מו-אר? מה אדוני אוסף?

מורבידי מרים את השקית שלו עם הבקבוקים הריקים.

גרוטסקי: אה. ממחזר חומרים. כרגיל.

מורבידי מבויש. גרוטסקי מתחרט שאמר מה שאמר.

גרוטסקי: (בוהירות) איפה אתה ממחזר?

מורבידי: פה ב"ויקטורי".

גרוטסקי: תור ארוך. רק "רמי לוי".

מורבידי: מהר יותר?

גרוטסקי: דרך המחסן, בלי לעבור דרך הקופה הראשית, וגם, וגם...

מורבידי: מה?

גרוטסקי: וגם לא רואים אותך, שאתה מגיע עם בקבוקים ופחיות שבוא נאמר, לא אתה שתית. עדיף, עדיף.

פאזזה

גרוטסקי: (קם ברשמיות) טוב, לא היה נעים, אבל ככה אומרים: היה נעים.

מורבידי: רגע!

גרוטסקי: מה.

מורבידי: עבר הרבה זמן.

גרוטסקי: יש שיאמרו חיים שלמים.

מורבידי: היינו צעירים.

גרוטסקי: מעולם לא היינו באמת.

מורבידי: אני עכשיו צעיר!

גרוטסקי: מה שאהבתי אצלך, ועם הזמן הבנתי שזה רק דבר אחד, זה שהשכנוע העצמי שלך אדיר.

מורבידי: אני מרגיש צעיר!

גרוטסקי: אה! חביבי, "מרגיש" זה טוב רק לראיונות בעיתונים. שם למטה (מצביע עם על אזור חלציו של מורבידי) עובד אצלך? כי זה מה

שקובע. לא הנפש ולא -

מורבידי: (בגאווה) רק אתמול! פיליפינית!

גרוטסקי: פיליפינית?

מורבידי: רק פיליפינית!

גרוטסקי: מה, אדונו של אדוני לא סובל מחוסר אונות?

מורבידי: עונה ועוד איך, על כל שאלה!

גרוטסקי: (עכשיו כבר מתכופף, מסתכל) לא... אימפוטנט?

מורבידי: אנטיפת. מסתבר שרק היה אנטיפת. חשבתי שלא יעבוד כבר. עבד!

כל מה שהיה חסר בשנים אלה של רפיסות זה בסך הכול מצב פיזי;

זה לא עבד כי לא הייתה מישהי שאיתה אבדוק שזה עובד. הושבת!

אותה עליי, ועבד. תנסה. אנחנו רק חושבים שאנחנו מכירים אותו.

גרוטסקי: הושבת.

מורבידי: הושבת.

גרוטסקי: פיליפינית.

מורבידי: פיליפינית (גרוטסקי לא מבין). היא מנגבת לי את התחת, לעזאזל! אז

שלא אושיב? לא שאני צריך, אבל מנגבת. הכול כלול. מנצלים מה

שאפשר. גוזזת ציפורני רגלי, מנגבת סנטר, מספרת שערות אוזני,

מכבסת את תחתוניי המוכתמים, מכפתרת חולצת, מגהצת את חולצת

הפרמיירה שלי -

גרוטסקי: פרמיירה! הוא עוד שומר את חולצת הפרמיירה! אתה והיא לא

באופנה כבר חמישים שנה!

מורבידי: אופנות תמיד חוזרות! (ממשך) רוכנת אל כפות רגלי וממריצה

במסאז' את מחזור דמי. יסלחו לי אלוהי ההמשלות, אבל אני מחרבן

את מה שהיא מבשלת לי (גרוטסקי נגעל) במובן הטוב של המילה,

במובן הטוב, כמובן, של המילה. אז שלא אושיב? הושבת! היא אני,

לעזאזל!

גרוטסקי: תגיד לי, אתה לא חושב שזו חוצפה מצידך?

מורבידי: בהחלט כן. אבל הגיל מרשה לי להיות כל מה שלא הייתי כל חיי:

חצוף. ונעוריי מביישים את זקנתי, שהרי בזבזתי את כל חיי כדי ללכת

בתלם, והתלם הוא כולו בזבזו משווע, תפקידו אהבת הקהל. ולשם

מה? התלם שדה עקר; מוות מוחי, היריון מדומה.

גרוטסקי: והיא?

מורבידי: (שולח את ידו אל פיו, מנשק; תנועה של משה-משהו) משהו!

נאמנה למשחק התמידי שבו אני חצוף. הרי בבדיקת דרכונים אומרים

להן שאנחנו חצופים. לדעתי אפילו אומרים להן את זה שם, עוד

בפיליפיניה. מצגת והכול. כולם חושבים שיש להן תסביך אב, אבל

לא! יש להן תסביך ילד! ועכשיו אנחנו ילדים, אין מה לעשות. ועדיף

כמה שיותר חצוף. אני מדבר עליה ליד אחרים, והיא, חיוכה מבויש,

מבקשת תפסיק, אבל לא מבקשת. שמה יד על פיה וצוחקת; (במבטא

מחויך) "איזה שטויות הוא אומר! לא יפה, לא יפה".

גרוטסקי: להפסיק? להפסיק מה?

מורבידי: נו, באמת.

גרוטסקי: (הופך סקרן) מה, גם צביטות וזה?

מורבידי: אומר לך מושיב, אתה אומר לי צביטות? אני קפטן של ספינה,

יושב על כיסאי, אוחו כוסית ביד, מיץ פטל מהול בוודקה. מביט

בגופה המרצד בדירת; מלהטט בדיבורו, מלהטט בבישול, מלהטט

בשיחות מסדרון, מלהטט בהחלפת הסדינים, מלהטט בהחלפת הערוץ

הטלוויזיוני, מלהטט בסגירת התריסים. בפתחתם.

גרוטסקי: (מתלהב) מה היא לובשת?

מורבידי: הו! שאלה טובה, כל הכבוד. איבר מינה סגור בטייץ צמוד, אני מקבל

את פניו בכל בוקר, הוא מקבל את פניי בכל בוקר. דחוס במכנסי הבד

הצמודים האלה. בקדמתו פס ארוך, ישר; כספומט, מחכה להעברת

כרטיס האשראי שלי. אני מממן את אחיה ואחיותיה בארצה! והיא

כאם, כאחות, ומכיוון שכך גם כגילוי עריות-עצמי, מותר; הרי היא

אני, ואני היא. תקווה להמתת חסד בסגנון אורגומה.

גרוטסקי: (הופך יותר סקרן) והעור? איך העור שלה?

מורבידי: ברק אין-סופי, ניילון נצמד!

גרוטסקי: (פתאום מתנער מעצמו) זה ניצול!

מורבידי: (מחייך) של מי מאיתנו?

פאווה. גרוטסקי חושב על זה.

גרוטסקי: (מתעשת) תגיד, לא היית נשוי?

מורבידי: מטא, התגרשת.

גרוטסקי: (לא מבין) מתה או התגרשת?

מורבידי: התגרשתי מהמטא (גרוטסקי לא מבין) מטא-טקסטואליות?

גרוטסקי: (נגעל) אה, זה.

מורבידי: זהו, נגמר, אין מטא; אין כתיבה על כתיבה, אין אישה על איש. הכול

זורם, חלק, בלי "דיבור על". החיים עצמם.

גרוטסקי: באיחור מה, הייתי אומר.

מורבידי: כמעט ולא יכולתי להשתחרר מזה, הייתי כבול!

גרוטסקי: אתה מספר לי? אני זוכר אותי על הבמה עם מה שכתבת לי וכבר לא

יודע אם אני מדבר אותי, את השחקן, את הכותב שכותב את השחקן,

את הכותב שכותב את הכותב, את הכותב שכותב את הכותב. מביט

מעל המביט מעל שמביט מעל המביט מעל!

מורבידי: הייתי מאבות הפוסטמודרניזם עוד לפני שהיה פוסטמודרניזם!

גרוטסקי: פוסטמודרניזם; גם כן, מעטפת לכל דבר שלא מבינים.

מורבידי: אני מקדים את זמני, אבל –

גרוטסקי: (ביחד איתו) "נולדתי מאוחר מדי", כן, כן, זוכר את זה.

מורבידי: ואתה, מה שלום אשתך?

גרוטסקי: מתה (מורבידי בא להגיד משהו) באופן רגיל.

מורבידי: מצטער לשמוע.

גרוטסקי: אחרי זה שמו אותי בבית אבות. ברחתי.

מורבידי: דיור מוגן, קוראים לזה היום.

גרוטסקי: גם כן מוגן. פרוץ; מרוב שלא רוצים היום לפגוע ברגשות של אף

אחד, אז הכול מותר שם. איפה הימים שבית אבות היה בית אבות!

עם השפלה, מסדרים, חוקים נוקשים וקיא שלא מנוקה! הלכתי.

מורבידי: לאן?

גרוטסקי: לחפש אותי.

מורבידי: את מי?

גרוטסקי: את הצפון! את מי הוא שואל אותי... בוקר אחד אני קם ולא מוצא אותו.

מורבידי: אה.

פאוזה

מורבידי: כמה זמן כבר?

גרוטסקי: (עומד ללכת): ש-לום.

מורבידי: (עוצר בעדו): לא, לא. אל תלך. אולי אני יכול לעזור לך.

גרוטסקי: אתה? לא תודה. אני רק רואה אותך וכל מה שרציתי לשכוח חוזר.

מורבידי: כותבים יכולים לעזור במקרים כאלה. אנחנו סוג של בלשים.

גרוטסקי: כותבים לשעבר, אתה מתכוון. וחוף מזה, די כבר עם זה. אתם לא

בלשים בדיוק כמו שברמנים הם לא פסיכולוגים! מתי ראית ברמן

שאומר "טוב, הזמן שלנו נגמר"? או "אמא שלך שותה בדיוק אותו

דבר"?

מורבידי: אדון גרוטסקי, אנחנו, אתה ואני, חייבים לעשות קלוז' –

גרוטסקי: (שם את ידיו על אוזניו) לא! רק אל תגיד את המילה הזאת!

מורבידי: מה, "קלוז'ר"?

גרוטסקי: (מצטמרר, כמעט על סף הקאה) לא! ביקשתי ממך.

מורבידי: מה רע במילה "קלוז'ר"?

גרוטסקי: (מקיא) אני ביקשתי אותך...

מורבידי שולף מטפחת ומנגב בעדינות את פיו של גרוטסקי.

גרוטסקי: כולם כל היום רק עושים –

מורבידי: קלוז' –

גרוטסקי: שה!

מורבידי שותק.

מורבידי: (מחייך) אתה רגיש למילים יותר ממני!

גרוטסקי: בטח רגיש; רזיתי עשרה קילו במשך כל ההצגה שכתבת לי. מזל שהיו

רק חמש הצגות. הכנסת אותי לעולם הזה של המילים, הדבקת אותי;

הכול התפרק לי מתוכן בתוך הפה. אתה הכנסת אותי לזה!

מורבידי: זה אמור היה להיות הפוך; הרי אני כותב ואתה שחקן.

גרוטסקי: לשעבר! שנינו לשעבר! מה אתה לא מבין בזה?!

פאוזה

מורבידי: חתיכת שם משפחה יש לי. גם כן הורים; אני היהודי של השמות

משפחה.

גרוטסקי: אתה היהודי של השמות משפחה? אז בוא נתחלף, אולי תדע מה זה

להיות בצד שלי.

מורבידי: בצד שלך? חתיכת עוגייה, כמו שגוגל טרנסלייט אומר. אתה, מצד

שני, לא תחזיק מעמד עם שם משפחה כמו שלי, "מורבידי". כל היום

רק מחלות, ריקבון, מוות...

גרוטסקי: אוי.

מורבידי: גם, מחריד, מתועב...

גרוטסקי: (נרתע) אוי ויי.

מורבידי: חושך, עצב, חוסר תקווה...

גרוטסקי: אוקיי, רעיון לא טוב. אז בוא –

מורבידי: (בשלו) גופות, אלרגיות, חצ'קונים, קברים, מצורעים, מוגלות, חוסר

תקווה, התאבדות...

גרוטסקי: טוב, אני חושב שהבנתי.

מורבידי: מוות בעריסה, לידה שקטה, גידמים –

גרוטסקי: די!

פאוזה

מורבידי: (עם עצמו) מזל, מזל גדול.

גרוטסקי: מזל גדול שמה?

מורבידי: לא מזמן היה לי דייט.

גרוטסקי: הפיליפינית מרשה?

הימים... פעם, כשהיית מתבגר, עדיין שנאת את העבר שלך, אבל היום? כולם חוזרים אחורה לשם המשפחה המקורי, קיצור דרך כזה להגיד סליחה להורים שלך על זה שהתביישת בהם; מחזיר את שם המשפחה הקודם. אה! ממש עבודה קשה... משרד הפנים, והופ, הפנים משתנה.

גרוטסקי: גרוע מאוד!

מורבידי: יותר נכון, מסוכן מאוד. כי אז אתה מתחיל לפנפן את זה.

גרוטסקי: לפנפן את זה?

מורבידי: נו, מתהדר בזה, רק כי אין לך עמוד שדרה כמו שהיה להורים שלך. **גרוטסקי:** אה, זה.

מורבידי: מתחיל לשמוע מוזיקה שבעבר התביישת ממנה, נהיה - נו, איך קוראים לזה - מיסיונר.

גרוטסקי: הייתה לי אחת כזאת פעם. תנוחה אחת, כל הזמן! איזה שעמום! איזו מיטה שאתה לא רוצה, איזה צימר שאתה לא רוצה - אותה תנוחה. הון! זה עלה לי הון!

מורבידי: ואז, הכי גרוע: אתה משתמש בשורשים שלך במוחצנות. אתה בעצם, בצורה מסוימת, מתנשא על עצמך. אתה עושה עבודה הפוכה בלי שאתה מבין, גול עצמי! אפליה מתקנת, ועל מי? על עצמך! אני אומר לך, אם לא חזרת לשם המשפחה האמיתי שלך עד הצבא, זהו, זה אבוד. אתה מחזיר אותו טיפה באיחור? הנה אתה עובד אותו. אתה מתחיל לשייך את עצמך לקבוצה, ואז אתה מתחיל לאבד את ההומור ככה, אתה אפילו מתחיל לשנוא אנשים אם אתה ככה. כל דבר אתה סוחב לאידיאולוגיה שלך גם אם אתה רואה, אני יודע מה, סרט על חיזורים. אתה מצמיד הכול למשקפיים שהתחלת לשים עליך. ופתאום אתה חושב שכל דבר זה נגדך, את הכול אתה מוביל לשם, את הכול אתה רואה במשקפיים האלה. אי אפשר לצחוק איתך על זה. אי אפשר לצחוק איתך על כלום. "פוליטקלי קורקט"? זה כבר לא עידן של פוליטקלי קורקט, זה עידן הפוליטקלי אוטו-קורקט! כמו שהטלפונים משלימים לך את מה שאתה רוצה לכתוב, אז ככה העיניים של האנשים האלה משלימות למוח את מה שהוא רוצה לראות.

גרוטסקי: אלה הכי מסוכנים!

מורבידי: אלה מתים הכי מהר!

מורבידי: (נאנח) הלוואי והייתי כמו שמעון.

גרוטסקי: איזה שמעון?

מורבידי: היא פיליפינית, שלא תרשה!?

גרוטסקי: אני מפחד מכאלה דברים.

מורבידי: ממה? מפיליפיניות? הן נהדרות!

גרוטסקי: לא, מדייטים.

מורבידי: מה יש לפחד?

גרוטסקי: פחד במה. כרגיל.

מורבידי: (מתנשא) הא, זה. שחקנים.

גרוטסקי: אז למה מזל שלא הצליח?

מורבידי: זה היה מסבך את העניינים עוד יותר.

גרוטסקי: אני כל כך רוצה זוגיות. (מורח את אפו בקרם שיוזף) אני מרגיש שאני בשל לזה עכשיו. נו, אז למה זה לא הצליח?

מורבידי: הכול הלך טוב, עד שהיא אמרה לי מה היה שם המשפחה שלה לפני שהיא החליפה אותו.

גרוטסקי: עליך לא הייתי מאמין! אסור לנו להיות גזענים! בטח ובטח עם שמות משפחה כמו שלנו!

מורבידי: לא, לא. לא מהכיוון ה -

גרוטסקי: (כמו לעצמו) למרות שפעם יצאתי עם מישהי שעשתה ניתוח אף. זה כמו להחליף שם משפחה. זאת אומרת, לא ידעתי, עד שראיתי תמונה שלה מהתיכון. עזבתי הכול וברחתי! לחשוב שהילדים שלנו יצאו עם אף כזה? (מצטמרר) כן, יכול להבין אותך. זה יכול לקפוץ באמצע החיים!

מורבידי: ואני גזען?

גרוטסקי: איזה אף, מזל גדול. מזל גדול.

מורבידי: בקיצור, לא אף, ולא אוזניים. אני מדבר איתך על בחורה שהשם משפחה שלה היה מקאברי.

גרוטסקי: עוד פעם העניין הזה של המצלולים והאנומטופיאות. מה יהיה... למה אני נשאר פה?

מורבידי: לא, זה היה השם משפחה שלה. קראו לה דנה מקאברי.

גרוטסקי: אה. אוי ויי.

מורבידי: אתה יודע מה זה היה בשבילי כשגיליתי את זה? כבר ראיתי את השלט של הדלת: "כאן גרים דנה מקאברי ואהרון מורבידי".

גרוטסקי: מבהיל. רגע, אבל אמרת שהיא שינתה את שם המשפחה.

מורבידי: כן, אבל אז היא התחילה לדבר על חזרה לשורשים וכל מה שהולך עכשיו. ברחתי! כולם היום פתאום חוזרים לשורשים שלהם! איפה

מורבידי: שמעון סטואי, נו. ההוא מהמכולת, זוכר?

גרוטסקי: אה, כן! איזה חיים נהדרים.

מורבידי: כבויים, אבל עדיין חיים. אז כמה זמן?

גרוטסקי: כמה זמן מה?

מורבידי: כמה זמן אתה מחפש את הצפון?

גרוטסקי: (משתהה) עכשיו אני מבין שחיים שלמים, חיים שלמים שאני מחפש את הצפון.

פאווה

גרוטסקי: היו איתך גם דברים טובים...

מורבידי: זוכר ש -

גרוטסקי: זוכר (מחייך) זה היה מצחיק. זוכר ש -

מורבידי: זוכר... ואת הפעם ההיא ש -

גרוטסקי: כן, זה היה נהדר! ואת הפעם ההיא ש -

מורבידי: ברור! זה היה מעולה!

פאווה

גרוטסקי: אתה תעזור לי?

מורבידי: אעזור לך!

גרוטסקי: זה לא יהיה קל.

מורבידי: זה לא יהיה קל.

גרוטסקי: איפה נתחיל?

מורבידי: בצפון! הוא בטח מתוחכם, נמצא איפה שלא נחשוב.

גרוטסקי: (בפסקנות) קלישאתי מדי מצידו.

מורבידי: נכון. צודק. במזרח?

גרוטסקי: צפון במזרח? בולט מדי. איך יתחבא?

מורבידי: מערב!

גרוטסקי: לא, קשה שם; אתה קם בבוקר במערב ובוים, אסור להגיד מילה כזו

או אחרת. כל יום חוקים חדשים. כבר אי אפשר להגיד כלום. נשאר

במערב רק אילמים, וגם עליהם החירשים עושים שיימינג.

מורבידי: אז דרום. זה מה שנשאר.

גרוטסקי: זה מה שנשאר.

מורבידי: כולם בסוף עוברים שם.

גרוטסקי: כולם בסוף עוברים שם.

מורבידי: או שאתה משם, או שאתה משתמש באלה ששם.

גרוטסקי: למה הדרום תמיד יותר עני?

מורבידי: צריך לבדוק את זה.

גרוטסקי: (עלה על משהו) הדרום יותר עני גם בתוך עיר, וגם בתוך מדינה!

מורבידי חושב.

מורבידי: זה נכון!

גרוטסקי: הדרום תמיד יותר עני, יותר מוזנח. בכל מקום. (פאווה) רגע, אבל

אם דרום העיר יותר עני, אז לגבי העיר שמתחת, זאת אומרת, במפה

הכללית של המדינה, הדרום של העיר מלמעלה, בהשוואה, צריך

להיות יותר עשיר, לא? אם נלך לפי החוקים.

מורבידי: גרוטסקי! אל תעבוד את שם המשפחה שלך. בבקשה. בוא ננסה אתה

לא להיות אתה, ואני לא להיות אני. לפחות פעם אחת, לעזאזל!

גרוטסקי: דיל!

מורבידי: טוב. יופי. הו, אני כבר רואה את איך שאני רואה את הכותרת: משה

גרוטסקי ואהרון מורבידי בחיפוש אחר הצפון!

גרוטסקי: "אני כבר רואה את איך שאני רואה את הכותרת?" לא, לא! או

שאתה עוזר או שאתה לא. אתה לא תהיה לי עכשיו עם אופי של

כותב; אם הם נתקעים, הם מתחילים לכתוב על איך שהם כותבים.

מורבידי: צודק. בלי לראות איך שאני רואה את הכותרת: משה גרוטסקי ואהרון

מורבידי בחיפוש אחר הצפון!

גרוטסקי: אה, וגם לא אם אתה עושה את זה רק בשביל לכתוב על זה! שום

הצגה לא תצא לך מזה! זה החיים.

מורבידי: צודק. בלי כותרת: משה גרוטסקי ואהרון מורבידי בחיפוש אחר

הצפון!

פאווה

גרוטסקי: אז תוריד גם את המשה ואהרון; לא אלגוריות ולא ים סוף.

מורבידי: צודק. בלי שמות פרטיים: גרוטסקי ומורבידי בחיפוש אחר הצפון!

גרוטסקי: ושלא תיגרר לי למטא!

מורבידי: מטא מתה!

גרוטסקי: רק למטה, במדרכות.

מורבידי: למטה.

גרוטסקי: מבטיח?

מורבידי: מבטיח!

גרוטסקי: מבטיח?

מורבידי: מבטיח, מבטיח!

גרוטסקי: וכו'?

מורבידי: ושות'!

גרוטסקי: וגו'! (שם מהר ידיו על אוזניו שלו) הו! שוב אתה מכניס אותי למעגל מילים שלא נגמר!

פאווה

מורבידי: הו, הלוואי והייתה עכשיו שקיעה ביים! הייתי מנשק אותך!

גרוטסקי: שקיעה ביים?

מורבידי: כן, היינו הולכים לתוכה.

גרוטסקי: לא!

מורבידי: אל תדאג, אני לא מתכוון בקטע רומנטי. נשיקה בלחי, קטנה, חברית. מצונזרת.

גרוטסקי: לא בגלל זה.

מורבידי: אז מה, אתה שונא סרטים? ככה חונכנו. שקיעה-נשיקה. זה מה שיש. מה כבר יש לעשות כשיש שקיעה ביים? פעם אחת הייתי ביים בשקיעה ואז הלכתי לאיזו מישהי בחוף ונישקתי אותה.

גרוטסקי: לשון והכול?

מורבידי: לשון והכול (מרים כתפיים) חוק זה חוק: יש שקיעה, יש נשיקה.

גרוטסקי: ו...?

מורבידי: נתנה לי סטירה.

גרוטסקי: אה שקיעה-סטירה.

מורבידי: מה יש לך נגד שקיעות?

גרוטסקי: שקר אחד גדול!

מורבידי: מה, למה? זה תמיד שם. קיים. זה חוק. זריחה-שקיעה-נשיקה, זה גדול מאיתנו.

גרוטסקי: שטויות! חשבת על זה שנגיד יש ילד אוסטרלי, בסידני, כן? שרואה בסרטים נשיקה בשקיעה ביים.

מורבידי: נו?

גרוטסקי: אז הוא רואה את הסרט, קובע עם הדייט שלו, הולכים לים. מחכים. וזהו. אין נשיקה.

מורבידי: מה, למה? גם שם הבחורות עושות פוזות? אני אומר לך -

גרוטסקי: לא! כי אין שם שקיעה ביים! זה הפוך; שם השמש זורחת ביים.

מורבידי: הו, לא חשבתי על זה.

גרוטסקי: עזוב, זה לא הסיפור. בסך הכול נשיקה. אני מדבר על זה שהמציאות משקרת לו; שהוא פתאום מבין את זה. בעיה בתסריט! בקונטינואיטי! של החיים! הוא, הילד האוסטרלי הזה, הכול נופל לו, הוא פתאום

מבין שכל החיים שלו זה שקר אחד גדול! אז אם יש צד בעולם

שהתסריט לא נכון לו, פיזית, אז הכול שקר!

מורבידי: אבל הוליווד!

גרוטסקי: הוליווד... חה! חינוך שקרי. מושבים נוחים, מרופדים, משענות יד. זה

הכול. אתה יושב בקולנוע ומפסיד לעולם, מפסיד לניסוחים; ניסוחי

האכזבות, ניסוחי ההצלחות, ניסוחי האהבות, ניסוחי המלחמות.

חשמל סטטי.

מורבידי: זה טוב! (מוציא פנקס) אני יכול? (גרוטסקי מיואש ומורבידי רושם)

גרוטסקי: מדי יום אנחנו מפסידים לה, להוליווד. הרי שם, בחירת חוט בצבע הנכון מנטרלת פצצה בשנייה האחרונה.

מכאן הדיאלוג מהיר; מורבידי משלים את גרוטסקי.

מורבידי: אקספוזיציה.

גרוטסקי: כוס קפה נשפכת על חולצה לבנה מביאה אהבה.

מורבידי: מאורע מחולל.

גרוטסקי: קפיצה מעל משוכות אבטחה מספיקה טיסה.

מורבידי: קונפליקט.

גרוטסקי: שינוי במושב מביא הצלה.

מורבידי: התרה.

גרוטסקי: שקט מביא בהלה; סרט המשך, תמיד, מחכה לך בפינה.

מורבידי: יש לנו את זה! להדפיס!

חוזרים לקצב רגיל.

גרוטסקי: (מסתכל עליו ברחמים) הכי טוב בלי אנשים. אם אין אנשים, אין

תבניות. הכי טוב לבד. אנשים לידך זה אומר להישען על דברים לא

קיימים ואחרי לסדר את החיים, אבל הפוך: כבר אי אפשר להיות

סתם ציני, כי "אם אתה ציני אז אתה בטוח מתגונן כי אתה רגיש

מבפנים", כבר אי אפשר להיות סתם הומופוב כי "אתה בטח הומו

בהיחבא", כבר אי אפשר לקנות ג'יפ גדול כי "בטח יש לך זין קטן",

כבר אי אפשר להיות סתם דחיין כי "אתה פרפקציוניסט". אני לא

פרפקציוניסט! אני לא! רק זה לא!

מורבידי: אני הולך למות משמע אני קיים!

גרוטסקי: שקיעות זה החיים. אבל לא ביים, לא ביים.

מורבידי: מזל שאין פה שקיעה וים.

גרוטסקי: אני כל כך רוצה אישה. אני כל כך רוצה לאהוב.

מורבידי: גם אני! (גרוטסקי מסתכל עליו) פיליפינית לא נחשב.

אירועי יוני 2019

1/6/19 ש' 20:30 בית הסופר ת"א. ערב דו-עט. דברי פתיחה: נעם שליט. משתתפים: עופר אידילין הררי, יואב אלון, רן ארביב, נועם אקוטונס, רון ביגמן, רפי בינהורן, שרון דואק, תמר HUG הרמתי, דניאל וייל, נאווה טיקטינסקי, דריה פרולוב, גלעד רוט, יונתן רוסק, מילי שמדט, לוטן הלוי וג'אזי - DUO DROPA. 2/6/19 א' 20:00 בית הסופר ת"א. השקת הספר "מעלות" מאת יעקב ברזילי. מנחה: שרה אהרוני. דברים על הספר: סגן יו"ר אגודת הסופרים ומ"מ עצמון יניב, ד"ר לאה צבעוני, ד"ר משה גרנות, שרה אהרוני. 3/6/19 ב' 19:00 בית הסופר ת"א. סדרת ההרצאות של בית עגנון בבית הסופר על הסיפור, "בין שתי ערים". מרצה: פרופ' דן לאור. 4/6/19 20:00 בית הסופר ת"א. השקה - נועם מאיר שדות "אחרי מגדל בבל" מנחה: עידו בוכמן. דברי פתיחה: נירה תובל. בין המשתתפים: אהובה שדות, שגית אלנקוה. מוזיקה: איילת אחאי שאול. 6-9/6/19 ה' 22:30, ו' 23:00 מטולה. פסטיבל מטולה לשירה 2019. לילות לבנים של שירה #3 בסיומן: שירה חברתית אירועי הקריאה יהיו בימי ה' ו' החל מהשעה 22:30. הנחיה וניהול אמנותי: צביקה ניר יו"ר אגודת הסופרים, שרון דואק, דנה מיטב דוד. 11/6/19 ג' 19:30 בית הסופר ת"א. סדרת ההרצאות על יצירתו של עמוס עוז. כתיבה מכושפת היפנוטית ומיסטית ביצירות עוז. מרצה: ד"ר דורית זילברמן. 12/6/19 ד' 11:00 חיפה. שיח סופרים לשבוע הספר העברי. בית מילר, שושנת הכרמל 6, חיפה. מנחה: עתליה רוזנברג. בין המשתתפים: חגי ארבל, גבי עמנואל דואק, ישראל ליטמן, ד"ר עודד שושרד, ראובן שבת, נועם מאיר שדות, עמיקם יסעור, לאה צבעוני. ליווי מוזיקלי: יורם רותם. 13/6/19 ה' 16:30 חיפה. פסטיבל פירמידה לשירה / משכן לאמנות עכשווית חיפה. בהנחיית צביה פורר וסברינה דה-ריטה. משתתפים: אשרוב רחל, אילנה אבן טוב ישראל, אלקובי בנימין, חגית בת אליעזר, גלשטיין רבקה, גולצמן מתן, הרטל מרדכי, מחמוד זיידאן, אילנה כרמל, מחלין תמר, צמחוני אילנה, שדות נועם, יאיר מורג. מוזיקה: רותי ספרוני. 18/6/19 ג' 13:30 אונ' בר אילן. טקס הענקת פרס עקביהו לשירה לשנת תשע"ט. אולם וינספילד בניין פלדמן. 18/6/19 ג' 13:30 ירושלים. בית עגנון. סדרת ההרצאות על יצירתו של עמוס עוז. ירושלים, בית עגנון, רח' קלוזנר 16 ירושלים. מרצה: ד"ר מתן חרמוני באשמת הקור המדברי, מסע ספרותי ב"מנוחה נכונה"

גרוטסקי: צריך למצוא את הצפון קודם.

מורבידי: חבל על הזמן.

פאזה

גרוטסקי: "חבל על הזמן" של פעם או של עכשיו?

מורבידי: שניהם; זה יהיה חבל על הזמן כשנמצא אותו עד שזה כבר יהיה חבל על הזמן.

גרוטסקי: "חבל על הזמן" זה הדו-מיני של השפה!

מורבידי: נצא לדרך?

גרוטסקי: נצא לדרך!

יוצאים מהבמה. החשכת אורות.

אירועי יולי 2019

- 19/6/19 רמת גן. קוראים ביאליק בכיכר, כיכר רמב"ם רמת גן בכימה המרכזית. מנחה: צביקה ניר יו"ר אגודת הסופרים העברים. במעמד ראש העיר – כרמל שאמה הכהן. משתתפים: יהודה אטלס, יוסי אלפי, שולמית אפפל, גלית והבה שאשו, מיכל סנונית, יהודית רותם, דליה שימקן. ליווי מוזיקלי: בוגרי בית צבי.
- 20/6/19 ה' 17:00 ראשל"צ. תחרות הכתיבה הארצית לילדים ע"ש ריקה ברקוביץ – טקס הענקת תעודות הצטיינות ראשון לציון, אולם מופת.
- 20/6/19 ה' 19:30 בית הסופר ת"א. ערב/ספר מניפסטים, כתבים של אי נחת על סף המאה העשרים ואחת ד"ר ננה אריאל. ברכות: ד"ר דורית זילברמן, ס' יו"ר אגודת הסופרים. משתתפים: הלית ישורון, דורי מנור, תומר ליכטש. מוזיקה: מירי זינגר.
- 24/6/19 ב' 18:00 בית הסופר ת"א. אירוח סופרים מהונגריה – ערב ראשון. פנל סופרים מישראל ומהונגריה במעמד נספח התרבות של הונגריה בישראל. דברי פתיחה: צביקה ניר יו"ר אגודת הסופרים. מנחה: מאיר עוזיאל.
- 24/6/19 ב' 20:00 בית הסופר ת"א. השקת ספר השירה: "סנונית בחורף" מאת אביבית לוי. בהשתתפות: צביקה ניר, יו"ר אגודת הסופרים, פרופ' נורית גוברין, רוני סומק, יערה בן דוד, ד"ר רחלי אברהם איתן. מוזיקה: רחלי וולשטיין.
- 30/6/19 ב' 18:00 בית הסופר ת"א. אירוח סופרים מהונגריה – ערב שני. פאנל סופרים מישראל ומהונגריה במעמד נספח התרבות של הונגריה בישראל דברי פתיחה: צביקה ניר יו"ר אגודת הסופרים. מנחה: מאיר עוזיאל.
- 1.7.19 ב' 19:00 בית הסופר ת"א. סדרת ההרצאות של בית עגנון בבית הסופר בתל אביב. מרצה: חיים באר.
- 2.7.19 ג' 19:30 בית הסופר ת"א. על יצירותיו של אשר רייך "ההדים" "הרחק בתוכה". דברי פתיחה: צביקה ניר יו"ר אגודת הסופרים. מנחה: ד"ר דורית זילברמן סגנית יו"ר. משתתפים: חיים באר, רוני סומק, מיכל סנונית, עדינה מור חיים, אלישבע רייך. מוזיקה: חני דינור.
- 4.7.19 ה' 19:30 בית הסופר ת"א. השקה לספרו של יצחק (איציק) רייכר "ירוקים". דברי פתיחה: נירה תובל. מנחה: איציק רייכר. בין המשתתפים: דוד רבי, בעז שרקנסקי.
- 7.7.19 א' 20:00 חיפה. מפגש "השראה צפונית" קפה תות, מוריה 105 חיפה. מנחים: עתליה רוזנברג, עמיקם יסעור. בהפקת: נפתלי בלבן-אוברנהנד וסברינה דה-ריטה. משתתפים: פרופ' יוסי גמזו, צביה פורר, צביקה שקולניק, רותי ספרוני, ד"ר ציפי לוין בירון, הרי בר-שלום.
- 8.7.19 ב' 19:00 בית הסופר ת"א. מפגש 58 "החופש הגדול". מנחה: זיוה ברנדיס סוסק.
- 9.7.19 ג' 19:00 ירושלים. בית עגנון. סדרת ההרצאות על יצירתו של עמוס עוז. מרצה: פרופ' (אמריטוס) אברהם בלבן. חיפוש המטמון ביצירת עוז.
- 9.7.19 ג' 19:30 בית הסופר ת"א. ערב עיון לכבוד צאת ספרו של פרופ' אדיר כהן "מכאן ואילך". מנחה: ד"ר יגאל ורדי. משתתפים: עודד קוטלר, טללית כהן אסנה, ד"ר יועד אליעז, פרופ' אמיר כהן-שלו.
- 11.7.19 ה' 20:30 בית הסופר ת"א. "שטח אש" אירועי צעירים בבית הסופר. ערב חשיפת משוררים חדשים. עורכת ומנחה: שרון דואק.
- 16.7.19 ג' 19:30 בית הסופר ת"א. סדרת ההרצאות על יצירתו של עמוס עוז. מרצה: פרופ' (אמריטוס) אברהם בלבן. חיפוש המטמון ביצירת עוז.
- 16.7.19 ג' 19:00 ירושלים. בית עגנון. סדרת ההרצאות על יצירתו של עמוס עוז. מרצה: ד"ר מתן חרמוני. באשמת הקור המדברי, מסע ספרותי ב"מנוחה נכונה".
- 30.7.19 ג' 19:00 ירושלים. בית עגנון. סדרת ההרצאות על יצירתו של עמוס עוז. מרצה: פרופ' ניצה בן דב. פצע ילדותו מופעים של יתמות, אמהות והורות ביצירת עוז.

ענת שפיצן – כותבת סיפורים, עורכת ומתרגמת מאיטלקית. בין תרגומיה "הרפתקאותיו של פינקו" וספרים מאת איטאלו קאלווינו ואחרים. ערכה את סיפורי הדקמרון. מלמדת עריכת לשון של יצירות מקור ותרגום בחוג ללשון באוניברסיטה העברית.

אודי שרבני – סופר ומשורר. ספריו: "למה אתה לא מחייך" (מודן, 2011); "יש לך בשביל מה" (הקיבוץ המאוחד, ספרית פועלים, 2016); "צריך לעשות את זה יותר" (הקיבוץ המאוחד, ספרית פועלים, 2018). ספר השירה הראשון שלו אמור לצאת במהלך השנה בהוצאת הקיבוץ המאוחד, ספרית פועלים.

רות ביגר – ילידת 1971, אמנית, עוסקת בצילום ובכתיבה, חברה בגלריה השיתופית P8. עורכת דין לשעבר. למדה משפטים ופילוסופיה באוניברסיטת חיפה.

ד"ר משה גרנות – סופר, מסאי ועורך "מאזנים" לשעבר. **יאיר דברת** – משורר ומסאי יליד 1990. ספרו "מלאך ראשון" ראה אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

ריקי דסקל – פרסמה עד כה שישה ספרי שירה. שחקנית. מלמדת בבתי ספר למשחק. קריינית ומנגישה אירועי תרבות לקהל העיוורים ולקויי הראייה. **פרופ' חיים וייס** – ראש המחלקה לספרות עברית, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

ורד זינגר – ילידת 1969, מתפרנסת מעריכת ספרים. "נעולה", ספר ביכוריה, ראה אור בנובמבר 2018 בהוצאת כנרת-זמורה-דביר, בסדרה רוח צד.

מירי ליטווק – סופרת ומתרגמת מרוסית ומצרפתית. כלת פרס היצירה ע"ש לוי אשכול. בוגרת החוג לאמנות התיאטרון של אוניברסיטת סורבון שבפריז. פרסמה ארבעה ספרי פרוזה.

יעקב צ' מאיר – מתגורר בתל אביב, ספריו הקודמים: "דרישות" (ידיעות ספרים, 2016) ו"גם ציפור" (הקיבוץ המאוחד, 2012).

דרור משעני – סופר, עורך ומורה בחוג לספרות באוניברסיטת תל אביב. ערך את שני ספריה האחרונים של רונית מטלון, "השפעה בלתי הוגנת" ו"הכלה סגרה את הדלת".

זאב סמילנסקי – נולד ברחובות, למד מתמטיקה בירושלים ובלונדון ועוסק בפיתוח טכנולוגיות חדשות בהייטק ובביוטכנולוגיה. ספר שיריו הראשון "צבע ביתך" יצא ב-2016 בהוצאת אבן חושן.

צבי עצמון – היה שותף לד"ר אורציון ברתנא בעריכת "מאזנים" בשנים 1989-1991. מרצה למדעים והעורך המדעי של הירחון "גלילאו צעיר" (ושל "גלילאו" עד סגירתו). קובץ השירה האחד-עשר שלו, "ישירים", ראה אור לאחרונה.

מנחם מ' פאלק – משורר, מתרגם. פרסם ארבעה-עשר ספרי שירה ויותר מעשרים ספרי תרגום מרומנית לעברית, ביניהם אנתולוגיה של ארבעים משוררים רומנים בני זמננו, ומעברית לרומנית, ביניהם דוד פוגל, דן פגיס, חמוטל בר יוסף, דיתי רונן, איתמר יעוז קסט, אביב עקרוני ועוד.